

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

58-2

Brno 2017

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

58-2

BRNO 2017

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 58
Volume 58

Číslo 2
Issue 2

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial board

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Ruttkay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Hedvika Břínková, Zdenka Kosarová, Šárka Krupičková, Olga Lečbychová,
Zuzana Loskotová, Ladislav Nejman, Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík,
Lubomír Šebela

Technická redakce, sazba
Executive Editors, Typography

Azu design, s. r. o.

Software
Software

Adobe InDesign CC

Fotografie na obálce

Stříbrný prsten s kuželovitým butonem zdobený granulací, 9. století.
Mikulčice, 3. kostel, hrob 454 (obr. 12, str. 41).

Cover Photography

The silver ring with conical button decorated with granulation, 9th century.
Mikulčice, 3rd church, grave no. 454 (fig. 12, pg. no. 41).

Adresa redakce
Address

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.
Čechyňská 363/19
602 00 Brno
IČ: 68081758
E-mail: pv@arub.cz
Internet: <http://www.arub.cz/prehled-vyzkumu.html>

Tisk
Print

Azu design, s. r. o.
Bayerova 805/40
602 00 Brno

ISSN 1211-7250
MK ČR E 18648

Vychází dvakrát ročně
Vydáno v Brně roku 2017
Náklad 400 ks

Časopis je uveden na Seznamu neimpaktovaných recenzovaných periodik vydávaných v ČR.
Copyright ©2017 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., and the authors.

Obsah

Studie a krátké články Case Studies and Short Articles Studien und kurze Artikel	5
<i>Dieter Quast</i> Der römische Bergkristallring aus dem langobardischen Gräberfeld Holubice	7
<i>Šimon Ungerman</i> Prachtfingerringe im frühmittelalterlichen Mähren (9.–10. Jahrhundert). Bemerkungen zur Chronologie und Provenienz des großmährischen Luxusschmucks	19
<i>Pavel Šlězár</i> Archeologický výzkum u kostela Panny Marie Sněžné. Příspěvek k problematice počátků opevnění a církevních staveb na olomouckém Předhradí	97
<i>Petr Kočár, Romana Kočárová</i> Archeobotanické analýzy raně středověkých vrstev z Olomouce, Denisovy ulice, před kostelem P. Marie Sněžné	129
<i>Petr Žákovský, Tomasz Cymbalak, Jiří Hošek, Miroslav Dejmal</i> Nález pozdně středověkého dlouhého meče z Prahy – Nového Města	141
Přehled výzkumů na Moravě a ve Slezsku 2016 Overview of Excavations in Moravia and Silesia 2016 Übersicht den Grabungen in Mähren und Schlesien 2016	189
Středověk a novověk, Middle Ages and Modern Times, Mittelalter und Neuzeit	
Bílovice-Lutotín (k. ú. Bílovice, okr. Prostějov)	191
Blučina (okr. Brno-venkov)	191
Borotín (k. ú. Borotín u Boskovic, okr. Blansko)	191
Boršice (k. ú. Boršice u Buchlovic, okr. Uherské Hradiště)	192
Branky (k. ú. Branky, okr. Vsetín).	194
Brno (okr. Brno-město)	194
Brno (k. ú. Horní Heršpice, okr. Brno-město)	204
Brno (k. ú. Líšeň, okr. Brno-město).	205
Bruntál (k. ú. Bruntál-město, okr. Bruntál)	205
Březina (k. ú. Březina u Křtin, okr. Brno-venkov)	206
Bučovice (okr. Vyškov)	207
Býškovice (okr. Přerov)	208
Černá Hora (okr. Blansko)	208
Drahanovice (okr. Olomouc)	209
Drnholec (okr. Břeclav)	210
Držovice (k. ú. Držovice na Moravě, okr. Prostějov).	210
Hlásnice (k. ú. Hlásnice u Šternberka, okr. Olomouc).	211
Hlučín (okr. Opava)	211
Holasovice (okr. Opava)	212
Holešov (k. ú. Holešov, okr. Kroměříž)	212
Holubice (okr. Vyškov).	213
Horní Suchá (okr. Karviná)	213
Hostěnice (okr. Brno-venkov).	214
Chropyně (okr. Kroměříž)	214
Jedovnice (okr. Blansko)	214

Jinačovice (okr. Brno-venkov)	215
Kobylnice (okr. Brno-venkov)	215
Kobylnice (okr. Brno-venkov)	216
Kralice na Hané (okr. Prostějov)	216
Krnov (okr. Bruntál).	217
Křenovice (k. ú. Křenovice u Slavkova, okr. Vyškov)	218
Lanžhot (okr. Břeclav)	219
Lednice (k. ú. Lednice na Moravě, okr. Břeclav)	219
Lipník nad Bečvou (okr. Přerov)	220
Loučany (k. ú. Loučany na Hané, okr. Olomouc)	223
Lutín (okr. Olomouc)	223
Lysice (okr. Blansko)	223
Mokrý-Horákov (k. ú. Horákov, okr. Brno-venkov)	224
Moravský Písek (okr. Hodonín)	224
Morkovice-Slížany (k. ú. Morkovice, okr. Kroměříž)	224
Mutkov (okr. Olomouc)	225
Napajedla (okr. Zlín)	226
Nové Město na Moravě (k. ú. Olešná na Moravě, okr. Žďár nad Sázavou)	226
Ochoz u Brna (okr. Brno-venkov)	227
Olomouc (k. ú. Bělidla, okr. Olomouc)	228
Olomouc (k. ú. Klášterní Hradisko, okr. Olomouc)	229
Olomouc (k. ú. Olomouc-město, okr. Olomouc)	231
Olomouc (k. ú. Olomouc-město, okr. Olomouc)	232
Olomouc (k. ú. Slavonín, okr. Olomouc)	234
Olšany u Prostějova (okr. Prostějov)	235
Opava (Opava-město, okr. Opava)	236
Ostrava (k. ú. Moravská Ostrava, okr. Ostrava-město)	237
Otrokovice, Napajedla (okr. Zlín).	238
Nedvědice (k. ú. Pernštejn, okr. Brno-venkov)	239
Pavlov (k. ú. Svinov u Pavlova, okr. Šumperk)	242
Plumlov (k. ú. Žárovice, okr. Prostějov)	242
Podolí (k. ú. Podolí u Brna, okr. Brno-venkov)	243
Požořice (okr. Brno-venkov).	243
Prostějov (okr. Prostějov)	243
Prostějov (k. ú. Čechovice u Prostějova, okr. Prostějov)	246
Přerov (k. ú. Lýsky, okr. Přerov)	247
Rataje (k. ú. Popovice u Kroměříže, okr. Kroměříž).	247
Roštín (okr. Kroměříž).	247
Rousínov (k. ú. Vítovice, okr. Vyškov)	248
Skalka (k. ú. Skalka u Prostějova, okr. Prostějov).	248
Slavkov u Brna (okr. Vyškov).	249
Staré Město (k. ú. Staré Město u Uherského Hradiště, okr. Uherské Hradiště)	249
Stařechovice (k. ú. Služín, okr. Prostějov).	250
Strážnice (k. ú. Strážnice na Moravě, okr. Hodonín).	250
Šelešovice (okr. Kroměříž).	253
Štěpánov (k. ú. Moravská Huzová, okr. Olomouc).	254
Uherčice (k. ú. Uherčice u Znojma, okr. Znojmo).	255
Úničov (k. ú. Dětrichov, okr. Olomouc).	256
Valašské Meziříčí (k. ú. Krásno nad Bečvou, okr. Vsetín)	256
Valašské Meziříčí (k. ú. Valašské Meziříčí-město, okr. Vsetín)	257
Vavřinec (k. ú. Suchdol v Moravském krasu, okr. Blansko)	257
Veverská Bítýška (okr. Brno-venkov).	257
Vysoké Popovice (okr. Brno-venkov)	258
Vyškov (okr. Vyškov)	258
Vyškov (okr. Vyškov)	258
Zašová (okr. Vsetín)	259
Zlín (okr. Zlín)	259
Zlín (k. ú. Malenovice u Zlína, okr. Zlín)	259
Žerotín (okr. Olomouc).	260

PŘEHLED VÝZKUMŮ NA MORAVĚ
A VE SLEZSKU 2016

OVERVIEW OF EXCAVATIONS IN MORAVIA
AND SILESIA 2016

ÜBERSICHT DEN GRABUNGEN IN MÄHREN
UND SCHLESIEN 2016

STŘEDOVĚK A NOVOVĚK MIDDLE AGES AND MODERN TIMES MITTELALTER UND NEUZEIT

BÍLOVICE-LUTOTÍN (K. Ú. BÍLOVICE, OKR. PROSTĚJOV)

„Jurdův mlýn“, parc. č. 1091. Středověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Ve dnech 25. 9. 2015 až 11. 6. 2016 byl prováděn průběžný archeologický dohled při stavbě „Polní cesta a VHO v k. ú. Bílovice – I. etapa“ (Fojtík 2016), který vedl hned ke čtyřem archeologicky významným zjištěním a tedy i k vlastním terénním objevům. V poloze „Horní Syrovátka“ byl prozkoumán blíže nedatovaný sídlištní objekt, v polní trati „Padělek“ kulturní vrstva kultury s moravskou malovanou keramikou a sídlištní jáma mladšího úseku kultury zvoncovitých pohárů a v mlýnském náhonu u „Jurdova mlýna“ (ZM ČR 1:10 000, list 24-24-01, okolí bodu 273:99) pak byly zaznamenány objekty nejen rámcově pravěké (snad komplex lužických popelnicových polí), ale i vrcholně středověké (průběh 14. století); cf. příslušné oddíly publikace. Získané výsledky potvrdily velmi intenzivní pravěké, protohistorické i historické osídlení sledovaného prostoru (cf. Šmíd 2003) a v případě polohy „Padělek“ navíc rozšířily naše dosavadní poznatky o dosud neznámou komponentu – osadu lidu zvoncovitých pohárů pozdní doby kamenné.

Pavel Fojtík, Miroslav Šmíd

Literatura

Fojtík, P. 2016: *Nálezová zpráva Bílovice-Lutotín 2015–2016, „Polní cesta a VHO v k. ú. Bílovice – I. etapa“, č. akce 453/15*. Rkp. nálezové zprávy č. j. 304/16. Uloženo: Archiv Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Šmíd, M. 2003: Pravěké a raně historické osídlení katastru obce Bílovice-Lutotín. *Střední Morava* 17, 45–70.

Resumé

Bílovice-Lutotín (Kat. Bílovice, Bez. Prostějov), „Jurdův mlýn“, Parz. Nr. 1091. Mittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

BLUČINA (OKR. BRNO-VENKOV)

„Pastvíska“. Sídliště. Záchranný výzkum.

Během výzkumu polykulturní lokality (viz oddíl Doba bronzová v tomto čísle) bylo odkryto i několik sídlištních objektů z raného středověku, a to především charakteristických zahloubených sil s nepočetnými nálezy.

David Parma

Resumé

Blučina (Bez. Brno-venkov), „Pastvíska“. Frühmittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

BOROTÍN (K. Ú. BOROTÍN U BOSKOVIC, OKR. BLANSKO)

Zámek. Novověk. Tvrz. Záchranný výzkum.

Při rekonstrukci zámku v Borotíně pro účely vybudování domu s pečovatelskou službou proběhla sanace základového zdiva, vybudování nové kanalizace a ČOV a úpravy nádvoří. Archeologický dohled probíhal ve spolupráci Muzea regionu Boskovicka s Archaiou Brno, o. p. s. (D. Merta, V. Kolařík). Již v přípravné fázi archeologického výzkumu se ukázalo, že na místě zámku stála starší stavba, jejíž torzo bylo zakomponováno do střední části přízemí stávajícího objektu. Po otlučení spodní části omítek vnější fasády východního průčelí se ve smíšeném zdivu podařilo odlišit kamenné zdivo starší stavební fáze, zakončené na severní i jižní straně nárožím (obr. 1). Rovněž při otlučení omítek v interiérech byly odkryty souvislé a jednolitě části kamenného zdiva s cihlovými vyzdívkami nik dveřních a okenních otvorů (podrobněji Borský 2015, 66–67).

Během sanačních prací byla v místě jihovýchodního nároží zachycena část výkopu neznámé funkce, v jehož výplni byla nalezena keramika datovaná do průběhu 16. století (brněnský pohár). Objekt byl starší kamennou stavbou pravděpodobně narušen. Rovněž bylo dokumentováno navýšení terénu o cca 0,6 m, související pravděpodobně s výstavbou zámku v polovině 18. století (tomu odpovídají i úrovně prahů a parapetů otvorů ve starším kamenném zdivu).

Zámek vystavěl František Xaver z Freienfelsu (vlastnil Borotín v letech 1734–1767; Borský 2014), přičemž stavba byla podle nápisu na portálu zahájena pravděpodobně v roce 1753 a dokončena snad roku 1756 (Borský 2015, 65). Zachycená kamenná zdíva dokládají, že do stavby střední části dispozice zámku byly začleněny reliktů starší stavby, patrně pozůstatky tvrze, zmiňované v písemných pramenech ještě v 80. letech 16. století (Borský 2015, 51; Plaček 1996, 88).

Zuzana Jarišková, Václav Kolařík

Literatura

Borský, P. 2014: *Zámek v Borotíně*. Stavebně-historická dokumentace. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archaia Brno, o. p. s.

Borský, P. 2015: Zámek Borotín (okres Blansko) cestou omylu. In: K. Mlateček (ed.): *Vyškovský sborník XI*. Slavkov u Brna: Moravský zemský archiv, Státní okresní archiv Vyškov, 47–77.

Nekuda, V., Unger, J. 1981: *Hrádky a tvrže na Moravě*. Brno: Blok.

Plaček, M. 1996: *Hrady a zámky na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri.

Resumé

Borotín (Kat. Borotín u Boskovic, Bez. Blansko). Schloss, Neuzeit. Die Feste. Rettungsgrabung.

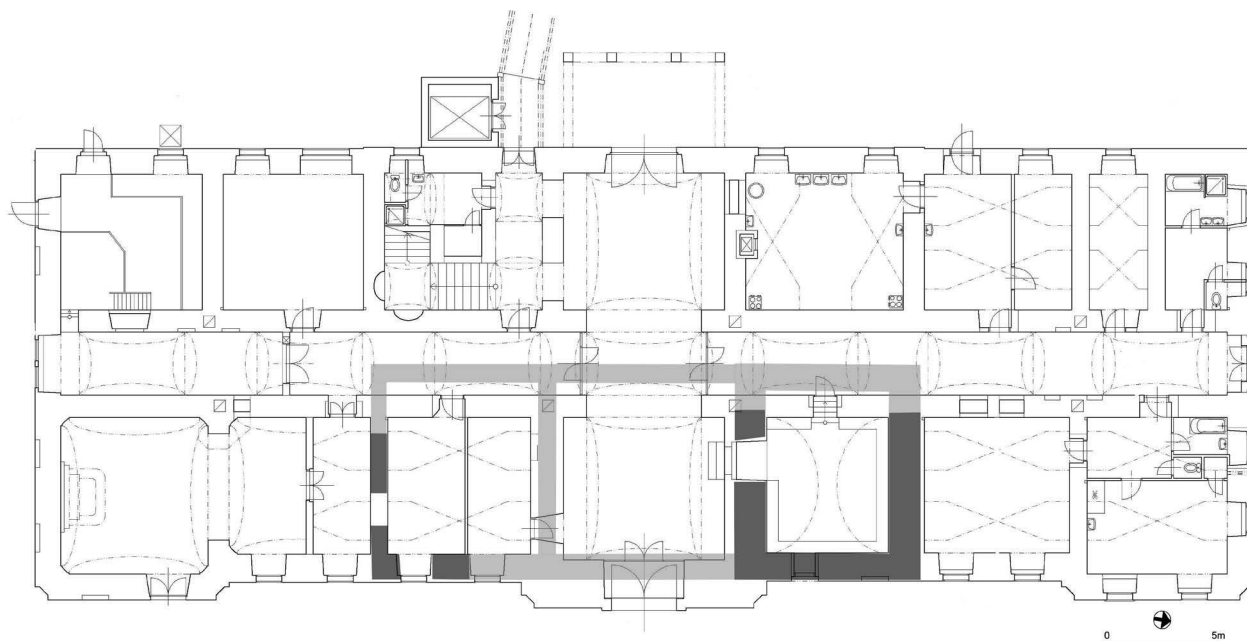
BORŠICE (K. Ú. BORŠICE U BUCHLOVIC, OKR. UHERSKÉ HRADIŠTĚ)

Kostel sv. Václava. Středověk, novověk. Církevní stavba, hřbitov. Badatelský výzkum.

Cílem badatelského archeologického výzkumu, který provedla v srpnu 2016 Archaia Olomouc, o. p. s., bylo ověřit výsledky staršího výzkumu Viléma Hrubého z roku 1939. Při tomto výzkumu byly vedle stojící stavby kostela sv. Václava nalezeny zbytky kamenných konstrukcí, které Hrubý interpretoval jako starší (velkomoravskou?) církevní stavbu zasvěcenou sv. Petrovi a Pavlovi, orientovanou delší osou ve směru SV-JZ (Hrubý 1940, 101).

Po vyměření sondy vycházejí z údajů o výzkumu V. Hrubého publikovaných ve Sborníku velehradském v r. 1940 (Hrubý 1940, 101–103) a odebrání svrchní vrstvy se místy již zhruba 15 cm pod povrchem objevila koruna zdíva. Po vybrání zásypu sondy z r. 1940 a zásypů výkopů několika inženýrských sítí z druhé poloviny 20. století bylo možno konstatovat, že odkrytá situace v zásadě odpovídá dokumentaci a popisu V. Hrubého, ale že jeho původní interpretační závěry bude nutno vzhledem k některým nově zjištěným faktům přehodnotit.

V průběhu výzkumu byl odkryt relikt kamenné konstrukce o dochovaných vnějších rozměrech 5,5 × 2,25 m. Nejdelší (5,5 m) SZ část konstrukce – zeď orientovanou paralelně s delší osou kostela má šířku cca 1,1 m a dochovala se do výšky max. 1 m. Kol-

Obr. 1. Borotín – zámek. Plán přízemí se zachycenými pozůstatky starší kamenné stavby – tvrze.

Abb. 1. Plan der Erdgeschoss mit die Relikte der älteste Bau in die Konstruktion den Schloss.

mo na ní situované SV a JZ části zdiva mají šířku asi 0,85 m a dochovaly se do výšky 0,3 m, resp. 1 m. Tyto dvě méně zachovalé konstrukce tvoří s předchozí SZ zdí pravoúhlá nároží a „mizejí“ pod základy stávajícího kostela sv. Václava, resp. jeho základové zdivo je k nim přistavěno na spáru. Tento fakt svědčí o tom, že odkrytá konstrukce je starší než současná stavba kostela sv. Václava. Hmotu zdiva tvoří lomový kámen pojený vápennou maltou. Rohové kameny jsou opracované, zdivo je hrubě lícované. Na dvou místech byly ve zdivu nalezeny blíže nedatovatelné fragmenty cihel. Celý relikt starší kamenné konstrukce má spíše základový charakter a není příliš vypovídající (Dudková, Novotný 2016, 23).

Při výzkumu zde však byly odkryty rovněž starší objekty, touto kamennou konstrukcí porušené. Jednalo se především o hroby (800, 804, 805, 806), ale i o objekty zatím neznámého účelu (s. j. 503, 504, 505, 506), jednalo se zřejmě o kulové jámy, případně o zbytky hrobových jam. Hroby nám ukazují, že se zde pohřbívalo ještě před vybudováním stavby, jejíž součástí byla i nalezená kamenná konstrukce. Můžeme tedy vyloučit, že tento relikt zdiva je pozůstatkem hypotetického „velkomoravského“ kostela sv. Petra a Pavla, poněvadž tyto porušené objekty a hrobové jámy lze patrně na základě nalezené keramiky zařadit někam do období 1. poloviny 13. století (Dudková, Novotný 2016, 23–24).

Přes absenci většiny intaktně dochovaných vrstev, odebraných jak při výzkumu V. Hrubého v roce 1939 tak při realizaci pozdějších stavebních aktivit v 2. polovině 20. století, dává nám výše zmíněná stratigrafická pozice indicie k dataci nalezené kamenné konstrukce.

V zásypu hrobu H800 byla nalezena keramika datovatelná do 13. století (přesněji snad do 1. poloviny 13. století), jednalo se o dva fragmenty hrubší keramiky, jeden redukčně pálený s příměsí tuhy, druhý ostřený slídou a zdobený vlnicí na podhrdlí. Také charakter půdy v zásypu hrobu je jiný než u mladších hrobů (v zásypech těchto mladších hrobů byl velký podíl fragmentů stavební suti, ať už cihel, kamenů, nebo malty), tvořen je převážně čistě hnědým, hlinitým jílem. Hrob H800 jak bylo zmíněno výše, byl naším zdivem pravděpodobně porušen a určuje tudíž spodní hranici, kam je možné zdivo datovat.

Pro horní hranici datace nám pak poskytla indicie sonda vedená ke zdi stávajícího kostela, aby ověřila vzájemný vztah obou staveb. Poněvadž, jak již bylo zmíněno, zdivo dnešního kostela respektovalo námi odkryté konstrukce, a tudíž je mladšího data. Z písemných pramenů víme, že současný kostel byl vybudován v 70. letech 17. století. Stavba, již byla zkoumaná kamenná konstrukce součástí, tedy musela být vystavěna před tímto datem.

V takto vymezeném období hovoří písemné prameny o velké přestavbě kostela v 15. století po skončení husitských válek, za kterých došlo k velkému poškození (částečně zřejmě i částečnému rozebrání) románského kostela sv. Václava (Železník 2013, 15; Nekuda 1992, 453). Nejpravděpodobněji je tedy možné vztahovat odkryté zdivo právě k této přestavbě. Otázkou ale zůstává, jakou podobu stavba měla. Vzhledem k tomu, že vnitřní světlá šířka činila pouze 3,5 m, lze jen stěží uvěřit, že by se jednalo o zdivo vlastní lodi, která by měla orientaci SZ–JV (viz. Hrubý 1940, 101). Zřejmě se nejspíš jednalo o boční kapli, či sakristii.

Přirozeně vzhledem ke značnému časovému rozmezí mezi dolní a horní hranicí možné datace odkryté kamenné konstrukce nelze úplně ani vyloučit její dataci do jiného období.

V redeponovaných polohách byly nalezeny i nálezy svědčící o pohřbívání kolem kostela v novověku, konkrétně se jednalo dva křížky, prsten, či medailon, které se původně zřejmě nacházely v hrobových celcích.

Komplexní zhodnocení výsledků výzkumu bude předmětem samostatné studie.

Veronika Dudková, Peter Kováčik

Literatura

Dudková V., Novotný J. 2016: *Kostel sv. Václava v Boršicích*. Rkp. nálezové zprávy ARO NZ 15/2016. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archia Olomouc, o. p. s.

Hrubý, V. 1940: Kostel sv. Petra a Pavla v Boršicích. *Sborník velehradský*, NŘ 11, 101–103.

Nekuda, V. 1992: *Uherskohradištsko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost.

Železník, M. 2013: *Boršice – památky na časy minulé*. Boršice: Obecní úřad Boršice, Historická společnost Starý Velehrad.

Resumé

Boršice (Uherské Hradiště dist.). Revision archaeological research verified the findings of older stone constructions near the current building of St. Wenceslas church, which were also found by Vilem Hrubý in 1940, and specified their dating to the late 15th century.

BRANKY (K. Ú. BRANKY, OKR. VSETÍN)

Intravilán, novověk. Zámek. Záchranný výzkum.

V rámci odvlhčení tzv. nového zámku v obci Branky byly v prostoru pod vchodem do budovy odhaleny zbytky základového zdiva a vjezdu pocházející buď ze starší stavby, nebo ze starší stavební fáze aktuální stavby. Na stavbu byly použity valouny, ploché valouny a lícované kamenné kvádríky. Během výzkumu nebyly učiněny žádné movité nálezy.

Samuel Španihel, Tereza Zbránková

Resumé

Branky (Kat. Zašová, Bez. Vsetín). Neuzeit. Schloss. Rettungsgrabung.

BRNO (OKR. BRNO-MĚSTO)

Cílem předloženého příspěvku je, stejně jako v uplynulých letech, souhrnně informovat o výsledcích záchranných archeologických výzkumů společnosti Archaia Brno, o. p. s. prováděných na území velkého Brna, především v historickém centru města a v prostoru jeho historických předměstí. Perspektivy, koncepce a metodika systematického archeologického výzkumu centra Brna se nezměnila (Holub *et al.* 2003, 57–97; Merta, Peška 2006).

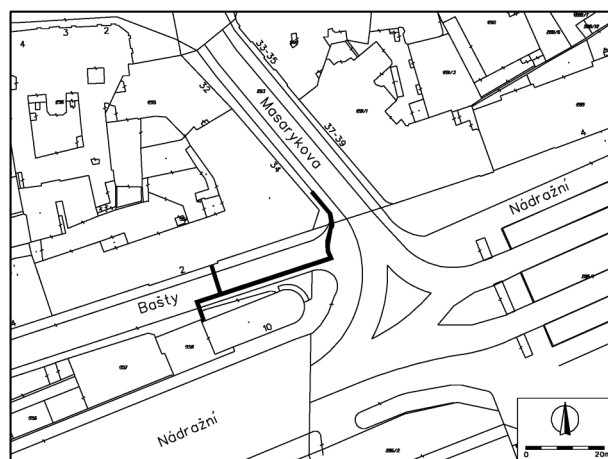
K. ú. Město Brno

Ulice Bašty, Masarykova ulice, Nádražní ulice, parc. č. 286/48, 293, 352 (akce A69/2016). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Archeologický výzkum byl vyvolán stavbou „Rekonstrukce SCZT pára – HV – přepojení objektu Brno – Nádražní 10, Bašty 2“. Terénní část výzkumu proběhla v srpnu a září 2016 (obr. 2).

Dokumentovány byly segmenty tří historických zděných konstrukcí. Zdi s. j. 900 a 901 byly zachyceny při jihovýchodním nároží domu Bašty 2/ Masarykova 34, zeď s. j. 902 při severozápadním nároží domu Nádražní 10. Jejich koruny dosahovaly do úrovně podkladových vrstev stávající komunikace, základových spár nebylo dosaženo. Těžené uloženiny měly z velké části jasně novodobý původ (zásypy inženýrských sítí, podkladové vrstvy komunikace) nebo zásypový charakter novověkého či novodobého stáří. Souvislé geologické podloží v podobě sprašové návěje bylo přítomno pouze v úseku severně od zdi s. j. 900 na Masarykově ulici. Kromě výkopu pro tuto zeď v něm byly zaznamenány pouze výkopy inženýrských sítí. Dle charakteru zdiva můžeme s. j. 900 považovat

za středověkou, s. j. 901 mohla vzniknout v pozdním středověku, případně v období novověku a s. j. 902 v novověku. Zeď s. j. 900 se nachází v linii parkánové hradby. Snad ji lze určit jako vyzdění hradebního příkopu, který byl vyhlouben při patě hradby. Zeď s. j. 901 je možné ztotožnit se zdí, které bylo dokumentováno v roce 1995 při výkopových pracích východně od budovy Nádražní 10 (akce č. UB40/1995). Interpretovat ji lze jako vyzdění západní kontreskarp příkopu barbakánu před Židovskou bránou. Zeď s. j. 902 můžeme poměrně s jistotou ztotožnit s vyzděním kurtiny mezi VI. a VII. bastionem barokního opevnění města (Žubek 2016a).

Obr. 2. Ulice Bašty, Masarykova ulice, Nádražní ulice (A69/2016). Vyznačení plochy výzkumu.

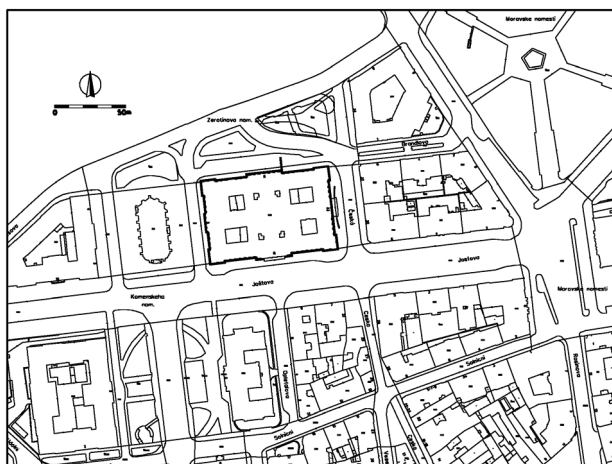
Abb. 2. Straße Bašty, Masarykova Straße, Nádražní Straße (A69/2016). Lokalisierung der Grabungsstelle.

Česká ulice, Joštova ulice, Komenského náměstí, Žerotínovo náměstí, parc. č. 776, 783, 784, 785, 789 (akce A37/2016). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Archeologický výzkum byl vyvolán stavbou „Rekonstrukce fasády budovy Ústavního soudu a s ní související sanace sklepních prostor budovy Ústavního soudu“, Brno – Joštova 625/8 (obr. 3). Terénní část výzkumu se realizovala v období od 12. 5. do 11. 11. 2016 v součinnosti s postupem zemních prací stavby.

Archeologický výzkum stejně jako všechny dosavadní nedoložil antropogenní aktivity pravěkého či raně středověkého stáří. První sídelní využití prostoru je nutné spojovat až s obdobím vzniku a existence středověkého města, kdy bylo předmětné území zahrnuto do struktury brněnských předměstí. Většina dokumentovaných aktivit byla výsledkem sídlištních procesů, které se zde odehrávaly od 13. do 17. století (jámy neznámé funkce, suterén dřevohliněné stavby

[?], zděný sklep). Další situace souvisely s výstavbou bastionového opevnění ve 2. polovině 17. a 1. polovině 18. století, která dovršila zánik zdejšího předměstí. Vůbec poprvé byl archeologicky zachycen průběh záporové stěny glacis v severním předpolí I. bastionu. Na základě získaných poznatků a informací ze starších výzkumů je možné konfrontovat výpověď archivních pramenů. Potvrdilo se, že jižní část Ústavního soudu byla postavena na severní stěně I. bastionu, severní partie budovy byla usazena do prostoru tzv. kryté cesty mezi příkopem a glacis. Střední částí stavby procházel v minulosti příkop. Před severní stěnou bastionu byl široký 32 až 40 m. Před kurtinou dosáhl šířky 73 m. Šířku kryté cesty lze v těchto místech rekonstruovat na 11,50 m (Černá, Zůbek 2016).

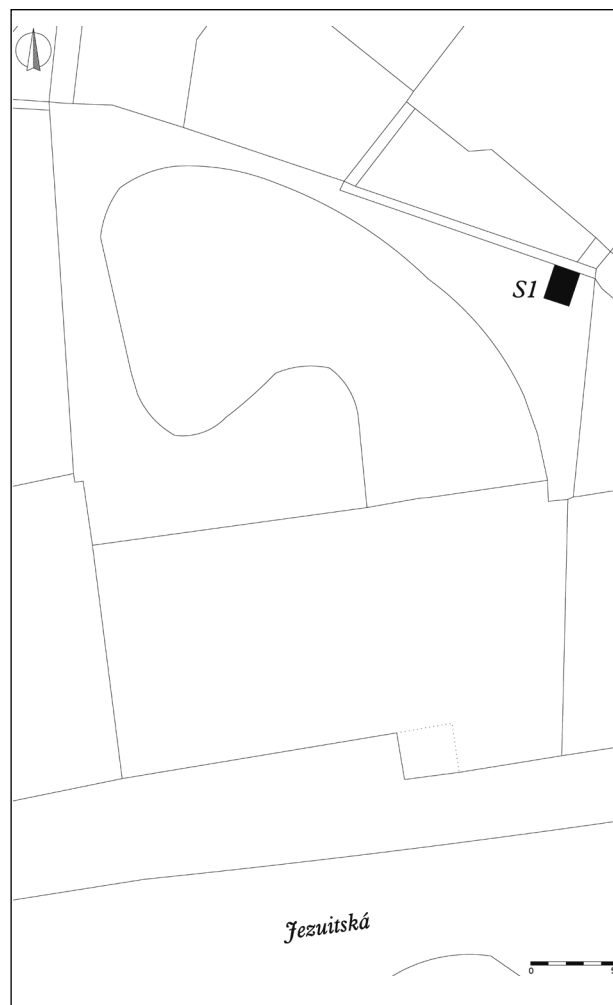
Obr. 3. Česká ulice, Joštova ulice, Komenského náměstí, Žerotínovo náměstí (A37/2016). Vyznačení plochy výzkumu.

Abb. 3. Česká Straße, Joštova Straße, Komenského Plac, Žerotínovo Plac (A37/2016). Lokalisierung der Grabungsstelle.

Jezuitská 13 (č. p. 14); parc. č. 19 (akce A084/2016). Středověk, novověk. Město, opevnění. Zjišťovací výzkum.

V souvislosti s přípravou výstavby podzemních garáží ve dvoře domu Jezuitská 13, byla realizována zjišťovací sonda (obr. 4), která měla ověřit dochování archeologických terénů a základové poměry středověké městské hradby. Sledované území se nachází v severovýchodní části historického jádra města Brna. Zjišťovací sonda byla situována do severovýchodního rohu dvora domu Jezuitská 13 (č. p. 14; parc. č. 19), přímo k dochovanému torzu středověké městské hradby. Nadmořská výška povrchu sondy je 213,30 m n. m.

V prostoru zjišťovací sondy se bezprostředně pod povrchem podařilo odhalit stratigrafii čtyř pozdně středověkých a raně novověkých odpadních jámk, hloubených do 1,2–1,5 m mocného středověkého souvrství, přiléhajícího k městské hradbě. Jímky obsahovaly poměrně početný keramický inventář, včetně kamnových kachlů. Nestabilní terén tvořený středověkým souvrstvím si vyžádal v období raného novověku zakládání budov dvorního traktu na pasech (východní parcelní zeď). V rámci výzkumu byl odkryt původní středověký líc nadzemního zdiva městské hradby, který byl v průběhu středověku a raného novověku postupně ukryt pod vrstvou dorovnávek, navážek a plátníků. Při hradbě se podařilo dokumentovat rovněž stavební úroveň fortifikace ze 13. století, která se nacházela 1,8 m pod současným povrchem, základovou spáru hradby i pozůstatky několika úrovní komunikace vedoucí bezprostředně podél vnitřního líce hradby (Kolařík 2016).

Obr. 4. Jezuitská 13 (A084/2016). Vyznačení zjišťovací sondy.

Abb. 4. Jezuitská 13 (A084/2016). Lokalisierung der Grabungsstelle.

Petrov 1 a 2 (č. p. 275, 274); parc. č. 313, 314 (akce A007/2016). Středověk, novověk. Město. Zjišťovací výzkum.

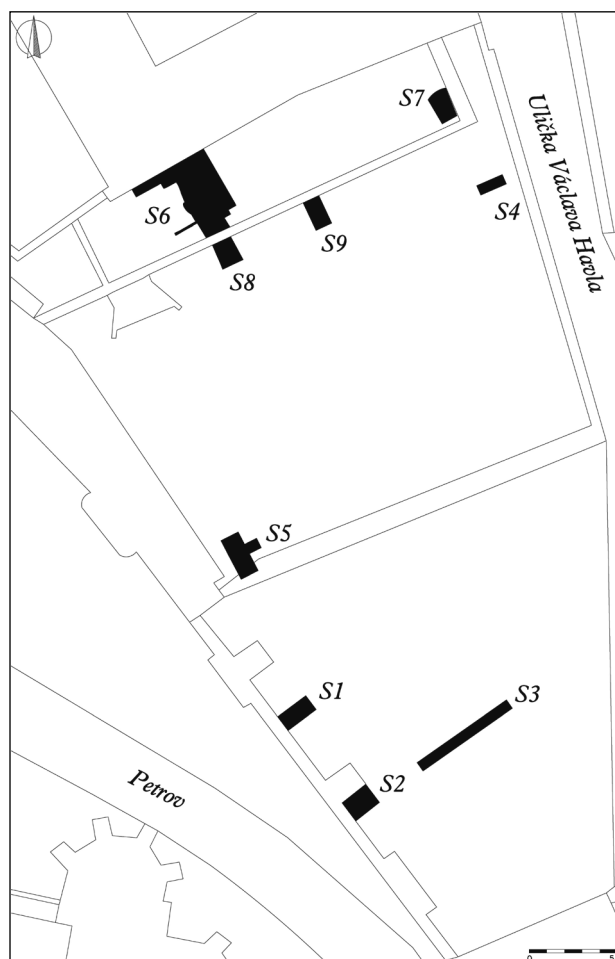
Zjišťovací archeologický výzkum v prostoru zahrád mezi domy Petrov 1 a 2 proběhl v období od 15. 2. do 3. 3. 2016 na základě objednávky Biskupství brněnského ze dne 12. 1. 2016. Základním úkolem terénní části výzkumu bylo ověřit úroveň a rozsah dochovaných archeologických situací ve zkoumaném prostoru za účelem vytvoření návrhu řešení záchranného archeologického výzkumu na zmíněných parcelách, plánovaného v souvislosti s novou úpravou prostranství. Bylo navrženo 9 průzkumných sond (obr. 5) – tři na parcele č. 314 (S1–S3) a šest na vedlejší parcele č. 313 (S4–S9). Sondy S1–S3 byly položeny tak, aby ověřily existenci možné starší zástavby při východní straně opěrné zdi. Sondy S4–S9 měly především za úkol doplnit informace o středověkém domě stojícím až do počátku 20. století na děkanské zahrádě a odhalit případnou další středověkou zástavbu. Jednotlivé sondy byly hloubeny ručně a po řádné dokumentaci byly opět zasypány.

Sledované území se nachází v jihozápadní části historického jádra města Brna, na severovýchodním svahu Petrského návrší. Jedná se o prostor sevřený ulicemi Petrská, Petrov, bývalou ulicí Pod Horou sv. Petra a Uličkou Václava Havla (obr. 5). Výzkum byl situován do prostoru ohrazených zahrad mezi domy Petrov 1 a 2 (č. p. 275 a 274, parc. č. 313 a 314). Zmíněné zahrady vznikly na počátku 17. století a přiléhají k opěrné zdi Petrova. Dům Petrov 1 byl historickým sídlem děkanů brněnské stoliční kapituly a od roku 2006 slouží jako Diecézní muzeum s informačním centrem. Nadmořská výška se zde pohybuje kolem 234–236 m n. m.

Svatopetrské návrší je tvořeno ostrožnou, jejíž temeno má tvar protáhlé čočky. Delší osa orientovaná přibližně ve směru JV–SZ dosahuje asi 200 m, kratší potom 100 m. Terén ostrožny a jejího okolí prošel v historické době podstatnými změnami. Původně se zřejmě jednalo o skalní metabazitový výstup, dnes tvořící strmou stěnu na jižní straně, kde návrší dosahuje převýšení až 40 m oproti inundaci Svatky. Obdobně byl tvarován terén i na straně východní a částečně severní. Pouze na západní a severozápadní straně návrší mírně klesalo do sedla pod úpatím Špilberku. Nejvyšší bod se zřejmě nacházel západně dnešního kostela před farou Petrov 9. Dokumentované situace v jižní části návrší doložily, že zde v průběhu středověku došlo k dorovnání terénu nejrozličnějšími planýrkami a odpadními vrstvami, které dosahují v nejvýchodnější části areálu mocnosti více než 4 m. Tyto dorovnavky se na západní a východní straně opíraly o ohradní zeď, na straně jižní o městskou hradbu. V blíže neurčené době, nejpozději však při přestavbě kostela v 15. století, došlo ke srovnání

výchozu skalního podloží severně od kostelní lodi a před západním průčelím. (Borský *et al.* 2006, 201–202).

Rozsahem nevelký zjišťovací výzkum přinesl sice kusé, ale cenné informace k dějinám zkoumaného prostoru. Sondy položené na zahrádě patřící k domu Petrov 2 (parc. č. 314; S1–S3) doložily, že zde v minulosti došlo k výrazným terénním úpravám, které lze dát do souvislosti s budováním okrasné zahrady. Mocnost těchto navážek je závislá na konfiguraci původního terénu, kterého se však nepodařilo v žádné sondě dosáhnout. Ze starší, středověké zástavby se podařilo dokumentovat zbytek zdiva s. j. 901 v sondě S2, které bylo zakomponováno do stávající opěrné zdi. Další zástavbu, předpokládanou v souvislosti s kamenným portálem v opěrné zdi v místech nad sondou S2, se nepodařilo zachytit, není však vyloučeno, že se nachází hlouběji v nezkoumaných částech terénu.

Obr. 5. Petrov 1 a 2 (A007/2016). Vyznačení zjišťovacích sond.

Abb. 5. Petrov 1 a 2 (A007/2016). Lokalisierung der Grabungsstelle.

Na vedlejší zahradě (parc. č. 313), která je přibližně o 1,8 m níže, byly archeologické situace zachyceny již 0,5 m pod dnešním povrchem. I zde však byly dokumentovány mocné vrstvy dorovnávacího terén, opět v závislosti na původní konfiguraci terénu (např. v sondě S5 se s. j. 141–234,00 m n. m. – se velmi podobala zvětralému metabazitovému podloží, i když ojedinělé střepy mohou ukazovat i na pravěkou (?) kulturní vrstvu; oproti tomu v sondě S9 se s terénními úpravami setkáváme ještě v hloubce 2 m (232,38 m n. m.), zde však může jít i o zasypaný prostor místnosti dosud neznámého středověkého domu).

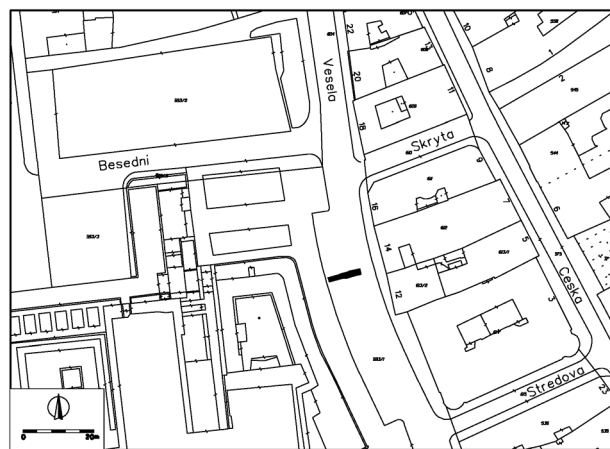
Sondy S4, S6–S9 se zaměřily na doplnění a získání nových informací o středověkém domě stojícím až do počátku 20. století na děkanské zahradě. Obecně se předpokládá, že pojednávaný dům vznikl někdy ve 14. století, přičemž do dnešního dne je dochováno východní průčelí a přestavěná jižní stěna domu v úrovni patra. Přízemí domu, přístupné původně z úrovně uličky Václava Havla, zůstalo zasypano v terénu zahrady (Borský *et al.* 2015, 57–58). Sondy S6 a S7, položené v interiéru domu, doložily, že vnitřek domu je zasypan vrstvami výrazně suťového charakteru, pravděpodobně z vlastní destrukce. Sonda S7 odhalila i dodnes částečně viditelnou okenní niku a pravděpodobně i vynášecí pas nad dveřní nikou. V sondě S6 bylo dokumentováno severo-j jižním směrem orientované středověké zdivo s. j. 905 se zazděnou okenní nikou (s. j. 906, 908). Pokračování této zdi bylo zachyceno v sondě S8 (s. j. 912). Jedná se o západní (dvorní) průčelí domu. Zdivo s. j. 913 zachycené v sondě S8 tvořilo pravděpodobně jižní stěnu středověkého domu. Vzdálenost od čela domu je cca 15 m, šířka domu přesahovala 5 m. Již na vedutě švédského obléhání Brna v roce 1645 je však v těchto místech zobrazen dům přiléhající až k děkanskému domu (Petrov 1). Lze tedy předpokládat, že středověký dům byl v 16. nebo polovině 17. století rozšířen a zdivo s. j. 905 plnilo pouze funkci příčky. Dodnes v zahradě stojící jižní stěna domu nese stopy četných novověkých přestaveb, včetně plentování za pomoci druhotně použitých kamenických článků na vnější, venkovní straně. Za plentou je však dochováno středověké zdivo domu do úrovně 1. nadzemního patra i s okenními otvory. Sonda S4 ověřila, že východní průčelí domu nepokračuje jižním směrem a nebyla zde zachycena ani jiná další zástavba. Není ovšem vyloučeno, že ta se nachází ve větších hloubkách, kterých nebylo výzkumem dosaženo. Sondy S8 a S9 položené vně pojednávaného domu doložily, že i v tomto prostoru docházelo v minulosti k terénním úpravám. Charakter některých uloženin může ukazovat na destrukci středověké stavby, která se pravděpodobně nacházela v nejbližším okolí sond (mohlo by se jednat i o výplň zasypané části neznámého domu). K novověkým aktivitám lze počítat v sondě S8 zachycenou cihelnou stavbu s. j. 911 (jímka?), stejně jako blíže neurčenou stavbu v sondě S5 (s. j. 903), snad hospodářského charakteru. Za zcela novodobou aktivitu lze považovat stavbu lehčí konstrukce tvořenou zdivem s. j. 907 v sondě S6.

Na základě 9 zjišťovacích sond na parcelách č. 313 a 314 můžeme říci, že daný prostor stále skýtá cenné archeologické situace. Sondy S1–S3 doložily, že povrch zahrady náležející k domu Petrov 2 je tvořen minimálně 1,5 m mocnými, mnohdy značně suťovými, novověkými navážkami. Středověké archeologické situace se mohou nacházet až od této úrovně, spíše však hlouběji. Z pohledu archeologie je zde zajímavý prostor při opěrné zdi, kde jak ukázala sonda S2, se mohou skrývat starší středověké konstrukce. K obnovení historických konstrukcí by mohlo dojít v jižní části zahrady, u domu Petrov 2.

Vedlejší zahrada (parc. č. 313) je položena o něco níže a archeologické situace se zde mohou nacházet již 0,5 m pod dnešním terénem (např. S5, S8). Zde je nutné upozornit na velmi cenné torzo původně středověkého domu (s počátky již ve 14. století), který byl částečně zbořen až na počátku 20. století. Je zřejmé, že z tohoto důvodu musela stavba projít složitým stavebním vývojem, který lze při dnešním stavu jeho dochování blíže objasnit právě jen archeologickým průzkumem. Jeho unikátnost plyne nejen z rozsahu dochování, ale i ze skutečnosti, že se jedná o jeden z posledních známých středověkých domů v Brně, který ještě nemusel ustoupit novější výstavbě (Kolařík, Sedláčková 2016).

Veselá ulice, parc. č. 593/1, 604 (akce A111/2016). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Archeologický výzkum byl vyvolán zemními pracemi, které probíhaly v souvislosti s opravou havárie vodovodního potrubí na Veselé ulici (obr. 6). Výzkum byl omezen pouze na základní ohledání již hotového výkopu. Soustředil se na dokumentaci historických zděných konstrukcí, která proběhla 8. 12. 2016.

Obr. 6. Veselá ulice (A111/2016). Vyznačení plochy výzkumu.

Abb. 6. Veselá Straße (A111/2016). Lokalisierung der Grabungsstelle.

Dokumentovány byly segmenty tří historických zdí. Lze je spojovat s historickou zástavbou podél západní linie Veselé ulice. Jedno je možné interpretovat jako vyzdění sklípku nebo „chladírny“ popřípadě odpadní jímky. Další dvě konstrukce představovaly základová zdiva domu. Jejich dokumentací byl ověřen průběh někdejšího průčelí. Geologické podloží nebylo zaznamenáno ani v maximální dosažené hloubce 2,30 m. Souvrství v prostoru někdejšího městiště nejevilo známky jemnějšího zvrstvení. Mělo spíše odpadní charakter. Mohlo by se jednat o výplně zahlobené aktivity (suterénu?). V prostoru někdejší ulice bylo možné do jisté míry pozorovat projevy komunikačních vrstev (Zúbek 2016b).

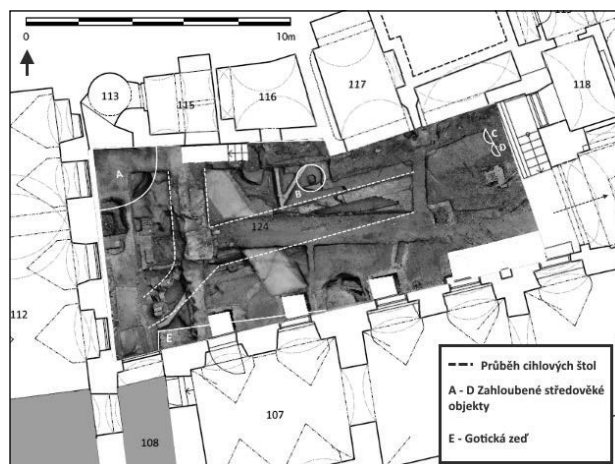
Zelný trh 10, parc. č. 386 (akce A020/2016). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

První etapa záchranného archeologického výzkumu zahrnovala plochu dvora a část interiéru zadního traktu. Jak ukazuje geologická situace, došlo před stavbou domu k seříznutí svahu pravděpodobně o několik desítek centimetrů, což se odrazilo na dochování starších archeologických terénů. V kontextech se reziduálně objevuje keramika z 1. poloviny 13. století, která se sem dostala pravděpodobně z těchto starších situací.

Plochu dvora protkáva velmi hustá síť inženýrských výkopů, což společně se seříznutím svahu ponechává velmi malý prostor pro dochování středověkých a starších archeologických terénů.

Zániku novověkou činností unikly pouze čtyři zahlobené objekty středověkého stáří (13.–15. století, obr. 7). Dva objekty, téměř zničené novým vodovodem, nelze blíže specifikovat (obr. 7: C, D). Loch v severozápadním rohu dvora leží větší částí pod stojící zástavbou (obr. 7: A). V jeho zásybu, se kromě keramiky ze 13.–15. století, dochovaly četné zlomky kostěného odpadu z výroby hracích kostek (obr. 8).

V celém půdorysu se tedy podařilo zachytit pouze sloupovou jámu s. j. 505 (obr. 7: B). Z konstrukce, k níž sloupová jáma patřila, je však jediným pozůstatkem. Ze zděných konstrukcí představuje nejstarší relikt gotická kamenná základová zeď (obr. 7: E), druhotně využitá v základovém zdivu barokního paláce. Jednotlivé kameny ze zdi jsou použity i v nadzemním cihlovém zdivu paláce a průřez ubouranou gotickou zdí můžeme pozorovat i ve stěnách šachet vedoucích do sklepů. Pravděpodobně ze 16. století pochází cihlové štolky v interiéru západního traktu a ve dvoře. Klenby ve dvoře se na většině plochy propadly nebo byly proraženy a zasypány materiálem z 19.–20. století. Ostatní datovatelné situace na zkoumaných plochách vznikaly od 19. století po současnost. Další etapa výzkumu, naplánovaná na jaro 2017, zahrne průjezd domu a sklepní prostory.

Obr. 7. Zelný trh 10 (A020/2016). Pohled na plochu výzkumu.

Abb. 7. Zelný trh 10 (A020/2016). Ansicht der Grabungsläche.

Obr. 8. Zelný trh 10 (A020/2016). Odpad z výroby hracích kostek.

Abb. 8. Zelný trh 10 (A020/2016). Abfälle aus der Herstellung von Würfeln.

K. ú. Královo Pole

Kollárova, parc. č. 1034, 1035, 1036/1, 1036/2, 1037 (akce 41/2016). Novověk. Klášter, vesnice. Záchranný výzkum.

V rámci výstavby objektu Rezidence Kollárova proběhl v měsících červnu 2016 záchranný archeologický výzkum. Výzkum se zaměřil především na situaci ohrožené stavbou. Plocha staveniště se původně nacházela na mírném svahu orientovaném na východ směrem k toku říčky Ponávky. Prostor staveniště se nachází

jihozápadně od bývalého hospodářského dvora kláštera, později velkostatku. Stavba byla vystavěna na místě dříve snesených domů řadové zástavby (obr. 9).

Obr. 9. Kollárova (A41/2016). Vyznačení plochy výzkumu.

Abb. 9. Kollárova (A41/2016). Lokalisierung der Grabungsstelle.

Lokalita samotná je situována na mírném svahu sklánějícím se k východu, do údolí Ponávky, která zde tvoří sníženinu – Brněnský úval. Ten v oblasti Králova Pole dosahuje nadmořské výšky kolem 230 m n. m. (Krejčí 1993). V minulosti bylo údolí Ponávky hojně využíváno k rybníkářství. Jeden z rybníků, patřící přímo kartuziánskému klášteru se nacházel severovýchodně od kláštera. Geologický profil na lokalitě je reprezentován černozeměmi, pod nimiž se nachází třetihorní spraše. Pod zmíněnými sedimenty se nachází štěrková říční terasa navazující bezprostředně na třetihorní jíly – tégly. Nadmořská výška původního povrchu v prostoru staveniště se pohybuje kolem 226 m n. m.

Ves Královo Pole je doložena ve 40. letech 13. století zmínkou v zakládací listině herburského kláštera Cella sancte Marie v Brně, vydanou králem Václavem I. snad roku 1240, spíše však až roku 1243 nebo 1244. V listině se stvrzují majetky darované klášteru Oldřichem Černým mimo jiné i v Králově Poli. Po roce 1360 si Královo Pole za poměrně často navštěvované sídlo zvolil moravský markrabě Jan Jindřich, který zde vydal 15 listin. Svůj královopolský „příbytek“ věnoval markrabě před smrtí nově zakládanému klášteru kartuziánů. Vlastní založení kláštera proběhlo někdy mezi lety 1369 a 1376 (Jan 2004, 26–29). Prostor nedalekého kláštera a jeho hospodářského dvora byl několikrát archeologicky zkoumán (souhrnně naposled Holub 2011, 139–151)

Celý prostor záchranného archeologického výzkumu byl po odstranění novověkých konstrukcí a planýrek, začištěn na podloží (spraš a půdní horizont). V jižní části staveniště nebyly zachyceny ani doložené žádné lidské aktivity. Zato při uliční čáře byly zachyceny zahloubené objekty a relikty staveb. Jednalo se o, ve východní části parcely, soustavu kůlových jam tvořící půdorys nadzemní stavby o rozměrech min. 6 × 3 m, orientovanou S-J, datovanou na počátek 17. století. V severozápadní části byly pak odkryty, zahloubené do podloží, sklepy v superpozici se vstupními šíjemi se schody o rozměrech cca 5 × 3 m a hloubce 1,2 m, datované na počátek 17. století a na počátek 18. století, orientovány byly SZ-JV(starší) V-Z (mladší; obr. 10). Na dně mladšího sklepa bylo objeveno 5 keramických nádob – hrnců i s obsahem. V západní části byly pak odkryty ještě dva zahloubené sklepy se vstupními šíjemi se schody o rozměrech cca 4 × 2 m a hloubce kolem 1 m. Orientace S-J a V-Z. Oba zachycené sklepy zanikly v druhé polovině 16. století nebo v první polovině 17. století. Ve střední části parcely byl zachycen zahloubený sklep se vstupní šíjí se schody s počátku 16. století, orientovaný S-J. Při uliční čáře byly pak ještě zachyceny relikty zděnných novověkých čtvercových staveb, v jednom případě i s cihelnou dlažbou. Patrně hospodářského charakteru.

Obr. 10. Kollárova (A41/2016). Vstupní šíje do suterénu.

Abb. 10. Kollárova (A41/2016). Ansicht der Grabungsläche.

Celkově se v rámci záchranného výzkumu podařilo zachytit několik zahloubených sklepů indikujících novověký skladovací areál snad ve vztahu k blízkému areálu kláštera a velkostatku. Zachycené relikty zdi přímo odkazují na hospodářské využití prostoru v novověku.

K. ú. Zábrdovice

Koliště (A060/2013), parc. č. 647, 648, 649/1, 652/1, 652/3. Doba bronzová, středověk, novověk. Předměstí. Záchranný výzkum.

V létě 2016 se uskutečnila třetí etapa záchranného archeologického výzkumu v proluce ulic Koliště–Vlhká. Etapa severně navázala na plochu exkavovanou v roce 2013, blíže k budově Ředitelství městské policie Brno a křižovatce ulic Cejl–Koliště. Z východu zkoumanou plochu opět ohraničoval dnes již nevyužívaný cihlový kanál pro říčku Ponávku, vybudovaný mezi lety 1882–1884. Výzkum doložil přítomnost koželužské výroby. V době uzavírky letošního čísla Přehledu výzkumů je výzkum ve fázi zpracování a četná data, včetně dendrochronologických a osteologických, zatím nejsou k dispozici. Jedná se tedy pouze o předběžné shrnutí nejdůležitějších situací. Prostor, kde se archeologický výzkum odehrál, se nachází v povodí Ponávky, nad soutokem se Svitavou. Geomorfologicky se jedná o plochou říční nivu na pravobřeží Svitavy.

Od středověku byl areál součástí prstence brněnských předměstí utvářeného od 13. století. Jeho hranici z východu vymezovala právě Ponávka. Území, kterého se výzkum dotkl, tedy leží na samém okraji druhé předměstské čtvrti (*Secundumquartale extra civitatem*). Čtvrť se též nazývala Před Měnínskou branou (*Extra Menesensem*) nebo Koželužská (*Quartale Cerdonum*). K polovině 14. století se zde mimo jiné jmenují ulice Jirchářská (*Platea Irchariorum*) a Koželužská (*Platea Cerdonum*) (Vičar 1966, 231). Vedle koželuhů a jirchářů byli ve čtvrti usazení například koláři, drobní pekaři, řemenáři, tkalci a vlnaři (Holub, Zúbek 2013, 5).

Vývoj brněnských předměstí utlumily vojenské operace konce 14. století, které v okolí Brna probíhaly v souvislosti s markraběcími válkami a pak i husitské a česko-uherské války ve století následujícím. Naprostou katastrofu znamenalo dvojí švédské obléhání v letech 1643 a 1645. Již před prvním švédským obléháním roku 1643 dalo samo město vypálit a strhnout budovy, které by ztěžovaly přehled obránců a umožňovaly Švédům snazší a krytý přístup. Ještě citelnější byly přípravy na druhé švédské obléhání roku 1645. Vlastní vojenské akce pak katastrofální poškození předměstí dovršilo. I přes tyto nepříznivé zásahy se však osídlení na břehu Ponávky vyvíjelo a vyvíjí kontinuálně od 2. poloviny 13. století dodnes (Holub, Zúbek 2013, 6; Kuča 2000, 55–58).

Ponávka v minulosti výrazně ovlivňovala přírodní prostředí dané lokality. Z geologické a archeologické nálezové situace vyplývá, že celá oblast byla v průběhu středověku a novověku výrazně ovlivňována vodou a to jak povrchovou, tak podzemní. Především na levobřeží Ponávky působil vodní tok tak výrazně, že nebylo vhodné pro osídlení. Tvořily jej tak pravděpodobně pouze periodicky zaplavované mokřadní louky. Na pravém břehu říčky je v archeologické nálezové situaci patrná snaha o vymezení říčního koryta umělými úpravami (Holub, Zúbek 2013, 12–13).

Právě tyto úpravy koryta představují nejvýraznější archeologické památky zachycené při exkavaci. Během etapy 2013 se podařilo zachytit část vlastního koryta Ponávky včetně umělých přehrazení, pod nimiž se kumulovalo značné množství kdysi poztracených či vyhozených předmětů nejen z keramiky, ale i barevných a drahých kovů i organických materiálů. Na úseku zkoumaném v roce 2013 se mladší zatrubnění vychylovalo o pár metrů východněji než původní koryto Ponávky, kdežto v části odkryté v letošním roce už cihlový kanál z konce 19. století přesně kopíroval původní tok a podařilo se tedy zachytit pouze soustavy kůlů vymezujících pravý břeh, nikoliv už vlastní koryto.

Obr. 11. Koliště (A060/2013). Dřevěné koryto.

Abb. 11. Koliště (A060/2013). Ansicht der Grabungsläche.

Dominantu etapy z roku 2016 představuje uměle vybudované boční rameno vyvedené z hlavního koryta. Vzhledem ke stavu vyhodnocení dendrochronologických dat lze výstavbu bočního kanálu zatím datovat pouze *ante quem* keramikou ze 14.–15. století nalezenou u dna. Stěny koryta tvoří proutěný výplet. V jižní části byla na dno příčnými trámky přichycena min. 2 m dlouhá a 60 cm široká dřevěná deska (obr. 11).

Mezi hmotnými nálezy nejen z výplně koryta, ale i okolních situací, drtivě převažují kosterní pozůstatky zvířat, konkrétně horní části lebek s rohy. Tyto části skeletu představují typický odpad ze zpracování surových kůží. Původ koryta je nepochybně nutné hledat právě ve spojitosti s tímto řemeslem. Koželužské řemeslo spotřebovalo v provozu značné množství vody. Zároveň zpracovávané kůže silně páchly, proto bylo vyčleněno na předměstí.

Pro tradici tohoto řemesla na lokalitě svědčí nejen jméno čtvrti a četný kostěný odpad se stopami po sekání a odřezávání, který je početný ve všech stratigrafických úrovních. Surové kůže, které z jatek přicházely do kožežny se zbytky lebky a končetin (odsekané spodní části falangů jsou na lokalitě rovněž hojně zastoupeny), se po stažení až několik měsíců po-

stupně máčely v lázních připravovaných z rostlinných tříslovin, vápna, ale i močůvky a dalších silně aromatických činidel. Lázně mohly mít podobu prosté jámy, dřevěné kádě či cihlové nádrže. Na zkoumané ploše se dochovaly pozůstatky tří dřevěných kádí zapuštěných do země s vrstvou vápna na dně (obr. 12). Dvě z nich se dle zásypu přestaly používat před nebo v průběhu 16. století, třetí keramikou nelze datovat. Víc vypoví dendrochronologické datování den kádí.

Dalším dokladem práce s kůžemi je vrstva s četnou příměsí útržků špatně dochované kůže představující pravděpodobně výrobní odpad. Vrstva sama neobsahovala keramický materiál a ležela na rovněž sterilní fluvialní uloženině, která na lokalitě představuje podloží nezasažené sídelní aktivitou. Odpadní vrstva, překrytá uloženinou ze 14.–15. století, tedy patří k počátkům středověkého osídlení lokality. Zjišťovací sondou bylo zjištěno, že fluvialní sediment beze stop antropogenní činnosti dosahuje mocnosti 2 m. V této hloubce se začaly objevovat ojedinělé zlomky keramiky z doby bronzové.

Ve srovnání s obvyklým vyobrazením tradiční kožežny s desítkami kádí, jaké známe například z marockých čtvrtí, nejsou tři nalezené objekty na provoz kožežského řemesla zdaleka dostačující, avšak v kombinaci s nálezy kostěného odpadu, zbytky kůží, vápna a v neposlední řadě s historickými prameny a názvem čtvrti můžeme říci, že plocha výzkumu zasáhla pravděpodobně okrajovou část kožežského areálu. Nelze však vyloučit ani jiný než kožežský původ reliktní. Další bádání bude proto provázet i snaha posoudit (i za pomoci historických pramenů) další řemesla, která by mohla mít podobný projev jako kožežství a nacházet se ve zkoumané oblasti.

K. ú. Žabovřesky

Minská, Horova a Bráfova, parc. č. 624, 2061/1, 3300, 3403/5 a další (akce 86/2014). Novověk. Vesnice. Záchranný výzkum.

Záchranný archeologický výzkum byl započat společností Archaia Brno, o. p. s. na konci roku 2014 a ukončen na začátku roku 2016. Záchranný archeologický výzkum se prováděl formou dohledu nad výkopovými pracemi. Prováděl se v celém rozsahu na ulici Minská, Horova a Bráfova. Jednalo se o výměnu kolejiště a nové povrchy vozovky, rekonstrukci inženýrských sítí a další výkopové práce.

Ves Žabovřesky (Sebrowitz) byla původně zeměpanská ves a již před rokem 1314 se stala šlechtickým statkem, neboť se zde uvádí alodiální dvůr. Statek později střídavě drželi brněnští měšťané a drobná šlechta. V polovině 14. století jej vlastnil měšťan Henslin Eberhard, jehož synové jej prodali roku 1366 mistru

Obr. 12. Koliště (A060/2013). Dřevěná kád' s vápnem.

Abb. 12. Koliště (A060/2013). Ansicht der Grabungsläche.

hvězdáři Ulrichovi z Vestfálska, jeho synovi a bratrovi. Statek tehdy tvořila ves Žabovřesky s tvrzí, vinice, pustý (Kamenný) mlýn na Svratce, právo viničných hor ke statku příslušných, pole, louky, pastviny a břeh řeky Svratky. Následně statek roku 1379 koupil Aleš a Beneš z Manic. Poté roku 1398 jeho bratr Štěpán prodal vše Jindřichovi, Artlebovi a Prockovi z Říčán. Roku 1415 prodali bratři z Říčán Atlebu Klepařovi z Modřic tvrz Žabovřesky se vsí, mlýn a alodiální dvůr s lidmi úročnými, robotami a jiným příslušenstvím. Potom se až do poloviny 15. století vlastníci často střídali. K roku 1445 je ve vsi připomínána kaple. Postupně majetek ve vsi přecházel do rukou královopolského kláštera. Na rozkaz krále Matyáše byly Žabovřesky roku 1469 klášteru zapsány do zemských desek, čímž byly připojeny k panství Královo Pole, u něhož zůstaly až do roku 1848. Tvrz v Žabovřeskách zanikla za česko-uherských válek a k roku 1490 se uvádí jen tvrziště. Východně od Žabovřesek byla roku 1784 založena osada Vinohrádky (Kuča 2000, 606–613).

Ves Vinohrádky (Weinberg) byla založena roku 1784 po aboli robot podél silnice ze Žabovřesk do Brna (Horova ulice) na pozemcích patřících zrušenému vrchnostenskému dvoru Žabovřesky. Pozemky byly rozděleny za plat podle výměry a bonity půdy. Vinohrádky patřily k panství Královo Pole. Ves tvořila oboustrannou ulicovou zástavbu podél dnešní Horovy ulice v úseku od poloviny vzdálenosti mezi Královopolskou a Blatného ulicí přibližně po začátek Burianova náměstí. Území bylo po délce rozparcelováno na stejně široké parcely, na nichž vznikly samostatně stojící předměstské usedlosti často složité dispozice. Roku 1843 se Vinohrádky staly osadou Žabovřesek a v 90. letech 19. století začal bouřlivý stavební vývoj do podoby, jak ji víceméně známe dnes (Kuča 2000, 597–598).

Stará cesta z města Brna přes Hartlůvku (později Malou Novou ulici) za městem mírně stoupala na ploché sedlo v místě Tábora, potom prudce klesala do ploché nivy Svratky (Horova ulice). V místech, kde začala opět stoupat (Štursova ulice) přes výběžek Kozí hory do Komína a dále k Veveřímu hradu, vznikla ves Žabovřesky a v jejím sousedství ves Manice. V těchto místech přetínala veverskou cestu mírně svažité cesta z Králova Pole do Jundrova (Sochorova ulice). V Žabovřeskách existoval alodiální dvůr, tvrz a kaple. Na I. vojenském mapování je ještě zakreslen žabovřeský dvůr, který byl roku 1782 rozparcelován, a později tam vznikla osada Vinohrádky (Kuča 2000, 613).

Záchranný archeologický výzkum sledoval průběžně všechny výkopové práce prováděné v ulicích Minská, Horova a Bráfova. Průběžně byla prováděna fotodokumentace odkrytých stěn výkopů a byly fotograficky dokumentovány profily těchto výkopů.

Základním poznáním záchranného výzkumu bylo, že ulice Minská až po Burianovo náměstí byla již

v minulosti terénně upravena. Patrně k tomu došlo při vyrovnávání sklonu novověké cesty, nebo až při budování tramvajové trati. V horních částech Minské ulice byly ve výkopech poměrně mělce zachyceny, pod podložní spraší, také třetihorní tégly, které se většinou nachází daleko hlouběji pod zemí.

Ve východní části ulice Horova byl terén rovněž v minulosti upraven (odebrán), kvůli sklonu svahu. Ve střední a západní části ulice Horova byl pod novodobými vyrovnávkami povrchu komunikací zachycen půdní typ a sprašové podloží. Při západní části ulice Horova, od křižovatky s ulicí Kovařovicovou, byl při skrývce zachycen relikt patrně novodobé kamenné štětové cesty, patrně druhotně využitý jako podklad pod novodobou vozovku. Před domem č. p. 38a a 40 na ulici Horova byly při skrývce zachyceny reliktu zděných zdí. Jednalo se o kamennou zděnou, patrně základovou zeď, orientovanou směrem východ-západ o zachycené délce 2,5 m. Nedaleko ní pak byla zachycená zděná cihelná zeď, patrně nadzemní, orientovaná rovněž východ-západ, o zachycené délce 4 m. Obě tyto zdi se však nacházely pod niveletou založení stavby, proto byly pouze fotograficky zdokumentovány. Indikují patrně nějakou menší novodobou stavbu ve vozovce. Ve zbytku ulice se již podobné reliktu zdi nevyskytly.

Obdobná situace byla také v ulici Bráfova, kde se pod novodobou vozovkou nacházela zachovaná vrstva černoze země nasedající na sprašové podloží. Ve stěnách výkopu nebyly zachyceny žádné archeologické situace.

Záchranný archeologický výzkum pečlivě sledoval provedené výkopové práce, a lze konstatovat, že v ulici Minské lze nejspíše zcela vyloučit přítomnost archeologických terénů. Důvodem je v minulosti provedená úprava svahu, která zcela odstranila vrstvu černoze země i část sprašového podloží.

V Ulici Horova nebyly archeologickým dohledem zachyceny žádné archeologické situace ve stěnách prováděných výkopů. Pouze v západní části ulice byly při skrývce vozovky před domem č. p. 38a–40 zachyceny reliktu patrně novodobé stavby či staveb. Nelze však do budoucna vyloučit přítomnost archeologických terénů pod niveletou založení nové vozovky.

Václav Kolařík, Michala Příbylová, Pavel Staněk,
Hynek Zbranek, Antonín Zůbek

Literatura

Borský, P., Holub, P., Merta, D. 2015: Brněnská stínadla. K historické topografii Hory sv. Petra a historii domu Petrov č. 275/1. In: *Archivum amicus historici est. Sborník příspěvků k životnímu jubileu Hany Jordánkové*. Brno: Statutární město Brno, Archiv města Brna, 47–72.

Borský, P., Holub, P., Merta, D., Peška, M. 2006: Petrské návrší v Brně – poznámky k vývoji zástavby. In: J. Anderle (ed.): *Dějiny staveb 2006. Sborník příspěvků z konference Dějiny staveb*. Plzeň: Klub Augusta Sedláčka, Sdružení pro stavebněhistorický průzkum, 200–212.

Černá, L., Zůbek, A. 2016: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Rekonstrukce fasády budovy Ústavního soudu a s ní související sanace sklepních prostor budovy Ústavního soudu“*. Brno, Joštova 625/8. Rkp. nálezové zprávy č. j. 10/16. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archaia Brno, o. p. s.

Holub, P. 2011: K lokalizaci letního sídla markraběte Jana Jindřicha v Brně – Králově Poli. *Archaeologia historica* 36(1), 139–151.

Holub, P., Kolařík, V., Kováčik, P., Merta, D., Peška, M., Sedláčková, L., Zapletalová, D., Zůbek, A. 2003: Systematický archeologický výzkum města Brna. *Forum urbes medii aevi* 1, 57–97.

Holub, P., Zůbek, A. 2013: *Brno, Koliště, Vlhká: Edison center. Nálezová zpráva o provedení zjišťovacího výzkumu*. Rkp. nálezové zprávy č. j. 01/13. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archaia Brno, o. p. s.

Jan, L. 2004: Ves a klášter ve středověku (1240–1526). In: M. Řepa a kol.: *Dějiny Králova Pole*. Brno: Úřad městské části Královo Pole, 26–29.

Kolařík, V. 2016: *Jezuitská 13. Zjišťovací archeologický výzkum. Terénní dokumentace ze zjišťovacího archeologického výzkumu*. Rkp. terénní dokumentace. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archaia Brno, o. p. s.

Kolařík, V., Sedláčková, L. 2016: *Zjišťovací archeologický výzkum v prostoru zahrad mezi domy Petrov 1 a 2*. Rkp. nálezové zprávy č. j. 06/16. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archaia Brno, o. p. s.

Krejčí, J. 1993: Geologické a fysickogeografické poměry na území města Brna. *Brno v minulosti a dnes* 11, 127–220.

Kuča, K. 2000: *Brno. Vývoj města, předměstí a připojených vesnic*. Praha: Baset.

Merta, D., Peška, M. 2006: Městská archeologie, památková péče a žijící město. *Zprávy památkové péče* 66(2), 123–126.

Procházka, R. a kol. 2011: *Dějiny Brna I. Od pravěku k ranému středověku*. Brno: Statutární město Brno, Archiv města Brna.

Vičar, O. 1966: Místopis Brna ve 14. století (Předměstí). *Brno v minulosti a dnes* 8, 226–273.

Zůbek, A. 2016a: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Rekonstrukce SCZT pára – HV – přepojení objektu Brno – Nádražní 10, Bašty 2“*. Rkp. nálezové zprávy č. j. 9/16. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archaia Brno, o. p. s.

Zůbek, A. 2016b: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě Brno – Veselá ulice – havárie vody*. Rkp. nálezové zprávy č. j. 17/16. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archaia Brno, o. p. s.

Resumé

Brno (Bez. Brno-Stadt)

Katastergebiet Brno-Stadt

Straße Bašty, Masarykova Straße, Nádražní Straße, Parz. Nr. 286/48, 293, 352 (Aktion A69/2016). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Česká Straße, Joštova Straße, Komenského Plac, Žerotínovo Plac, Parz. Nr. 776, 783, 784, 785, 789 (Aktion A37/2016). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Jezuitská 13, Parz. Nr. 19 (Aktion A084/2016). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Petrov 1 a 2, Parz. Nr. 313, 314 (Aktion A007/2016). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Veselá ulice, Parz. Nr. 593/1, 604 (Aktion A111/2016). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Zelný trh 10, Parz. Nr. 386 (Aktion A020/2016). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Katastergebiet Královo Pole

Kollárova, Parz. Nr. 1034, 1035, 1036/1, 1036/2, 1037 (Aktion 41/2016). Neuzeit. Kloster. Dorf. Rettungsgrabung.

Katastergebiet Zábrdovice

Koliště, Parz. Nr. 647, 648, 649/1, 652/1, 652/3 (Aktion A060/2013). Mittelalter, Neuzeit. Vorstadt. Rettungsgrabung.

Katastergebiet Žabovřesky

Minská, Horova a Bráfova, Parz. Nr. 624, 2061/1, 3300, 3403/5 (Aktion 86/2014). Neuzeit. Dorf. Rettungsgrabung.

BRNO (K. Ú. HORNÍ HERŠPICE, OKR. BRNO-MĚSTO)

„Na úzké“. Raný středověk. Pohřebiště. Záchranný výzkum.

Lokalizace: S – JTSK Y=–598351 X=–1163841, Y=–598385 X=–1163845, Y=–598391 X=–1163800, Y=–598377 X=–1163776 a Y=–598359 X=–1163773.

Během záchranného archeologického výzkumu při skrývce zeminy pro stavbu výrobní haly bylo v průběhu dubna a května 2016 zachyceno celkem 28 kostrových hrobů a 1 blíže nespecifikovaný objekt. Kostrové hroby spadají do období raného středověku, konkrétně do první poloviny 11. století (dle nálezů několika kusů denárů uherského krále Ondřeje).

Jde o pohřby 28 jedinců (1 hrob – 1 pohřeb) vždy v natažené poloze na zádech. Zaujímavostí je orientace, která není pravidelná. Několik jedinců bylo uloženo s hlavou orientovanou k západu, případně jihozápadu. Většina hrobů (75 %) je však směřována kolmo v ose sever-jih (hlavou k severu), případně severozápad-jihovýchod (hlavou na severozápad). V tomto ohledu jde zcela jistě o pokračování pohřebiště z východně situované parcely, kde probíhal výzkum 6 kostrových hrobů (orientovaných západ-východ) v roce 2015 (Bíško, Kala 2016, 270).

Věk pohřbených jedinců se výrazně lišil. Bylo identifikováno relativně značné množství pohřbů dětí a kojenců (7). Mrtví byli uloženi převážně do hloubky mezi 30–50 cm od úrovně podloží. Podařilo se identifikovat pozůstatky dřevěné rakve/obložení, nicméně jednotlivé kontexty nebyly takřka rozeznatelné, neboť celky porušila bioturbace. Několik hrobů (včetně všech dětských) se nacházelo v nadložní vrstvě, podorničí nebo přímo v ornici, tedy velmi mělko pod povrchem. Byly tedy značně porušeny již v minulosti orbou.

Přítomnost milodarů odpovídá skromnosti pohřbů v mladohradištním období. Hrob H 833 obsahoval keramickou nádobu, hrob H 813, H 820, H 824 a H 828 drobné bronzové esovitě záušnice (obr. 13), hrob H 812, H 817 a H 818 již zmíněné denáry uherské ražby. Kromě těchto nálezů byly identifikovány zbytky korodovaného železného nožíku a skořápka vajíčka (H 818). V zásypu hrobových jam se sporadicky nacházely drobné zlomky keramiky.

Je zřejmé, že pohřebiště pokračuje v severní části plochy stavby pod pozemek č. 204/49, který ještě nebyl z hlediska archeologického zájmu zkoumán. Celkový počet hrobů a přesný okraj pohřebiště tedy není zatím možné určit.

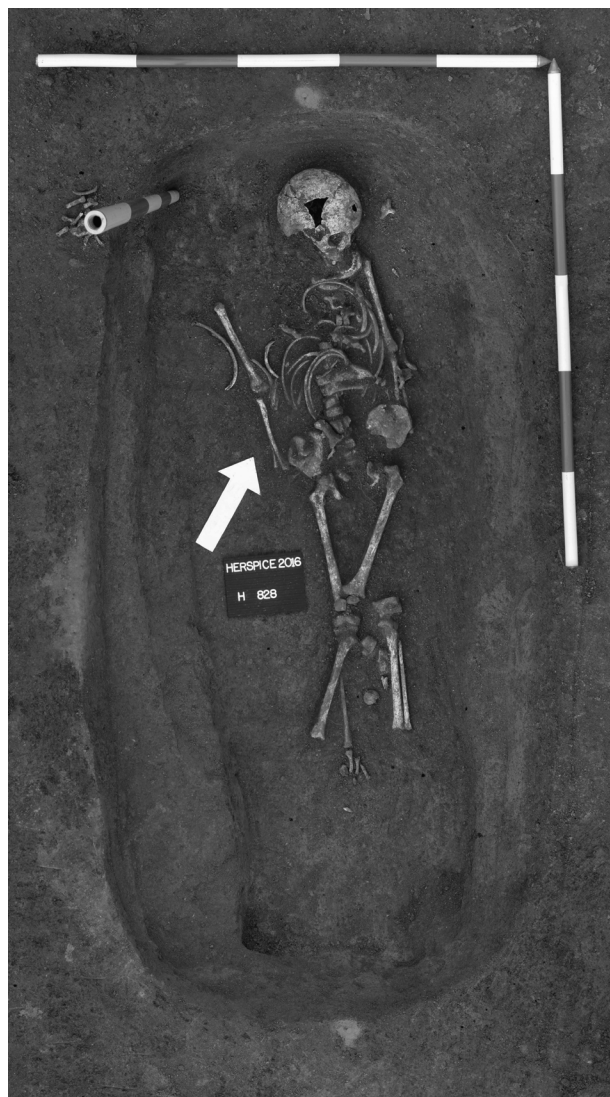
Richard Bíško, Jiří Kala, Dana Vitulová,
Michal Přichystal

Literatura

Bíško, R., Kala, J. 2016: Brno (k. ú. Horní Heršpice, okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 57(2), 270.

Resumé

Horní Heršpice (Horní Heršpice Cadastre, Brno-město District), “Na úzké”. During archaeological rescue research early medieval burial ground was discovered.

Obr. 13. Horní Heršpice. Hrob H 828 (11. století).

Fig. 13. Horní Heršpice, Grave H 828 (early medieval).

BRNO (K. Ú. LÍŠEŇ, OKR. BRNO-MĚSTO)

„Dlouhý kus“. Období kolem bitvy u Slavkova 2. 12. 1805 (?). Vojenský střet (?). Záchranný výzkum.

Lokalizace: $X=-591080$ $Y=-1158855$, $X=-590924$ $Y=-1158817$, $X=-590905$ $Y=-1158895$ a $X=-591061$ $Y=-1158932$.

V prostoru budoucího rozšíření hřbitova došlo v listopadu 2015 ke skrývkám zeminy prostřednictvím buldozeru téměř na celé ploše budoucí stavby. Na jaře 2016 bylo v zemních pracích navázáno budováním inženýrských sítí, retenční nádrže a dalšími terénními úpravami. Vzhledem k povaze plánovaných prací, kdy by bylo velice nesnadné vysledovat případné archeologické situace a nálezy, přistoupili jsme po domluvě s investorem k realizaci předběžného archeologického průzkumu, který se skládal z provedení preventivní detektorové prospekce a magnetometrického měření, které mělo sloužit k lokalizaci archeologických situací.

Geofyzikálním měřením byly zachyceny dva zahloboubené objekty z období mladého neolitu (obj. 500 a 501; viz lokalita Brno, k. ú. Líšeň v oddílu Neolit v tomto čísle). Pomocí detektorové prospekce se podařilo získat přes 80 kovových nálezů, jejichž datace spadá s největší pravděpodobností souborně do průběhu 19. a 20. století.

Téměř 30 artefaktů tvořily železné koule různých vah a velikostí. Nejvíce těchto nálezů se koncentrovalo na rovnou plochu při západní straně stavby a na lom svahu směrem k východu. Některé koule mají znatelně zploštělou jednu hranu. Z těchto zjištění je možné soudit na blíže neznámý (a v historických pramenech nezaznamenaný) vojenský střet. Datace je vzhledem k absenci písemných pramenů problematická, nálezy mohou snad mít souvislost s některým z vojenských tažení v průběhu třicetileté války (1618–1648), ale spíše odpovídají období kolem bitvy u Slavkova (2. 12. 1805).

Lokalizováno bylo také velké množství kovových slitků a strusky. Některé artefakty by snad mohly souviset s raně středověkou výrobní činností na hradisku „Staré zámky“. Nicméně vzhledem k tomu, že jde o poměrně častý druh nálezu je tato časová hypotéza problematická.

Další spektrum kovových předmětů (knoflíky, mince) tvoří typickou součást nálezů z polních tratí a nejsou tedy ničím (kromě datace několika mincí, které by mohly podpořit určení vojenského střetu do období napoleonských válek) neobvyklým.

Richard Bíško, Tomáš Merta

Resumé

Líšeň (Líšeň Cadastre, Brno-město District), “Dlouhý kus”. During archaeological rescue research plenty of metal finds, probably related to the battle of Austerlitz (2. 12. 1805), were obtained.

BRUNTÁL (K. Ú. BRUNTÁL-MĚSTO, OKR. BRUNTÁL)

Palackého náměstí, ulice Dr. E. Beneše, Požárníků, K. Světlé, K. Čapka, Okružní, Krátká, parcely č. 4518, 4037, 3863/3, 2310/3, 131, 126, 3850/1, 121/2, 133, 114, 113/2, 145, 185, 156, 177/1, 191, 183, 184, 651, 650, 4840, 620, 4038/1, 596/1, 661/13, 661/12; 190, 191, 89, 83/1. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V měsících květnu až říjnu 2016 proběhla v Bruntálu v ulicích Dr. E. Beneše, Požárníků, K. Světlé, K. Čapka, Okružní, Krátká a na Palackého náměstí další etapa postupné rekonstrukce místní sítě plynovodu (dvě odlišné stavby, akce Národního památkového ústavu, ú. o. p. v Ostravě 44/16 a 77/16). Poměrně dlouhá liniová stavba procházela převážně prostorem původního historického jádra města, dnes městské památkové zóny Bruntál, částečně zabíhala i do míst tzv. Olomouckého předměstí.

Výkopy o šířce 0,5–1,5 m a hloubce 0,7–1,4 m situované především ve stávajících komunikacích byly prováděny strojně, v místech křížení inženýrských sítí a odboček plynového potrubí k parcelám pak dokopávány ručně. Výkopové práce v převážně většině kopírovaly linie rekonstruovaného plynovodu, pouze na několika místech došlo k rozšíření mimo původní trasy. Vzhledem k poměrně čilému stavebnímu ruchu v posledním desetiletí a postupné revitalizaci centra města, provázené samozřejmě i rekonstrukcí infrastruktury, disponujeme dnes celou řadou zajímavých nálezových situací. Četná stavební činnost se ovšem negativně podepisuje na původních terénech, které již nebývají registrovány v takové míře jako dříve. Velká část kontrolovaných úseků proto zůstávala negativní, sledovány byly pouze původní výplně či zásypy sousedních výkopů, případně snížené úrovně geologického podloží. Na více místech přesto došlo k zjištění archeologických nálezových situací, dokumentovány byly jako pás nespojitých profilů, částečně i v ploše při sondážním odkryvu.

Zachycené antropogenní aktivity lze v návaznosti na situování v prostorách s předpokládaným přetrvávajícím komunikačním charakterem spojit zejména s jejich úpravou a provozem. Dokumentovány ale byly pouze v podobě souvrství novověkých terénních dorovnávek, k zjištění vlastních úprav povrchu vyjma

novodobých dlažeb opět nedošlo (naposledy Kiecoň 2012). V prostoru ulic Dr. E. Beneše a K. Čapka byly pod tímto horizontem dokumentovány nevelké zahloubené objekty novověkého stáří, v křižovatce ulic Dr. E. Beneše a Požárníků pak objekt obsahující i středověké keramické zlomky. Na několika místech došlo k zjištění kamenných základů i částí cihlových zdí včetně jejich destrukcí, po srovnání soutisku současné katastrální mapy a indikační skici stabilního katastru z roku 1836 je lze identifikovat jako linii zástavby v horní i spodní části ulice Dr. E. Beneše (historická ulice Dlouhá/Langen Gasse), případně v ulici K. Čapka (původní úzká soutka spojující Hlavní náměstí s ulicí Požárníků, dříve Řeznická ulice/Fleischer Gasse). Destrukce kamenného zdiva byly registrovány i v dvorových partiích parcely mezi ulicemi K. Světlé a Požárníků a v prostoru Palackého náměstí.

Marek Kiecoň

Literatura

Kiecoň, M. 2012: Bruntál (okr. Bruntál). *Přehled výzkumů* 54(2), 185.

Resumé

Bruntál (Bez. Bruntál), Palacky Platz, Dr. E. Beneše, Požárníků, K. Světlé, K. Čapka, Okružní, Krátká Straže Parz. Nr. 4518, 4037, 3863/3, 2310/3, 131, 126, 3850/1, 121/2, 133, 114, 113/2, 145, 185, 156, 177/1, 191, 183, 184, 651, 650, 4840, 620, 4038/1, 596/1, 661/13, 661/12; 190, 191, 89, 83/1. Mittelalter – Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

BŘEZINA (K. Ú. BŘEZINA U KŘTIN, OKR. BRNO-VENKOV)

„Vysoká“. Středověk–novověk. Vápenice. Povrchový průzkum.

Během povrchového průzkumu západně od obce (okolí bodu WGS-84: 49.2833297N, 16.7421356E) zjištěn roku 2016 vápenický areál (obr. 14) s několika pyrotechnologickými objekty starobylého vzhledu (I–III). Objekt č. I představuje patrně rozměrnou zemní milířovací jámu o vnitřních rozměrech cca 10 × 6 m, objekt č. II je polní vápenná pec obdélného tvaru o vnitřních rozměrech cca 10 × 8 m a objekt č. III nejspíše pozůstatkem podobné obdélné pece s vnitřními rozměry cca 9 × 5 m. Třetí objekt je evidentně porušen menší polní jednonálovou pecí č. IV. V okolí objektů byly zjištěny zbytky zaniklých komunikací, výrobní odvaly, hliník a jámový lom na vápenec. Podle vápenného a uhelného mouru se zbytky vypálené mazaniny lze objekty předběžně spojit s výrobou pá-

leného dřevěného uhlí a vápna. Obdélná schémata velkých vápenných pecí naznačují jejich pravděpodobné zařazení do období vrcholného, eventuálně pozdního středověku (13.–15. století).

Lokalita nevylučuje, že se jedná o stavební zázemí nedalekého církevního areálu ve Křtinách (Verbík 1987, 26; Foltýn a kol. 2005, 396–397).

Petr Kos

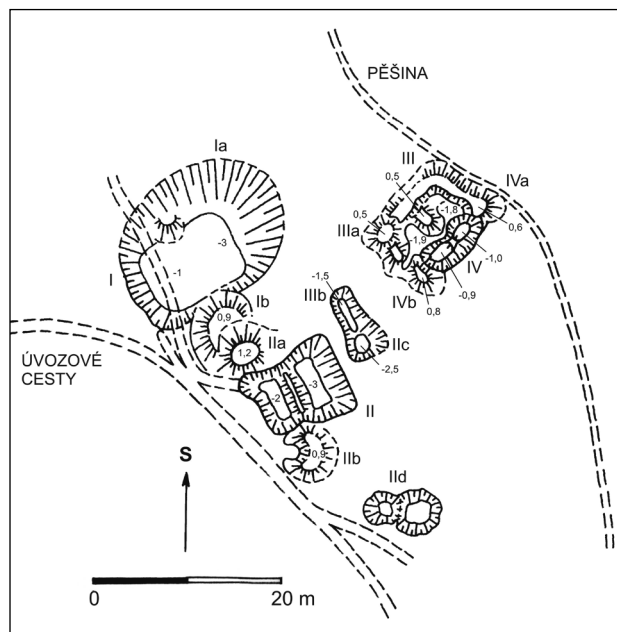
Literatura

Foltýn, D. a kolektiv 2005: *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Praha: Libri.

Verbík, A. 1987: Od prvních historických zpráv do Bílé hory, In: F. Čapka (ed.): *Křtiny a okolí. Historie a současnost*. Křtiny: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, Místní národní výbor ve Křtinách, 19–29.

Resumé

Březina (Parz. Nr. Březina u Křtin, Bez. Brno-venkov), „Vysoká“. Mittelalter-Neuzeit. Kalkofen. Oberflachesammlung.

Obr. 14. Březina, „Vysoká“, okr. Brno-venkov. Vápenický areál.

Abb. 14. Březina, „Vysoká“, Bez. Brno-venkov. Der Kalk-Bereich.

BUČOVICE (OKR. VYŠKOV)

Zámek č. p. 1. Vrcholný středověk, novověk. Kostel, zámek. Zjišťovací sondy.

V areálu NKP zámku Bučovice provedla společnost Archaia Brno, o. p. s. v roce 2016 zjišťovací sondy, které mají předcházet budoucí rekonstrukci prostoru severně od zámku. Celkem bylo položeno pět sond, které měly za cíl ověřit starší historické úpravy terénu v severním prostoru před zámkem (obr. 15).

Sondy neprokázaly žádné kvalitní úpravy nástupního prostoru před zámkem. Ojedíněle byly dokumentovány pouze nekvalitně ložené dlažby z cihel, nahodile z kamenů. V celém prostoru bylo patrné postupné navýšování terénu navážkami, které obsahovaly bohatou kolekci zlomků kuchyňské stolní keramiky ze 17. až 19. století v druhotných polohách doplněnou o zlomky kostí z kuchyňského odpadu. V sondě S3 se podařilo doložit, že původní úroveň, ze které byla stavěna severní budova v areálu zámku (dnes Lesy ČR), se nachází přibližně jeden metr pod dnešním terénem. Dále v sondě S4 bylo doloženo, že ozdobná bosáž z cihel, dnes patrná při patě severní fasády zámku, dále pokračuje pod úroveň dnešního terénu. A to nejspíše až na úroveň terénu v parku, který k zámku na západě přiléhá. Původní terén při patě severní fasády byl tedy při výstavbě zámku přibližně o 1,5 m níže.

Nejdůležitější bylo zjištění v sondě S1. Ta byla umístěna v prostoru možného přechodu lodi do presbytáře goticko-románského kostela, který byl západně od sondy v parku objeven v roce 2000 (Borský *et al.* 2002, 252–254; Borský *et al.* 2003, 95–102; Vitula 2016). Lokalizace sondy vycházela z geofyzikálního měření georadarem z roku 2001 (Borský *et al.* 2003). Předpokládaný přechod lodi do presbytáře se nepodařilo zachytit. Při západní hranici již mimo zkoumanou plochu se nachází patrně pozůstatek kameno-cihelné historické kanalizace zapuštěné do starších navážek. Pod těmi byly nalezeny dvě úrovně fragmentárně dochovaných cihelných dlažeb. Prvá, výše položená dlažba s. j. 901 zachycená přibližně 110 cm od dnešního terénu byla tvořena atypickými cihlami o rozměru 28 × 22 × 5,5 cm a ložena do maltového lůžka. Druhá, nižší s. j. 900, přibližně v hloubce 130 cm od dnešního terénu, byla tvořena cihelnými dlaždicemi bez okosení o rozměru 17,5 × 17,5 × 4,5 cm, byla taktéž ložená do maltového lůžka. Celá dlažba byla také silně poškozena a směrem na jih a hlavně na východ byla výrazně propadlá.

S charakteru dlažeb je jasné, že v sondě S1 bylo dosaženo podlahy neznámého interiéru, který byl minimálně jednou předdlážděn (obr. 16). Vzhledem k ostrému druhotnému klesání starší dlažby na jih a východě musíme předpokládat, že ta se propadá do nám neznámé deprese, která může být starší než dlažba,

nebo k ní musí bezprostředně přiléhat. Jednoduše ztožnit námi odhalenou dlažbu s dlažbou kostela odhalenou v roce 2000 nemůžeme. Jde jak o rozdílné konstrukce, kdy neodpovídají velikosti dlaždic a cihel, tak hlavně o zcela rozdílné nivelety dlažeb. Námi objevené dlažby se nacházely v hloubce 218,24 m n. m. v případě starší a 218,54 m n. m. v případě mladší dlažby. Během výzkumu z roku 2000 se úroveň mladší dlažby v kostele pohybovala okolo 217,20 m n. m. a práh v místě románsko-gotického portálu byl v úrovni 216,38 m n. m. Rozdíl tedy činí více než jeden metr.

I přes tento rozpor se můžeme domnívat, že námi zkoumaný interiér náležel původně kostelu. Můžeme například uvažovat, že již náležel případnému presbytáři, kde by byla úroveň zvýšena, či jde o ve zbytku stavby nedochovanou úroveň z mladších úprav kostela. To, že pod námi sledovanou dlažbou se nacházejí starší objekty, jasně dokládá její prohnutí. Můžeme zde uvažovat o starších špatně zasypaných depresích či například o hrobkách, které se propadly. Na sondáž by měl v budoucnu navázat záchranný archeologický výzkum při úpravě prostoru severně od zámku a okolo budovy Lesů ČR.

Miroslav Dejmal, Jiří Grünseisen

Literatura

Borský, P., Ondra, K., Salaš, M., Stránská, R., Vitula, P. 2003: Archeologický, geofyzikální a petrografický výzkum románskogotického kostela v Bučovicích. In: R. Nekuda, J. Unger, V. Hašek (eds.): *Ve službách archeologie IV. Sborník k 75. narozeninám Prof. PhDr. Vladimíra Nekudy*. Brno, Nitra: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, Geodril Brno, Archeologický ústav, Slovenská akademie vied, 70–75.

Borský, P., Stránská, R., Vitula, P. 2002: Bučovice (okr. Vyškov). *Přehled výzkumů* 43, 252–254.

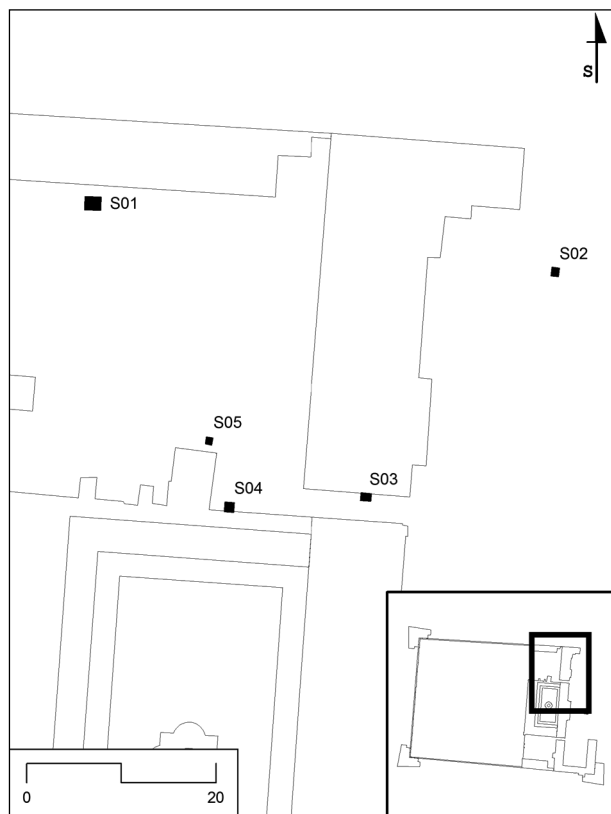
Borský, P., Stránská, R., Vitula, P. 2003: Záchranný a zjišťovací výzkum zaniklého románskogotického kostela v areálu Bučovického zámku. In: *Zprávy státního památkového ústavu v Brně* 6/2002. Brno: Národní památkový ústav, ú. o. p. v Brně 95–102.

Dejmal, M., Grünseisen, J. 2016: *A062/2016 Bučovice – zámek – sondy. Nálezová zpráva o záchranném archeologickém výzkumu*. Rkp. nálezové zprávy. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archaia Brno, o. p. s.

Vitula, P. 2016: *Státní zámek Bučovice. Zpráva o záchranných a zjišťovacích archeologických výzkumech v areálu zámku*. Rkp. nálezové zprávy. Uloženo: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště Brno.

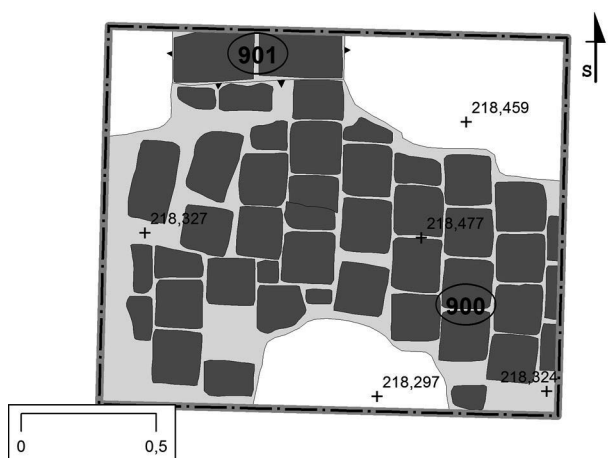
Resumé

Bučovice (Bez. Vyškov), Zámek č. p. 1. Mittelalter, Neuzeit. Kirche, Schloss. Rettungsgrabung.

Obr. 15. Bučovice, lokalizace sond v rámci areálu zámku.

Abb. 15. Bučovice, Lokalisierung der Grabungstelle.

Obr. 16. Bučovice, půdorys zachycených podlah v sondě S1.

Abb. 16. Bučovice, Lageplan sonde S1.

BÝŠKOVICE (OKR. PŘEROV)

„Intravilán“. Středověk, Novověk. Osídlení. Záchranný archeologický výzkum.

V souvislosti s výkopovými pracemi realizovanými v rámci investiční akce „Stavební úpravy vodovodu v obci Býškovice“ byl v měsících dubnu a květnu 2016 proveden záchranný archeologický výzkum formou dohledu. Pozitivní archeologické situace byly stavbou zachyceny a následně dokumentovány v centrální části obce, v inundačním pásmu Býškovického potoka. Nejstarší doklady sídlištních aktivit byly zaznamenány v trase liniového výkopu pro pokládku vodovodu před domy č. p. 3, 18, 19, 34. Na intaktní podloží tvořené terciérními jíly a zvětralými menilitovými břidlicemi nasedal zkulturnělý půdní horizont, z jehož úrovně pocházel menší kolekce zlomků vrcholně a pozdně středověké keramiky. Mladší složku nálezů tvoří soubor zlomků tenkostěnné oxidačně pálené kuchyňské keramiky novověkého stáří, která pochází ze svrchních terénních vyrovnanek.

Zdeněk Schenk, Jan Mikulík

Resumé

Býškovice (Bez. Přerov), gebauter Teil der Gemeinde. Mittelalter, Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

ČERNÁ HORA (OKR. BLANSKO)

Náměstí Míru, Radniční ulice, parc. č. 607/1. Středověk, novověk. Městys. Záchranný výzkum.

V červnu a červenci roku 2016 uskutečnili pracovníci Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i., záchranný archeologický výzkum v jižní části náměstí Míru a v přiléhající severní větvi Radniční ulice v souvislosti s rekonstrukcí plynovodu. Přesná poloha místa je na ZM ČR 1:10 000 list 24-14-19 určena krajními body o souřadnicích 360:127, 360:136 a 364:136 mm od Z:J s. č.

Pravděpodobně zásobní jáma byla zachycena před severovýchodním rohem domu Radniční č. p. 48. Z výplně se podařilo získat poměrně početný soubor zlomků keramických nádob, který datuje její zánik do 15. až 16. století. Objekt by mohl souviset se zázemím domu, stojícího původně v místě vyústění dnešní Radniční ulice na náměstí Míru (Sadílek 2012, 16). Na pomezí domů Radniční č. p. 47 a 182 pak byla odkryta horní část základového výkopu sklepa. Vstup do sklepa se nachází v suterénu prvně uvedeného obydlí, o jehož existenci máme záznam již z roku 1656 (Souček 1974, 49). Při severním úseku východní zdi domu Radniční č. p. 46 protнула rýha pro plynovod v délce zhruba 13 m výraznou destrukční vrstvu. Lze předpokládat,

že uvedená vrstva představuje pozůstatek po demolici domu, jenž musel ustoupit při proražení ulice Radnická někdy okolo poloviny 17. století (Sadílek 2012, 16). Zajímavostí je, že tato vrstva obsahovala také jeden pravěký stěp. Spolu s dřívějšími nálezy keramiky kultury lužických popelnicových polí v jihozápadním rohu náměstí Míru (Štrof 1985, 93) dokládá již prehistorické osídlení prostoru. Před severní stěnou domu Radnická č. p. 46, již v prostoru náměstí Míru, byla objevena rozsáhlá jáma bez možnosti přesnější funkční interpretace. Vyzvednuté stěpy a zlomky kamnových kachlů ji umožňují jen rámcově časově zařadit do rozmezí pozdního středověku až novověku. Obdobné stáří bylo přisouzeno dalším jámám, které byly zdokumentovány v prostoru stávající asphaltové komunikace v jižní části náměstí Míru. V případě relativně mladšího objektu se bezpochyby jednalo o jámu na vápno. Konečně před severozápadním rohem radnice (dům náměstí Míru č. p. 50) byly odhaleny nejspíše základy původního památníku padlých, který zde stával v letech 1923 až 1973. Základy byly navíc zapuštěny do pozdně středověké až novověké jámy.

Michal Přichystal

Literatura

Sadílek, J. 2012: *Černá Hora. Historický vývoj stavebních památek a osídlení obce. In: Černá Hora. Oficiální web městyse. Historie* [online]. Říjen 2012 [cit. 2017-10-04]. Dostupné z: <http://www.mestyscernahora.cz/historie/ms-1306/p1=1306>.

Souček, O. 1974: *Domy a obyvatelé Černé Hory od třicetileté války do roku 1970*. Černá Hora: Historický klub při MNV.

Štrof, A. 1985: Übersicht neuer Lokalitäten und Funde in der Boskovicser Furche (Bez. Blansko). *Přehled výzkumů* 1983, 91–98.

Resumé

Černá Hora (Bez. Blansko), Platz Míru, Radniční StraÙe, Parz. Nr. 607/1. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

DRAHANOVICE (OKR. OLMOUC)

Intravilán, Areál tvrze. Středověk až raný novověk. Ojedinelé nálezy. Povrchový sběr.

Vlastivědné muzeum v Olomouci získalo v roce 2016 několik archeologických nálezů, které sesbíral Mgr. T. Vítek z olomouckého pracoviště Národního památkového ústavu v areálu tvrze v Drahanovicích.

Zdejší šlechtické sídlo, poprvé zmiňované v pramenech v roce 1351, dnes reprezentuje především hranolová věž vysoká 28 m. Za husitských válek byla tvrz zpustošena, ale během druhé poloviny 15. století došlo k její obnově. Pro současnou podobu je podstatná přestavba v průběhu druhé třetiny 16. století, kdy zde sídlili příslušníci rodu Koberských ze Stvolové. Uprostřed klenby v prvním patře se nachází kamenný svorník s erbem Drahanovských ze Stvolové a letopočtem 1567, který nejspíše naznačuje dokončení celé přestavby (k tomu např. Gardavský 1959, 307–314; Nekuda, Unger 1981, 113–115; Tymonová 1996, 38–39; Plaček 2001, 197).

Celou kolekci tvoří čtyři fragmenty keramiky. Jde o dva okrajové zlomky nádob a dvě torza komorových kachlů. Nejstarším nálezem v souboru je část hrnku či poháru s vysokým římsovitým okrajem, zhotovený ze světle béžové písčité hlíny, která je na Olomoucku charakteristická pro 14. století (cf. Bláha, Sedláčková 1998, 15). Spíše do raného novověku lze klást druhý okrajový stěp pocházející ze džbánu s částečně dochovaným širokým páskovým uchem.

Kamnářskou keramiku zastupují dva rohové zlomky. První je režný, okraj tvoří hranolová lišta s širokým výžlabkem a na torzu čelní vyhřívací stěně se nachází blíže neurčitelný motiv. Obecně jej můžeme klást do raného novověku. Druhý exemplář má čelní vyhřívací stěnu pokrytou tmavě zelenou glazurou. Na ČVS se dochovala část kružnicového tapetovitého vzoru s rostlinným ornamentem v jednotlivých kruhových výsečích (obr. 17). Je vysoce pravděpodobné, že jde o domácí napodobeninu typického habánského motivu (cf. Loskotová 2008, 151, kat. č. 494), který má těžiště svého výskytu v druhé polovině 16. až první polovině 17. století (Pajer 1983, 110–113 obr. 51: 2, 52–54).

Nové nálezy jsou v podstatě prvními artefakty, které můžeme jednoznačně vztáhnout k této tvrzi. Zároveň lze konstatovat, že jejich datování koresponduje s písemnými zprávami o tomto šlechtickém sídle.

Lukáš Hlubek

Literatura

Bláha, J., Sedláčková, H. 1998: Slavnostní keramika. In: J. Bláha, T. Drobný, I. Hlobil, P. Michna, H. Sedláčková: *Sklo, slavnostní keramika a kachle. Renesanční Olomouc v archeologických nálezech. Archeologické výzkumy Památkového ústavu v Olomouci 1973–1996*. Olomouc: Památkový ústav v Olomouci, 15–18.

Gardavský, Z. 1959: Dvě význačné tvrze Olomouckého kraje. In: V. Jochman (ed.): *Sborník Krajského vlastivědného muzea, oddíl B, společenské vědy* 4, 1956–1958. Olomouc: Krajské vlastivědné muzeum, 307–319.

Loskotová, I. 2008: Ornamet na kachlích. In: D. Menoušková, Z. Měřinský (eds.): *Krásy, která hřeje. Výběrový katalog gotických a renesančních kachlů Moravy a Slezska*. Uherské hradiště: Slovácké muzeum v Uherském Hradišti, 139–155.

Nekuda, V., Unger, J. 1981: *Hrádky a tvrze na Moravě*. Brno: Blok.

Pajer, J. 1983: *Počátky novověké keramiky ve Strážnici*. Strážnice: Ústav lidového umění.

Plaček, M. 2001: *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí*. Praha: Libri.

Tymonová, M. 1996: Nástin vývoje šlechtických sídel na Olomoucku. *Střední Morava* 3, 22–44.

Resumé

Drahanovice (Bez. Olomouc). Intravillan. Feste. Hochmittelalter. Neuzeit. Oberflächensammlung.

Obr. 17. Drahanovice. Fragment kachle.

Abb. 17. Drahanovice (Bez. Olomouc).
Ein Kachelbruchstück.

DRNHOLEC (OKR. BŘECLAV)

ZSV Holenice, formálně bezejmenná poloha. Pozdní středověk. Sídliště. Povrchový sběr. Uložení nálezů: Regionální muzeum v Mikulově, př. č. 70/2016.

Lokalizace: podél osy Y=609646 X=1194128 a Y=609271 X=1193734, rozptyl cca 100 m.

V dubnu 2016 provedlo Regionální muzeum v Mikulově povrchový sběr na čerstvě zoraném poli na pra-

vě straně silnice Drnholec – Nová Ves u Pohořelic. Důvodem bylo publikování nových leteckých snímků na Mapy.cz z let 2014 a 2015, kde se na předmětné lokalitě objevilo množství porostových příznaků, včetně čtvercového objektu o délce strany cca 30 m, který je nejspíše pozůstatkem středověké tvrze.

Na základě povrchového průzkumu zde byly objeveny četné zlomky pozdně středověké keramiky a řada železných nástrojů. Orba zde narušila i původní povrch hospodářských stavení, proto bylo možné pozorovat kumulace říčních valounků, patrně původně využitých ke štětování dvorků.

František Trampota

Resumé

Drnholec (Břeclav dist.), Holenice. Surface survey in the area of a deserted medieval village Holenice. A ground plan of a village fort was discovered based on air-borne photography.

DRŽOVICE (K. Ú. DRŽOVICE NA MORAVĚ, OKR. PROSTĚJOV)

„U hřbitova“/„Díly odvrhoviční“, parc. č. 513/1 a 513/2. Raný středověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

V měsících květnu a červnu 2016 proběhly zemní práce související s „úpravou a rozšířením hřbitova v Držovicích, okr. Prostějov“ (Fojtík 2016). Tyto byly provázány drobným záchranným archeologickým výzkumem, který potvrdil nebývale intenzivní pravěké a raně historické osídlení místa (k rozsáhlé polykulturní lokalitě blíže např. Fojtík 2014, 49–52, lokalita č. 4 v mapě na str. 63, obr. na str. 65–67, 69–71 a 74). Zachyceny byly sídlištní aktivity lidu kultury s moravskou malovanou keramikou, kultury nálevkovitých pohárů, kultury mohylové, lužické i slezské fáze komplexu lužických popelnicových polí a též Slovanů raného středověku (cf. příslušné oddíly v tomto čísle). Velmi cenou kolekci keramiky přinesla výplň objektu K 500/2016 (obr. 18) – tato zcela bezpečně náleží do první poloviny 10. století a je významnou nejen v kontextu nezvykle intenzivního osídlení Držovicka v raném středověku, ale i v širší souvislosti s dosud nevyjasněnými otázkami historického vývoje Moravy tohoto věku.

Novostavba RD pana Ing. D. Lakoše v poloze „Pastviska“ (parc. č. 702/10). Mladší doba hradištní. Sídliště. Záchranný výzkum.

Dne 15. srpna 2016 proběhl drobný záchranný archeologický výzkum při akci „Novostavba RD pana Ing. D. Lakoše na parc. č. 702/10, k. ú. Držovice

na Moravě, okr. Prostějov“ (ZM ČR 1:10 000, list 24-24-07, 450:288, 451:288, 453:285, 452:283, 450:285). V základových pasech stavby, vyhloubených na jen částečně odhumusné ploše, byly zaměřeny a o zakreskány čtyři sídlištní objekty s jen velmi sporadicky se vyskytující keramikou mladší doby hradištní.

Pavel Fojtík

Literatura

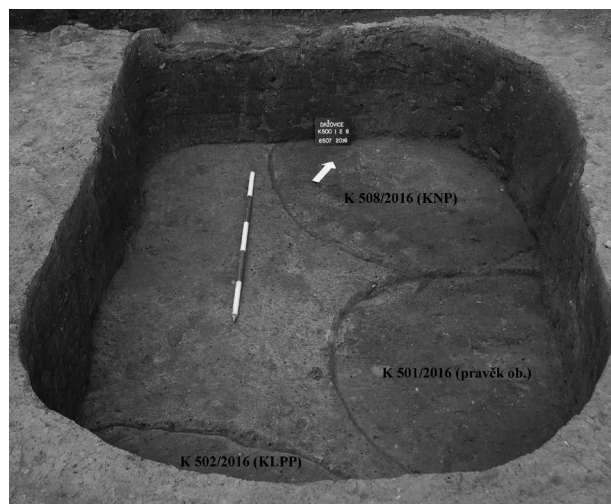
Fojtík, P. 2014: Pravěk a raně historické osídlení katastru obce Držovice, okr. Prostějov. *Střední Morava* 38, 43–74.

Fojtík, P. 2016: *Nálezová zpráva Držovice na Moravě 2016, „Úprava a rozšíření hřbitova v Držovicích, okr. Prostějov“, č. akce 172/16.* Rkp. nálezové zprávy č. j. 449/16. Uloženo: archiv Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Resumé

Držovice (Kat. Držovice na Moravě, Bez. Prostějov), „U hřbitova“, Díly odvrhoviční, Parz. Nr. 513/1, 513/2. Frühmittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

Držovice (Kat. Držovice na Moravě, Bez. Prostějov), „Pastviska“, Parz. Nr. 702/10. Jüngere Burgwallzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

Obr. 18. Držovice, okr. Prostějov, „U hřbitova“. Raně středověký objekt č. 500/2016 a starší jámy rýsující se ve sprašovém podloží na jeho dně.

Abb. 18. Držovice, Bez. Prostějov, „U hřbitova“. Frühmittelalterliches Objekt Nr. 500/2016 mit älteren Gruben ganz unten auf dem lössigen Untergrund.

HLÁSNICE (K. Ú. HLÁSNICE U ŠTERNBERKA, OKR. OLOMOUČ)

„Díly“. Novověk. Ojedinelý nález. Povrchový průzkum.

Během povrchového průzkumu jižně od obce Hlásnice bylo nalezeno zoomorfní držadlo ocílky. Přibližnou polohu nálezu určují na ZM 1:10 000, mapový list 14-44-20, souřadnice 190 mm od Z s. č. a 49 mm od J s. č. Držadlo ocílky je vyrobeno z barevného kovu, nejspíše z mosazi. Na obloukovité podložce se nachází plastika příkrčeného lva s otevřenou tlamou, kterou lze typologicky zařadit k typu II. B1 podle O. Černohorského (2011, 1071, obr. 6). Maximální délka celého výrobku činí 67 mm a váha 15 g. Problematikou datování těchto ocílek se v nedávné době zabýval O. Černohorský, který výskyt těchto držadel klade především do průběhu 18. a první poloviny 19. století (Černohorský 2011, 1084).

Lukáš Hlubek

Literatura

Černohorský, O. 2011: Studie o zoomorfních a antropomorfních držadlech ocílky. *Archeologie ve středních Čechách* 15(2), 1063–1145.

Resumé

Hlásnice (Bez. Olomouc), „Díly“. Neuzeit. Oberflächensammlung. Einzelfund.

HLUČÍN (OKR. OPAVA)

Hrnčířská ulice 8, parc. č. 327. Novověk. Město. Záchranný výzkum.

Zkoumaná parcela se nachází ve východní části města, mezi ulicemi Pode Zdí, původně obíhající městské hradby zevnitř a Hrnčířskou ležící vně. Na základě stojících reliktů hradeb a ikonografických pramenů se předpokládalo, že skrz parcelu původně probíhal hradební pás, tedy hradba s přilehlým příkopem.

Během záchranného archeologického výzkumu prováděného archeologickým oddělením Národního památkového ústavu v Ostravě (č. akce 87/16) bylo po snížení recentních terénů odhaleno zdivo a zasypané sklepy domu při Hrnčířské ulici. Jeho demolice proběhla v 2. polovině 20. století. V zadní části parcely byly zachyceny reliktů obdélné cihelné konstrukce hrnčířské pece obsahující pravděpodobně část vsádky. Kolem se nacházely vrstvy obsahující velké množství

keramických zlomků, byly rovněž identifikovány minimálně tři střepiště. Celou situaci lze, i v souvislosti s názvem přilehlé ulice, interpretovat jako část hrnčírské dílny předběžně datované na konec 17. století, s možným přesahem do století 18. Vedle pece byla směrem do prostoru parcely dokumentována vnitřní strana příkopu hloubeného do písčitého podloží. Snížení terénu bylo z technických důvodů v hloubce 2,7 m od současného povrchu zastaveno, dna příkopu nebylo dosaženo. Sondou bylo zjištěno, že se nacházelo ještě o 1,5 m níž. Hradbu, která se měla nacházet mezi hranou příkopu a ulicí Pode Zdí, se nepodařilo identifikovat. V tomto prostoru byla již zmiňovaná hrnčírská pec, pod ní a v jejím okolí nebyly základy hradby, ani jejich negativ nalezeny. Do prostoru ulice Pode Zdí zasahovaly výkopy pro kanalizační přípojky, rovněž v nich nebyly stopy po městské hradbě zachyceny.

Barbara Marethová

Resumé

Hlučín (Bez. Opava), Hrnčírská Straže 8, Parz. Nr. 327. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

HOLASOVICE (OKR. OPAVA)

Extravilán (parc. č. 1168). Raný středověk. Pohřebiště. Záchranný výzkum.

Během archeologického dohledu podél železniční trati Opava–Krnov prováděného archeologickým oddělením Národního památkového ústavu v Ostravě (č. akce 16/16) byly na katastru Holasovic evidovány ve výkopu pro elektrické zabezpečení trati neolitické sídlištní objekty (viz oddíl Neolit v tomto čísle) a dva kostrové hroby. V obdélných hrobových jamách orientovaných SZ-JV byli pohřbeni dospělí jedinci v natažené poloze na zádech s horními končetinami podél trupu. Každý z hrobů obsahoval po železném noži, v jednom se našly také stopy ztrouchnivělého dřeva nad i pod kosterou. Hroby jsou součástí většího pohřebiště, které bylo na místě prozkoumáno v roce 2011 (Hlas 2012) a na základě nálezů je předběžně datováno do 10. století.

Barbara Marethová

Literatura

Hlas, J. 2012: *Holasovice. Cyklistická trasa č. 55 „Slezská magistrála“*. Rkp. nálezové zprávy. Uloženo: Archiv archeologického oddělení Národního památkového ústavu, ú. o. p. v Ostravě, Opava.

Resumé

Holasovice (Kat. Holasovice, Bez. Opava). Unbauter Teil der Gemeinde. Frühmittelalter. Gräberfeld. Rettungsgrabung.

HOLEŠOV (K. Ú. HOLEŠOV, OKR. KROMĚŘÍŽ)

Náměstí Svobody, parc. č. 208/16. Středověk, novověk. Město, synagoga. Zjišťovací výzkum.

Lokalizace výzkumu: ZM ČR 1:10 000, list 25-31-04, v okolí bodu 320/12 mm od Z/J s. č.

Úkolem badatelského výzkumu bylo ověření přítomnosti zachovalých reliktů Nové synagogy, která nahradila již nevyhovující původní tzv. Šachovu synagogu. Jako místo pro stavbu byl zvolen prostor uprostřed jihozápadního konce Malého náměstí. Na tomto pozemku původně stávaly čtyři domy, které byly zbořeny již před rokem 1856. Pro vytvoření projektu byl v 90. letech 19. století vyzván architekt Jakob Gartner, který v té době působil ve Vídni. Ten vytvořil návrh v tzv. maursko-orientálním stylu s románskými prvky. Vlastní stavební práce probíhaly od roku 1892, přičemž k slavnostnímu zasvěcení došlo 3. 9. 1893. K uzavření chrámu nacisty došlo brzy po okupaci. První nezdařený pokus o její vypálení proběhl v noci 24. 7. 1941, kdy byl požár hasiči uhašen v jeho zárodku. Druhý, tentokrát již úspěšný pokus, proběhl v noci 12. 8. 1941. Při tomto požáru měli již hasiči zakázáno zasáhnout a tak celá budova vyhořela. Po následné demolicí zbytků synagogy, byl na jejím místě zřízen park (Klenovský 2005, 98).

Uskutečněný archeologický výzkum sestával ze dvou hlavních pracovních úseků. Jako první byl realizován geofyzikální průzkum v předem vytýčených polygonech. K tomuto účelu byly využity metody ERT (elektrická odporová tomografie) a GPR („georadar“). Na základě neměřených hodnot a také z dřívějších poznatků nabytých během záchranných archeologických výzkumů, byly následně zaměřeny 3 sondy pro vlastní terénní část výzkumu.

Archeologickým výzkumem byl zachycen vývoj osídlení v daném prostoru od vrcholného středověku po 20. století. Nejstarší zachycená komponenta představovala vrcholně středověké osídlení, které bylo doloženo kulturní vrstvou objevenou v sondě 1. Celková mocnost této vrstvy nebyla výzkumem zjištěna, protože v této úrovni byly zachyceny reliktů Nové synagogy, jejichž objevení a zdokumentování bylo cílem výzkumu. Další doklady osídlení z daného období byly objeveny v sondě 3 (obr. 19), kde byla prozkoumána část zahlobeného objektu, který lze interpretovat

jako sídlištní jámu či suterén nadzemního domu. Novověký vývoj byl sledován v sondě 2, kde byl zachycen negativ základového zdíva, který lze ztotožnit se zástavbou čtyř domů, které byly zbořeny před rokem 1856. Jako relikt synagogy byly interpretovány dvě objevené situace. První byla zachycena v sondě 1, kde v její východní části byl dokumentován zásyp negativu zdíva, jehož součástí byly také zlomky cihel, které odpovídaly stavebnímu materiálu objevenému v sondě 3 (viz níže). Po odebrání tohoto zásypu byl obnažen betonový/maltový základ. Druhý relikt představovalo zdivo, které bylo objeveno ve východní části sondy 3. Jednalo se o cihlový pilř postavený na betonovém/maltovém základu. Z vrstev navážek pochází také soubor čtyř mincí z období 1943 až 1948, které dokládají aktivity v prostoru zničené synagogy (rozebírání stavebního materiálu, úprava terénu) během 40. let.

Adam Fojtík, Miroslav Popelka

Literatura

Klenovský, J. 2005: *Nedochované památky židovské kultury Moravy a Slezska. Část 3. Synagogy.* Brno: Jaroslav Klenovský.

Resumé

Holešov (Bez. Kroměříž), Náměstí Svobody, Parz. Nr. 208/16. Neuzeit, mittelalter. Stadt, Synagoge. Suchgrabung.

HOLUBICE (OKR. VYŠKOV)

Od Sivicka. Novověk (?). Sídliště. Záchraný výzkum.

Výkop základových pasů pro stavbu rodinného domu Andrey Kargerové porušil devět sídlištních objektů. Stavba leží na severozápadním okraji Holubic na východním svahu v nadmořské výšce 278 m. Všechny nalezené objekty jsme dokumentovali v profilech pasů. Jednalo se o drobnější jámy, z větší části zcela bez nálezů. Výplň objektů byla velmi sypká a jevila se jako novověká. Objekty jsme kvůli absenci nálezů nemohli blíže určit ani datovat.

Plocha výzkumu je na ZM ČR 1:10 000 list 24-43-03 vymezena bodem: 35 mm od Z s. č.; 194 mm od J s. č.

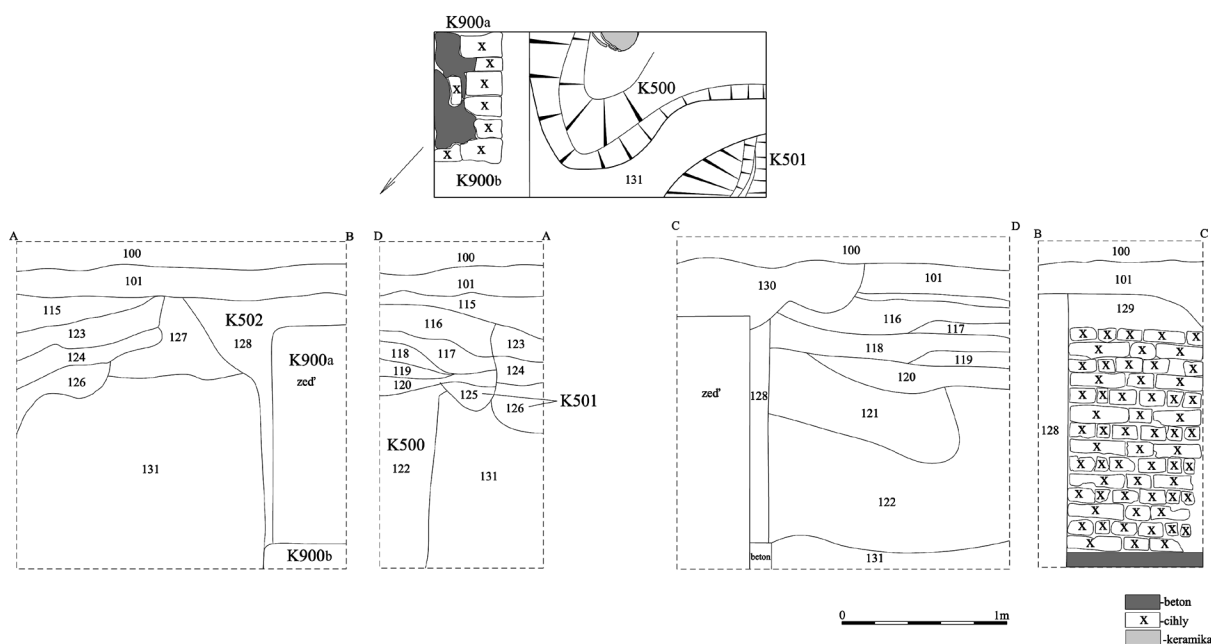
Blanka Mikulková

Resumé

Holubice (Bez. Vyškov). Siedlung. Neuzeit. Rettungsgrabung.

HORNÍ SUCHÁ (OKR. KARVINÁ)

Ulice Pěší, parc. č. 82/1. Středověk. Vrstva. Záchraný výzkum.

Obr. 19. Holešov – „Náměstí Svobody“. Sonda 3.

Abb. 19. Holešov – „Svobody Platz“. Die Sonde 3.

V květnu 2016 oznámil oddělení archeologických výzkumů Národního památkového ústavu, ú. o. p. v Ostravě pan Ing. Petr Chlebík, vlastník nemovitosti č. p. 2 na ulici Pěší v obci Horní Suchá (okr. Karviná), nález většího počtu keramických fragmentů získaných při bagrování jámy pro přírodní jezírko, situované v prostoru oznamovatelovy zahrady na parcele č. 82/1 (X=1106903.03; Y=456468.25). Při následné kontrole místa stavby pracovníky Národního památkového ústavu (M. Kiecoň, M. Zezula) už nebylo možné ověřit, zda byly stavbou narušeny archeologické vrstvy nebo zahloubené objekty, jelikož výstavba jezírka již byla dokončena. S investorem byla dohodnuta drobná archeologická akce, která spočívala v účasti při výkopu 0,3 m široké drenáže vedené od jezírka na okraj pozemku v délce cca 10 m. Výzkumem byly pod drnovou vrstvou (s. j. 100) evidovány do hloubky cca 0,6 m uložení (s. j. 101–103), které obsahovaly četné zlomky středověkých keramických nádob a mazanice. Spodní uložení (s. j. 103) pak překrývala archeologické podloží, které bylo v tomto prostoru tvořeno sprašovou hlínou. Získaná keramická kolekce, jak z povrchového sběru, tak z vrstev z výkopu pro drenáž, představuje homogenní, oxidačně vypálený soubor nikdy nepoužité keramiky, který naznačuje, že stavební činnost snad mohla být narušena středověká hrnčířská pec s keramickou vsázkou. Keramický soubor je možné předběžně datovat do 2. pol. 13. až na počátek 14. století (obr. 20).

Tereza Tichá Krasnokutská

Resumé

Horní Suchá (Bez. Karviná), Pěší Straže, Mittelalter, Schicht. Rettungsgrabung.

Obr. 20. Horní Suchá (okr. Karviná). Výběr keramických nálezů.

Abb. 20. Horní Suchá (Bez. Karviná). Auswahl der keramischen Funde.

HOSTĚNICE (OKR. BRNO-VEŇKOV)

„Zadní Pacholské“, Mokrá-lom XI. Raný novověk. Vápenice. Záchranný výzkum.

V severozápadním předpolí Prostředního lomu Mokrá (WGS-84: 49.2349842N, 16.7644414E) byl proveden drobný záchranný výzkum v úseku úprav obslužné komunikace při hranici lesa a skrývek zeminy etáže č. 420. Zjištěny pozůstatky ležatého mlíře a menší polní plamenné vápenné pece z rozmezí 16. a 19. století. Situace doplňuje starší nález plamenné pece z 16. století, odkryté v těchto místech zaměstnanci Ústavu archeologické památkové péče Brno v roce 2005.

Petr Kos

Resumé

Hostěnice (Bez. Brno-venkov). „Zadní Pacholské“, Mokrá-lom XI. Neuzeit. Kalkofen. Rettungsgrabung.

CHROPYNĚ (OKR. KROMĚŘÍŽ)

„Močidlo“, parc. č. 1697/2. Raný středověk. Aktivita (sídliště?). Záchranný výzkum.

Lokalizace nálezů: ZM ČR 1:10 000, list 25-31-01, v okolí bodu 347/169 mm od Z/J s. č.

V průběhu záchranného archeologického výzkumu byl objeven pouze jeden objekt (ohniště?), který se nacházel v polní trati „Močidlo“. Díky nepočtenému souboru artefaktů je možné zjištěnou situaci datovat do doby hradištní. Na základě informací získaných výzkumem není možné rozhodnout, zda objekt představuje doklad krátkodobé aktivity či tvoří součást sídliště, které nebylo stavbou výrazněji narušeno.

Adam Fojtík, Miroslav Popelka

Resumé

Chropyně (Bez. Kroměříž), „Močidlo“, Parz. Nr. 1697/2. Frühmittelalter. Aktivität (Siedlung?). Rettungsgrabung.

JEDOVNICE (OKR. BLANSKO)

Havlíčkovo náměstí. Vrcholný středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Lokalizace: objekt 500 bodem S – JTSK Y=–585703 X=–1145410 Z=470.

Od března 2015 do jara 2016 probíhala v Jedovnici rekonstrukce splaškové kanalizace. Výkopy na katastrálním území Jedovnic se soustředily mimo jiné do prostoru Havlíčkova náměstí, kde byla geologická a půdní situace velice pestrá a z hlediska archeologie značně komplikovaná.

V JZ části náměstí se nejčastěji pod konstrukční vrstvou vozovky nacházel rezavě šedý jíl značně promíšený kameny. Ve spodní části profilu byl identifikován pouze šedý nebo žlutý jíl místy vyplněný organickým materiálem (drobné větve, části rostlin). V tomto prostoru nebyl identifikován žádný doklad aktivit starší než 20. století.

Situace ve střední části náměstí byla rozdílná. Původní středověké aktivity zde byly převrstveny mocnými vrstvami z novověku a následně intenzivními zásahy v nedávné minulosti. V podmínkách záchranného výzkumu liniové stavby je velice nesnadné interpretovat nálezové kontexty beze vztahu k dalším možným strukturám v blízkém okolí. Dokumentaci také velice znesnadňoval fakt, že většina prací byla prováděna v linii původního výkopu kanalizace. Bylo lokalizováno několik keramických fragmentů, které je možné datovat do období novověku. Z hlediska stratigrafie však toto pozorování nenabízelo mnoho informací, pestré směsice vrstev tedy byly dokumentovány pouze fotograficky. Archeologický objekt ve smyslu zahloubené struktury zde identifikován nebyl.

To se podařilo až v SV části náměstí před úřadem městyse, kde byly lokalizovány objekty 500 a 501 datovatelné rámcově do průběhu novověku. Objekt 500 obsahoval také keramický materiál ze 13. století, s největší pravděpodobností se však jedná o intruzi. Statigrafická situace zde byla tvořena tmavou humusovitou vrstvou (K 100), pod kterou bylo možné často identifikovat původní zpevněný štetový povrch náměstí (K 102), následovala světle hnědá jílovitá hlína vyplněná značným množstvím kamení (K 103) a ve spodní části profilu potom žluté jílovité podloží (K 101). K povaze objektů 500 a 501 není možné uvést nic konkrétního. Jejich vznik může klidně souviset i se zemními pracemi prováděnými v průběhu 19. a 20. století. Získaný materiál tuto možnost nevylučuje. Zpřesnění mapování těchto aktivit vyžaduje větší pozornost při dalších stavebních akcích, které by mohly přinést také větší spektrum struktur a nálezů.

Zbýlé zemní práce byly prováděny buď v břidlicovém skalním masivu (prostor ČOV, ulice K Propadání a ulice Kostelní), porušovaly intaktní hlinito-jílovité podloží (ulice Jiráskova) nebo se nacházely v zásypu komunálního odpadu z období 60. a 70. let 20. století (prostor kolem rybníka Dýmák).

Richard Bíško, Ivan Čížmář, Josef Pleh

Resumé

Jedovnice (Jedovnice Cadastre, Blansko District), Havlíčkovo náměstí. During archaeological rescue research the late medieval and early modern times layers were identified.

JINAČOVICE (OKR. BRNO-VEŇKOV)

Intravilán (parc. č. 495). Vrcholný středověk. Kulturní vrstva. Záchranný výzkum.

Lokalizace: v ploše mezi body S – JTSK $X = -603152$ $Y = -1152166$, $X = -603151$ $Y = -1152155$, $X = -603201$ $Y = -1152141$ a $X = -603203$ $Y = -1152154$.

Během hloubení základových pasů rodinného domu a výkopu inženýrských sítí (říjen 2015 – srpen 2016) byla narušena vrcholně středověká kulturní vrstva (14.–15. století).

Z hlediska dochování se spíše jedná o fragment vrstvy a navíc značně promíšený s podloží a dalšími půdními horizonty (zachycená délka cca 4,5 m, šířka min. 0,5 m a mocnost min. 0,2 m). Kulturní vrstva neobsahovala téměř žádný archeologický materiál. Byla získána část tuhované výdutě zařaditelná obecně do období vrcholného středověku.

Získané informace mají výpovědní hodnotu především ve vztahu k dalším potencionálním výzkumům v blízkém okolí. Doklady hmotné kultury vrcholně středověkých aktivit nebyly prozatím v intravilánu obce Jinačovice příliš sledovány.

Richard Bíško, Michal Přichystal

Resumé

Jinačovice (Jinačovice Cadastre, Brno-venkov District), Village area. During archaeological rescue research the medieval cultural layer was found.

KOBYLNICE (OKR. BRNO-VEŇKOV)

„Rybníky“ (parc. č. 751/10). Středověk, novověk. Meliorace, mlýnský náhon. Záchranný výzkum.

Při zahlubování rybníku (okolí bodu WGS-84: 49.1339550N, 16.7290817E) v jihozápadní části obce byly zaznamenány rovněž dva středověké a novověké objekty. Jednalo se s velkou pravděpodobností o me-

liorační žlab datovaný keramikou do 13.–15. století a bývalý náhon k sokolnickému mlýnu z 16.–18. století.

Petr Kos

Resumé

Kobylnice (Bez. Brno-venkov), „Rybníky“. Mittelalter, Neuzeit. Rigole, Mühlgraben. Rettungsgrabung.

KOBYLNICE (OKR. BRNO-VENKOV)

Ulice Uzavřená. Raný středověk; 2. světová válka. Pohřebiště; vojenský zákop. Záchranný výzkum.

Lokalizace: v ploše mezi body S – JTSK X=–589653 Y=–1168505, X=–589636 Y=–1168507, X=–589632 Y=–1168476 a X=–589651 Y=–1168475.

Během stavby rodinného domu (březen 2015) a souvisejícího výkopu pro inženýrské sítě (leden 2016) bylo objeveno celkem 6 raně středověkých hrobů, blíže nespécifikovatelný pravěký sídlištní objekt a vojenské okopy pravděpodobně z období 2. světové války.

Vzhledem k povaze některých zemních prací (liniová stavba kanalizace) došlo bohužel k narušení celkem 3 hrobů zemním strojem a dokumentovány tedy byly buď pouze profily objektů, nebo jako neúplné. U jednoho hrobu byla zachycena pouze jeho rohová část, zařazení tedy není jisté. Nicméně povaha nalezené situace tomu plně odpovídá.

Ve zbylých dvou hrobových kontextech byl pohřben vždy 1 jedinec v natažené poloze na zádech, téměř bez jakýchkoliv milodarů (železné nožičky u boku a keramický korálek). U těchto hrobů byl také identifikován výklenek, kam byl mrtvý jedinec uložen. Při okraji výklenku bylo možné pozorovat pozůstatky dřeva (rakve, nebo výdřevy hrobu).

Zjištěné hroby spadají svým chudým inventářem, pozicí koster a konstrukčním typem hrobové jámy do mladohradištního období (10.–12. století).

Pravěký objekt patrně sídlištního charakteru byl zachycen při okraji stavby, nebyl tedy exkavován v celé ploše. Ve výplni bylo nalezeno pouze několik zlomků keramiky.

Vojenský okop tvaru písmene L se nacházel přibližně ve středu stavby a byl relativně mělký (0,15 m pod úroveň podloží). Funkce a staří objektu byla interpretována mimo jiné na základě nálezů několika nábojnic.

Richard Bíško, Jiří Kala, Dana Vitulová,
Ivan Čižmář

Resumé

Kobylnice u Brna (Kobylnice u Brna Cadastre, Brno-venkov District), Uzavřená Straže. During archaeological rescue research early medieval burial ground and WWII defensive foxhole were discovered.

KRALICE NA HANÉ (OKR. PROSTĚJOV)

„Kralický háj“, parc. č. 350/95. Mladší doba hradištní, vrcholný středověk. Sídliště (zaniklá středověká ves Rakousky). Záchranný výzkum.

Ve dnech 21. června až 10. listopadu 2016 probíhal záchranný archeologický výzkum vyvolaný akcí „Rozšíření výrobního areálu společnosti Žaluzie NEVA, k. ú. Kralice na Hané, okr. Prostějov – etapa 2016“. Terénní odkryvy (ZM ČR 1:10 000, list 24-24-13, polygon s body o souřadnicích 149:359, 164:357, 164:361 a 150:363) opětovně poukázaly na nebývale intenzivní osídlení prostoru tzv. „Kralického háje“ a tedy dnešní Průmyslové zóny města Prostějova (cf. např. Šmíd a kol. 2013, k postlineárnímu osídlení místa spec. 99–107). Zachyceny byly aktivity lidu kultury s lineární keramikou, kultury s moravskou malovanou keramikou, jordanovské kultury, lužické kultury, platěnické kultury (cf. příslušné oddíly tohoto čísla) a v neposlední řadě též raného a vrcholného středověku. Za nejpřínosnější můžeme považovat kolekci nálezů reprezentujících pokročilou mladší dobu hradištní a souvisejících nepochybně s vlastními počátky později velmi významné a koncem 15. století „cíleně“ zaniklé středověké vsi Rakousky (naposledy Fojtík 2015; zde úplná literatura k tématu).

Pavel Fojtík

Literatura

Fojtík, P. 2015: Cášský keramický roh ze zaniklé středověké vsi na k. ú. Kralice na Hané, okr. Prostějov, střední Morava. *Archeologické rozhledy* 67(1), 287–298.

Šmíd, M. a kol. 2013: *Kralice na Hané. Birituální pohřebiště kultury s lineární keramikou*. Archeologické památky střední Moravy 20. Olomouc: Archeologické centrum.

Resumé

Kralice na Hané (Bez. Prostějov), „Kralický háj“, Parz. Nr. 350/95. Frühmittelalter, Hochmittelalter. Siedlung (Dorfwüstung Rakousky). Rettungsgrabung.

KRNOV (OKR. BRUNTÁL)

Zde zveřejněné nálezy jsou výsledkem pochůzek Ludvíka Sosína po severovýchodním extravilánu města Krnova v letech 2009–2014. Nálezy byly získány pomocí detektoru kovů *Whites prism 4* v hlíně do hloubky maximálně 20 cm, lze je tedy klasifikovat jako povrchové sběry. V této zprávě pojednáváme ze širšího souboru nálezů předměty olověné a miskovité závaží. Nálezy pocházejí ze dvou nepříliš vzdálených poloh.

K. ú. Horní Předměstí

Inravilán obce. Středověk–novověk. Povrchové sběry.

Tuto polohu vytváří jakési severní „předpolí“ města Krnova na levém břehu řeky Opavice, protnuté ulicemi Petrovickou a Hlubčickou, směřujícími do Polska. Lokalita je dotčena řídkou zástavbou a silniční sítí; vesměs je kryta poli, loukami a zahrádkami. Z této lokality pocházejí zatím nálezy olověných „přeslenů“ v počtu 20 kusů (obr. 21: A). Místa jednotlivých nálezů jsou rozptýlena nepravidelně po celé zmiňované ploše. Hmotnost těchto „přeslenů“ (některé jsou fragmentární) se pohybuje v rozpětí od 6,28 g do 31,72 g.

Dále bylo na nalezišti objeveno tzv. miskovité (lotové) závaží (Doležel 2008 *passim*). Předmět (kónická miska) je vyroben z bronzu (?), rozměry: výška – 11,5 mm, vnější a vnitřní průměr okraje – 22 mm a 18 mm, průměr dna – 8 mm (vnější) a 14 mm (vnitřní), síla dna – 3 mm; hmotnost misky – 13,16 g. Povrch nádoby je pokryt souvislou černo zelenou patinou (obr. 22). Nejblíže známý nálezh obdobného charakteru pochází z hradu Cvilína (Schellenburg; Tymonová 2010, 74, obr. 6: 4).

Vzhledem ke klasifikaci zde prezentovaných nálezů jako povrchových sběrů a dále při absenci dalšího doprovodného nálezového materiálu (zejména keramiky) je datování těchto nálezů značně problematické – zatím je můžeme pouze porovnávat s nálezy již dříve publikovanými (cf. Doležel 2008; Macháček, Měchura 2013; Tymonová 2010).

Závěrem je nutno podotknout, že oběma zde popisovanými polohami (anebo v jejich těsné blízkosti) prochází trasa projektovaného silničního obchvatu Krnova. Nálezy jsou uloženy ve sbírkách Městského muzea v Krnově.

K. ú. Krásné Loučky

Inravilán obce. Středověk–novověk. Povrchový sběr.

Tato poloha se nachází po pravé straně toku řeky Opavice, jihozápadně od železniční trati Krnov–Jin-

dřichov a silnice č. 57 Krnov – Město Albrechtice. Rozprostírá se na louce kolem novogotického kostela se hřbitovem v místní části Chomýž. Pochází odsud jeden olověný „přeslen“ o hmotnosti 15,84 g a olověný kroužek s otvorem o hmotnosti 60,25 g (obr. 21: B).

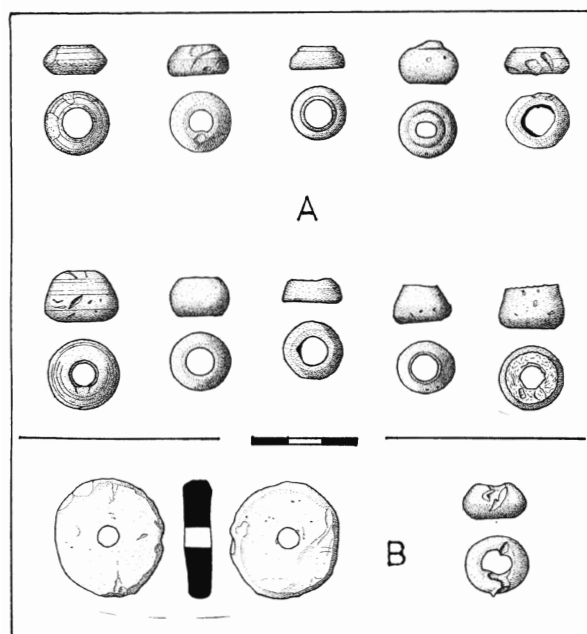
Svatopluk Bříza, Kristýna Kršňáková,
Ludvík Sosín

Literatura

Doležel, J. 2008: Středověká miskovitá (lotová) závaží v českých a moravských nálezech. *Přehled výzkumů* 49, 183–215.

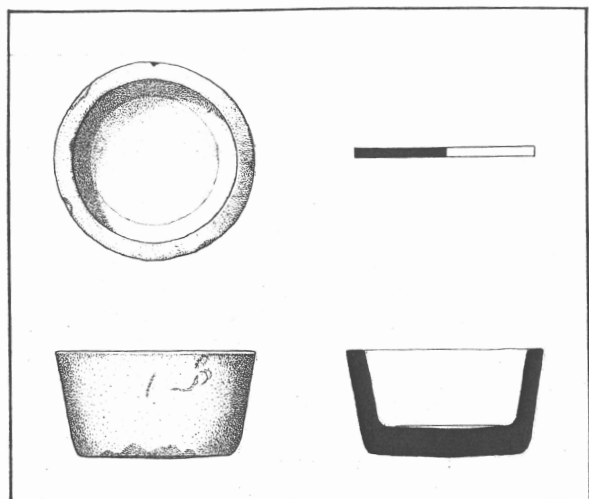
Macháček, J., Měchura, R. 2013: Raně středověké olovo z jižní Moravy a hutnické centrum na Slezsko-krakovské vysočině. In: P. Boronia (ed.): *Argenti fossore et alii*. Wrocław: Chronicon, 275–287.

Tymonová, M. 2010: Archeologické doklady každodenního života obyvatel hradu Cvilína v období středověku a raného novověku. *Archaeologia historica* 35(1–2), 63–79.

Obr. 21. Krnov. Olověné „přesleny“ a kroužek s otvorem. A – k. ú. Horní Předměstí; B – k. ú. Krásné Loučky. Kresba S. Bříza.

Abb. 21. Krnov. Bleispinnwirtel und kleiner Ring mit dem Loch. A – Kataster Horní Předměstí; B – Kataster Krásné Loučky. Zeichnung von J. Bříza.

Obr. 22. Krnov, k. ú. Horní Předměstí. Miskovitě (lotové) závaží. Kresba S. Bříza.

Abb. 22. Krnov, Kataster Horní Předměstí. Einsatzgewicht. Zeichnung von J. Bříza.

Resumé

Krnov (Bez. Krnov), Kataster Horní Předměstí. Gebauter Teil der Gemeinde. Mittelalter – Neuzeit. Oberflächensammlungen.

Krnov (Bez. Krnov), Kataster Krásné Loučky. Gebauter Teil der Gemeinde. Mittelalter – Neuzeit. Oberflächensammlung.

KŘENOVICE (K. Ú. KŘENOVICE U SLAVKOVA, OKR. VYŠKOV)

„Přední“. Novověk. Šibenice. Záchranný výzkum.

Při průzkumu terénu a hledání místa kde stávala slavkovská šibenice, bylo identifikováno místo s povrchovými nálezy stavební suti a ojedinělých lidských kostí ležící asi 1500 m severovýchodně od Křenovic, po levé straně silnice do Slavkova, na rozhraní slavkovského a křenovického katastru v polní trati na mezi s kamenným nivelačním bodem 245,9 m n. m. Na základě objednávky obce Křenovice, která na lokalitě plánovala jedno zastavení naučné stezky, byl na lokalitě ve spolupráci Ústavu antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity a Ústavu archeologické památkové péče v Brně proveden archeologický výzkum.

Skrývka byla provedena na ploše 7 × 6,5 m jižně od nivelačního kamene. Po odstranění povrchové vrstvy se podařilo vypreparovat půdorys stavby mírně lichoběžníkového tvaru o vnější délce stran 593, 597, 587 a 585 cm (obr. 23). Půdorys je vytvořen suti sestávající z úlomků hornin, malty, úlomků i celých kusů cihel a ojedinělých lidských kostí, která se odlišuje od černé humusovité hlíny na vnější i vnitřní straně. Šířka suti se pohybuje v rozmezí 90 až 105 cm. Uvnitř stavby se nacházely vrstvy suti, místy proložené humusovitou mezivrstvou s četnými lidskými kostmi v neanatomické poloze. Na třech místech bylo patrně zahloubení do původního terénu jámami oválného půdorysu.

Archeologickým výzkumem se podařilo odkrýt pozůstatky šibenice, postavené z kamene spojně maltou, v podstatě čtvercového půdorysu o vnějších rozměrech 6 × 6 m s menšími odchylkami. Podle různých typologických schémat se jednalo o šibenici studničního typu na čtyřbokém půdorysu, které se stavěly od 16. století.

Lidské i ojedinělé zvířecí kosti se našly v neanatomické poloze. Jednalo se minimálně o 15 lidských jedinců, z čehož byl minimálně jeden ženského pohlaví. Při odkryvu pozůstatků šibenice se našly nepříliš četné zlomky keramiky. Kromě pěti zlomků, které pocházejí patrně z nádob pravěkého či raně středověkého stáří, jsou ostatní zlomky rámcově novověké. Nalezená spínadla, sestávající z drátěného háčku a očka, nalezená v areálu slavkovské šibenice v počtu čtyř háčků a jednoho háčku s očkem, byla běžnou součástí oděvů od 15. století. Dále se našly dva hřebíky s příčnou hlaví, které bývaly patrně součástí konstrukce šibenice, část podkovy, kruhová zděř, dva zlomky skla pochá-

Obr. 23. Křenovice, „Přední“. Půdorys šibenice. Foto: M. Daňko.

Abb. 23. Křenovice, „Přední“. Galgengrundriss. Photo: M. Daňko.

zejí z lahví. V okolí šibenice se našla stříbrná mince – grešle ražená roku 1696 ve slezském knížectví Württemberg – Olešnice knížetem Christianem Ulrichem (1664–1704). Po skončení výzkumu bylo místo péčí obce Křenovice upraveno na památník související s naučnou cestou, připomínající existenci šibenice. Nálezy byly předány do Muzea Vyškovska.

Josef Unger

Resumé

Křenovice (Bez. Vyškov), „Přední“. Neuzeit. Galge. Rettungsgrabung.

LANŽHOT (OKR. BŘECLAV)

„Horní Štěpnice“, „Padělky“. Středověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Koncem roku 2016 byla provedena větší záchranná akce na liniovém výkopu vedoucího částí katastru obce Lanžhot. V délce téměř 4,5 km byly identifikovány tři polohy s narušenými archeologickými situacemi. Celkem bylo prozkoumáno 53 do podloží zahloubených sídlištních objektů (viz oddíly Neolit, Doba železná v tomto čísle). Největší intenzita osídlení byla pozorována v prostoru kopírující nivu Svodnice v poloze „Horní Štěpnice“ ve východní části katastru obce. Zde bylo prozkoumáno 29 sídlištních jam s keramickými nálezy, které podle předběžného terénního zhodnocení datují zdejší osídlení především do období 9.–13. století. Ojedinele zde byly nalézány i objekty s kulturou s lineární keramikou a neolitická keramika byla často nalézána i v mocné podorníční vrstvě.

Další prostor s archeologickými nálezy byl rozpoznán v poloze „Padělky“ v severozápadní části katastru. Zde bylo prozkoumáno celkem 22 objektů, převážně středověkého stáří, ale vyskytla se zde i zemnice z doby laténské s početným keramickým inventářem.

Marek Lečbych

Resumé

Lanžhot (Břeclav Dist.), „Horní Štěpnice“, „Padělky“. A Middle Ages settlement was detected thanks to a rescue excavation in 2016.

LEDNICE (K. Ú. LEDNICE NA MORAVĚ, OKR. BŘECLAV)

NKP Zámek Lednice – park. Středověk, novověk. Sídlní areál, park. Zjišťovací sondy.

V říjnu a listopadu 2016 realizovala společnost Archaia Brno, o. p. s. zjišťovací sondy v místech ploch vytyčených pro nové infrastrukturní prvky parku národní kulturní památky zámku Lednice. S cílem ověřit možný rozsah archeologických terénů v daných místech. Jednalo se o plochy dotčené budováním tří nových jímek/septiků (u Minaretu, tzv. Tureckých lázní – Vodní elektrárny a Hubertovy šopy – ovčárny) a dvěma novými lávkami – přes Zámeckou i Starou Dyji (obr. 24). Krom samotné sondáže byla také provedena analýza dostupných dat (Lidar, ortofoto), s cílem odhalit případné terénní pozůstatky zaniklé části parku (Dejmal, Příbylová 2016).

Většina sond se projevila jako archeologicky negativní, zachycující pouze fluvialní uložení řeky Dyje, přičemž není vyloučeno, že starší archeologické situace se můžou nacházet pod těmito náplavami. Výjimku představovala pouze sonda č. 1 u Hubertovy šopy – ovčárny, která stojí na mírně vyvýšené písčité duně. Řezy sondou odkryly hlinito-písčitou kulturní vrstvu mocnou 50–90 cm. Vrstva se nachází přímo pod travnatým dnem a nahláží na písčité podloží. Obsahuje zlomky keramiky zdobené vlnicí datovatelné do 8.–9. století.

Další úkol představovala rekognoskace složení vybraných cest pro potřeby jejich rekonstrukce. Z větší části vznikly tyto cesty, již v době výstavby parku a jsou tudíž také podstatou památkové hodnoty areálu. Sondy do maltových cest lemujících Zámecký rybník (sonda 8) a Růžové jezírko (sonda 9) ukázaly jednoduchou skladbu cesty představovanou pouze vrstvou šterkopísku položeného na hliněném podloží. Sondáž vápencové cesty lemující jižní okraj parku (sonda 10) odhalila složitější konstrukční řešení. Na hliněném podloží byla při stavbě cesty nejdříve nanesena vrstva strusky, následně vrstva hrubého šterku složeného převážně z granitoidů, v menší míře z křemenců a křemenů a ojedinele z jurských vápenců. Svrchní vrstvu cesty tvoří jurský vápenec nadrcený na jemný až středně hrubý šterk. Hrubost vápencové frakce se zjemňuje užíváním cesty. Zjištěné složení zajišťuje efektivní odvod vody z povrchu a cesta nepodléhá rozbahnění. Na zjišťovací sondy by měl v budoucnu navázat záchranný archeologický výzkum realizovaný při budoucích stavebních pracích vedoucích k obnově parku.

Analýza dat z leteckého laserového skenování a ortofotografií umožnila odhalit dnes v terénu nečitelné pozůstatky parkových úprav v prostoru okolo Hubertovy šopy (obr. 25). Analýza doložila existenci radiálně vedených cest, doplněných o šestistěn cest patrných na leteckých snímcích. Na severní straně pak navazovalo těleso plošin ve tvaru kosočtverce doplněných o dvě oválné plošiny na stranách, přičemž tento útvar navazuje na výše popsanou část parku. Zjištěné parkové úpravy, které dnes nejsou v terénu okem

pozorovatelné, odpovídají dobovým vyobrazením této části parku. Vyhodnocení dat v rámci nedestruktivního průzkumu tyto historické prameny podstatně rozmnožuje o neznámé partie a detaily.

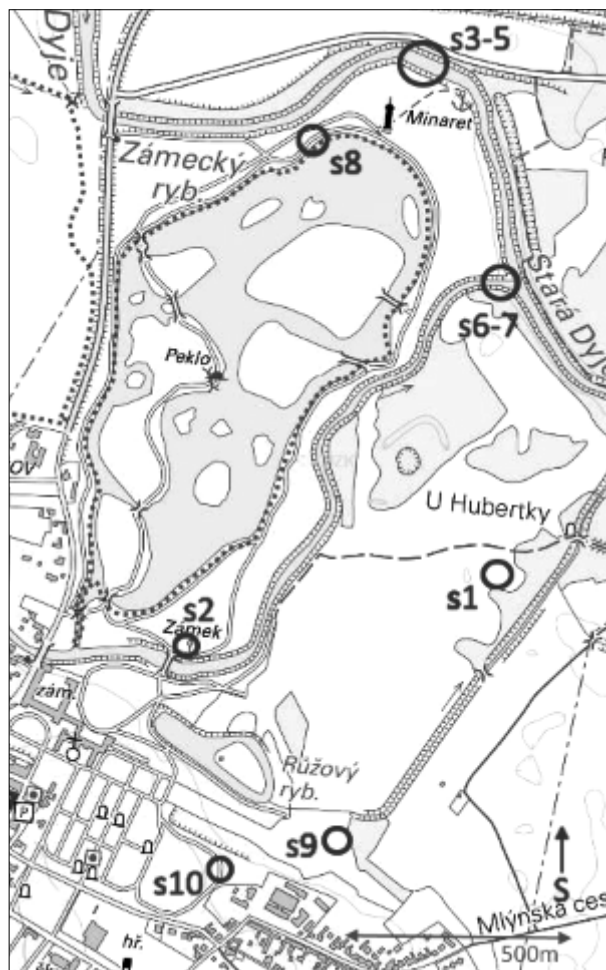
Miroslav Dejmal, Jiří Grünseisen,
Michala Příbylová

Literatura

Dejmal, M., Příbylová, M. 2016: A097/2016 Lednice – park, Nálezová zpráva o záchraném archeologickém výzkumu. Rkp. nálezové zprávy. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archaia Brno, o. p. s.

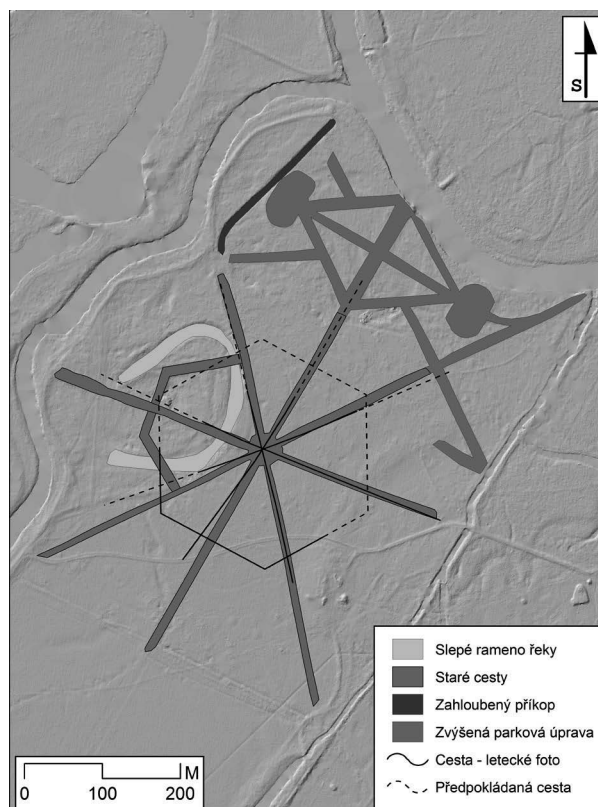
Resumé

Lednice (Bez. Břeclav), Nationale Kulturdenkmäler Schloss Lednice – Park. Mittelalter (8.–9. Jahrhundert), Neuzeit. Siedlung, Park.

Obr. 24. Lednice. Lokalizace sond v rámci parku.

Abb. 24. Lednice. Lokalisierung der Grabungstelle.

Obr. 25. Lednice. Interpretace nedestruktivního výzkumu.

Abb. 25. Lednice. Interpretation der zerstörungsfreie Forschung.

LIPNÍK NAD BEČVOU (OKR. PŘEROV)

Bratrská ulice 357, parc. č. 274. Pozdní středověk, novověk. Předměstí, osídlení. Záchraný výzkum.

V souvislosti s výkopovými pracemi realizovanými v rámci investiční akce „Sanace budovy bývalé piaristické koleje v Lipníku nad Bečvou“ byl v měsících červnu až říjnu 2016 proveden záchraný archeologický výzkum formou dohledu nad zemními pracemi, který uskutečnili pracovníci Archaia Olomouc, o. p. s. Areál piaristické koleje je situován v Bratrské ulici 357 na parc. č. 274 v prostoru západního předměstí.

Piaristickou kolej se školami a řadovým noviciátem založil v Lipníku nad Bečvou kardinál František z Ditrichštejna v roce 1634. První desetičlenná skupina piaristů přišla do města 31. 10. 1634. K potřebám piaristů byly po krátkém pobytu na zámku určeny opuštěné objekty bývalého bratrského sboru a přílehlého bratrského domu. Dům byl přestavěn na kolej a sbor na kostel sv. Františka Serafinského.

Prostory však záhy přestaly dostávat a proto byla v letech 1637–1641 provedena přestavba, která ale vzhledem k záměru přijímání dalších noviců

a doplnění výuky o přednášky humanistiky přestala dispozičně vyhovovat – celkem se jednalo o 18 cel a jednu temnou. V letech 1660–1670 byla postavena nová kolej dle návrhu císařského architekta Giouvanniho Pietra Tencally. V roce 1734 byla zahájena stavba prodloužení koleje o jeden trakt tak, aby po obou stranách mohlo být zřízeno 12 cel pro novice. Trojkřídlá jednopatrová stavba dokončená v roce 1740 přiléhá z východní strany ke kvadratuře koleje. Vzniklo tak druhé centrální nádvoří obdélníkového tvaru, které je oproti atriu koleje větší. V roce 1740 zahájilo činnost šestitřídní vyšší gymnázium (Lapáček, 2016, 63–65).

Po zrušení gymnázia v 70. letech 18. století byla část budov využívána jako vojenské sklady a v letech 1805–1825 jako vojenská nemocnice. Část místností byla přestavěna na byty a velké sály a chodby byly rozděleny příčkami na menší místnosti. Prostor nevyužívaných místností starých škol byl kolejí v roce 1827 pronajat pro potřeby uskladnění obilí. Piaristé opustili kolej a město Lipník v roce 1884 (Lapáček 2016, 75–78).

Během výzkumu v roce 2016 byly pozitivní archeologické situace dokumentovány v sondě S1 položené při vnější západní obvodové zdi piaristické koleje a dále v sondě S2 položené podél východní obvodové zdi jižní hranolové věže kostela sv. Františka Serafínského. Sondy zachytily relikty stavebních konstrukcí starší zděná zástavby z doby před zahájením výstavby raně barokní piaristické koleje. Nejstarší horizont osídlení lokality spadá do období pozdního středověku a patrně souvisí s aktivitami Jednoty bratrské v této části západního předměstí Lipníka. Toto období reprezentuje část movitých archeologických nálezů vyzvednutých z úrovně kulturní vrstvy dokumentované na západním profilu v sondě S1. Jedná se zejména o zlomky kuchyňské keramiky a pozdně gotických komorových kamnových kachlů. Mezi nimi zaujme zlomek komorového reliéfně zdobeného kachle s částečně dochovaným motivem postavy starozákonního proroka Daniela s nápadným gestem zdvižené pravice (obr. 26).

V ploše dvorů koleje byly dále dokumentovány terénní vyrovnávky raně novověkého stáří překrývající nevýrazný půdní horizont nasedající na podloží tvořené žlutohnědým jílem holocenního stáří. Z úrovně terénních vyrovnávek byly vyzorkovány zlomky barokních kachlů, polévaných zelenou a hnědou glazurou, pocházejících z kamen, jimiž byly vytápěny jednotlivé místnosti a sály piaristické koleje v průběhu 17. a 18. století. Během výzkumu se prostřednictvím detektoru kovů podařilo získat zajímavý soubor drobných kovových předmětů, mezi kterými jsou početně zastoupeny mosazné barokní přezky a knoflíky. Z dalších nalezených kovových artefaktů lze uvést mosazná knižní kování, olovené obchodní plomby a dva mosazné po-

četní peníze. V prvním případě jde o početní peníz pocházející z Norimberku, kde byl vyroben v dílně Christopfera Sigmunda Annerta (1734–1768) v první polovině 18. století. Druhý exemplář byl druhotně opatřen otvorem na zavěšení. Jde o výrobek z první poloviny 19. století ze známé továrny v rakouské obci Nadelburg u Vídeňského Nového Města.

„Hrnčířská ulice, parc. č. 981“. Vrcholný středověk, novověk. Předměstí, osídlení. Záchranný výzkum.

V měsíci září 2016 proběhl záchranný archeologický výzkum v souvislosti se stavbou: „Rozšíření parkoviště u prodejny Lidl, Lipník nad Bečvou“. Zkoumaná plocha byla situována na parc. č. 981 u východního vyústění Hrnčířské ulice. Pozitivní archeologické situace byly zachyceny v úzkém pásu o rozměrech 4,6 × 16 m podél severní strany rozšiřovaného parkoviště, kde byly prováděny svahové úpravy terénu (obr. 27). Archeologický dohled byl zahájen v době, kdy už byla provedena dlažba parkoviště. Odkryty zůstaly pouze svahy částečně odtěžené na podložní jíly.

Celkem bylo dokumentováno šest porušených archeologických objektů zahloubených do podloží. Za nejzajímavější lze označit zachycení jižní části vrcholně středověkého zahloubeného objektu při severozápadním okraji budovaného parkoviště (obr. 28). Při jižním okraji tohoto objektu byla zdokumentována kulová jamka. Z výplně objektu pochází početný soubor zlomků keramiky. Jedná se převážně o části hrnců s římsovitými okraji zdobené vlnicí či vertikálními rýhami, které lze datovat do druhé poloviny 13. století. Vedle keramických nálezů je zajímavé především velké množství kovářských strusek, které byly ve formě odpadu společně s keramikou vhozeny do výkopu jámy. Tento výrobní odpad naznačuje existenci kovářské dílny na západním předměstí Lipníka v místech dnešní Hrnčířské ulice v období vrcholného středověku. Z historického hlediska je existence tohoto objektu ze 2. poloviny 13. století v tomto prostoru velmi zajímavá, neboť první písemná zmínka vztahující se konkrétně k Lipníku nad Bečvou pochází až z roku 1349. Nejbližší archeologicky dokumentovaný objekt kovářské dílny ze 2. poloviny 13. století byl odkryt při archeologickém výzkumu v roce 1997 v Kelči před domem č. p. 239 (Drechsler, Janiš 1998).

Další zachycené archeologické objekty dokládají sídlištní aktivity z období pozdního středověku až raného novověku, které souvisí s intenzivním rozvojem západního lipenského předměstí od druhé poloviny 15. století.

Zdeněk Schenk, Jan Mikulík

Literatura

Drechsler, A., Janiš, D. 1998: Záchranný archeologický výzkum v Kelči (okr. Vsetín). In: *Ročenka 1997. Ústav archeologické památkové péče Olomouc*. Olomouc: Ústav archeologické památkové péče Olomouc, 126–136.

Lapáček, J. 2016: Piaristé v Lipníku nad Bečvou. In: *Lipník nad Bečvou. Naše město 2016*. Lipník nad Bečvou: Město Lipník nad Bečvou, 58–78.

Resumé

Lipník nad Bečvou (Bez. Přerov), Bratrská Strá-
že 357, Parz. Nr. 274. Mittelalter, Neuzeit. Stadtrand.
Siedlung. Rettungsgrabung.

Lipník nad Bečvou (Bez. Přerov), Hrnčířská Strá-
že, Parz. Nr. 981. Mittelalter, Neuzeit. Stadtrand. Sied-
lung. Rettungsgrabung.

Obr. 27. Lipník nad Bečvou, Hrnčířská ulice. Pohled od západu na zkoumanou plochu.

Abb. 27. Lipník nad Bečvou, Hrnčířská Straße. Blick von Westen auf die Grabungsfläche.

Obr. 26. Lipník nad Bečvou, Bratrská ulice. Fragment komorového kachle s motivem proroka Daniela.

Abb. 26. Lipník nad Bečvou, Bratrská Straße. Fragment des Ofenkachel mit Prophet Daniel.

Obr. 28. Lipník nad Bečvou, Hrnčířská ulice. Objekt 1. Pohled od západu.

Abb. 28. Lipník nad Bečvou, Hrnčířská Straße. Objekt 1. Blick von Westen.

LOUČANY (K. Ú. LOUČANY NA HANÉ, OKR. OLMOUC)

Novostavba RD pana Moučky, intravilán obce, parc. č. 720. Středověk, novověk. Vesnice. Záchranný výzkum.

Dne 26. srpna 2016 proběhl drobný záchranný archeologický výzkum při akci „Novostavba RD pana Moučky na parc. č. 720, k. ú. Loučany na Hané, okr. Olomouc“ (ZM ČR 1:10 000, list 24-22-17, 147:369, 150:370, 149:368, 147:368). Na ploše vzniklé planýrkou již dříve stržených hospodářských budov základové pasy protnul tři sídlištní objekty obsahující jen velmi sporadický keramický materiál vrcholného středověku; tyto byly místy překryty relikty vrstvy s keramikou průběhu 16. století.

Pavel Fojtík

Resumé

Loučany (Kat. Loučany na Hané, Bez. Olomouc), Intravilan der Gemeinde, Parz. Nr. 720. Mittelalter, Neuzeit. Dorf. Rettungsgrabung.

LUTÍN (OKR. OLMOUC)

Intravilán – U Kapličky. Vrcholný středověk. Vesnice. Záchranný výzkum.

V červnu roku 2016 provedli pracovníci Archeologického centra Olomouc záchranný archeologický výzkum na akci „Lutín – dostavba parkovacích zálivů v lokalitě U Kapličky“. Archeologické objekty se nacházely ve 2 m širokém pásu podél silnice a dvou vjezdů k rodinným domům, před domy č. p. 21, 22, 23 a 24 (obr. 29). Archeologický výzkum zde zachytil 6 sídlištních jam, převážně zásobního charakteru, datovaných do 14. století. Ze zásypů byla vyzvednuta keramika typická pro toto období, mazanice, zvířecí kosti a několik železných artefaktů.

Lokalita se nachází na návsi u kaple Nanebevzetí Panny Marie, v místech, kde pravděpodobně stávala původní středověká ves zmiňovaná v písemných pramenech již v roce 1234.

Vendula Vránová

Resumé

Lutín (Olomouc district). High Middle Ages. Settlement. Rescue excavation. During a rescue archaeological research in the centre of Lutín six settlement features were excavated. The features are dated back to the High Middle Ages (14th century).

Obr. 29. Lutín, U Kapličky. Pohled na místo výzkumu.

Fig. 29. Lutín, U Kapličky. A view of the archaeological excavations.

LYSICE (OKR. BLANSKO)

Horní náměstí, parc. č. 3502/12. Středověk, novověk. Městys. Záchranný výzkum.

V květnu až červenci roku 2016 uskutečnili pracovníci Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i., záchranný archeologický výzkum v jižním úseku Horního náměstí v souvislosti s rekonstrukcí zpevněných ploch. Na většině dotčeného prostoru byly zaznamenány jen novověké navážky s materiálem rámcově datovatelným do rozmezí 17. až 19. století. Narušení významnějších archeologických situací bylo zaznamenáno na dvou místech na parcele č. 3502/12, a to jednak v úrovni pláně před vjezdem do garáže na jihovýchodní straně domu č. p. 33, jednak v hlubším výkopu vzniklém při lokálním odtěžování nevhodné podkladní zeminy v ohybu obslužené místní komunikace před domem č. p. 32. Přesná poloha těchto míst je na ZM ČR 1:10 000 list 24-14-14 určena body o souřadnicích 19:171 a 20:174 mm od Z:J s. č.

Před vjezdem do garáže na jihovýchodní straně domu č. p. 33 byla do výše zmíněných navážek zahloblena novověká jáma na vápno. Obdobné stáří lze přisoudit také dřevěnému odtokovému žlabu, který byl částečně odkryt ve výkopu vzniklém při lokálním odtěžování nevhodné podkladní zeminy v ohybu obslužené místní komunikace před domem č. p. 32. V tomto výkopu však bylo také zachyceno prostorově omezené souvrství z 15. až 16. století, které nejspíše představuje pozůstatek postupného zasypávání mělké občasné svodnice, navazující na tzv. „Kačírkovu zmlou“. Tato nejstarší výzkumem doložená aktivita (pomineme-li osamocený vrcholně středověký střep tvořící intruzi ve výše zmíněných novověkých navážkách) by časově korespondovala s historickou představou o přibližné době zformování tohoto veřejného prostranství (Kuča 1998, 735–738).

Michal Přichystal

Literatura

Kuča, K. 1998: *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. III. díl. Kolín-Míro.* Praha: Libri.

Resumé

Lysice (Bez. Blansko), Platz Horní, Parz. Nr. 3502/12. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

MOKRÁ-HORÁKOV (K. Ú. HORÁKOV, OKR. BRNO-VENKOV)

„Podolská“, Horákovský les. Novověk. Vápenice. Záchranný výzkum.

Úprava lesní cesty „Podolské“ se dotkla nejen její hlavní trasy, ale také výrobně-exploatačního areálu položeného severozápadně od bývalého vápencového lomu Panská skála. Terénní zářez pro budoucí asfaltovou komunikaci obnažil profil vedený obvodovým odvalem zaniklé vápenice. Během vzorkování archeologických kontextů byly nalezeny zlomky pálených cihel a karbonských pískovců, které svědčí o pravděpodobné stabilní zděné konstrukci centrálního pyrotechnologického zařízení. V okolí plamenné pece byla lokalizována ještě jedna další podobná pec s minimálně dvěma milířovacími jámami pravouhlého tvaru. Mincovní nález datuje areál nejpozději do 1. poloviny 19. století.

Petr Kos

Resumé

Mokrý-Horákov (k. ú. Horákov, Bez. Brno-venkov), „Podolská“, Horákovský les. Neuzeit. Kalkofen. Rettungsgrabung.

MORAVSKÝ PÍSEK (OKR. HODONÍN)

„Podluží“. Středověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Lokalizace výzkumu: v souřadnicovém systému S-JTSK je určeno bodem Y = 547022,21; X = 1187128,23.

V roce 2016 zde byla záchranným archeologickým výzkumem, který navázal na záchrannou akci z roku 2014, prozkoumána další část polykulturního sídliště (viz oddíly Neolit a Doba bronzová v tomto čísle). Prostor výzkumu se nachází v těsné blízkosti pískovny, kde byly v 70. letech prováděny záchranné výzkumy a mimo jiné odtud pochází i nález dvou mamutích klů a keramický depot velatické kultury.

V roce 2016 zde bylo prozkoumáno celkem 25 do podloží zahloubených archeologických objektů. Středověké nálezy pak jsou patrně nejvýraznější a nejdůležitější objev, který se podařilo výzkumem učinit. Odkryta byla část osady, která se v prostoru těžby vyskytovala v době středohradištní. Odkryty byly celkem tři zemnice, tři zásobní jámy a dalších pět sídlištních objektů. U dvou chat se podařilo zdokumentovat i zbytky otopného zařízení v podobě destrukce kamenů (pískovec, slepenec?) nesoucích stopy žáru.

Z výplní všech prozkoumaných objektů pak byla získána kolekce keramických střepů, soubor zvířecích kostí a některé další předměty: zlomky bronzu, železa, maza-nice, kostěné předměty a za zmínku stojí i nález běhounu mlýnského kamene uloženého v jednom z objektů.

Marek Lečbych

Resumé

Moravský Písek (Hodonín Dist.), „Podluží“. A Middle Ages settlement was detected thanks to a rescue excavation in 2016. Eleven settlement features were excavated.

MORKOVICE-SLÍZANY (K. Ú. MORKOVICE, OKR. KROMĚŘÍŽ)

Intravilán, parc. č. 2, 3. Novověk, středověk. Zámek. Záchranný výzkum.

Lokalizace stavby: ZM ČR 1:10 000, list 24-42-19, v ploše mezi body 75/201-72/200-74/196-77/197 mm od Z/J s. č.

Během záchranného archeologického výzkumu bylo dokumentováno několik stavebních a stratigrafických situací (obr. 30). Stavební prvky byly sledovány na vnějším obvodu zámku, kde probíhaly výkopy související se sanací vlhkého zdiva. V rámci této skupiny situací byly dokumentovány zazděné klenby, absence základového zdiva, sekundárně použité starší stavební prvky, zbytky omítek, zazděné otvory, spáry po přístavbách, stávající zdivo, rozšíření původního zdiva a pozůstatky zdiv objevených ve dnech výkopů. Celý prostor v okolí zámku byl tvořen vrstvami navážek, které souvisely se stavebním vývojem ve sledovaném prostoru. Zvrstvení bylo dokumentováno pouze ve dvou případech a to ve výkopech u severního křídla zámku v prostoru s absencí zdiva a dále ve výkopu u severozápadního rohu jižního křídla zámku. V průběhu výzkumu byl získán soubor převážně novověkých artefaktů. Mimo ně bylo objeveno také několik zlomků vrcholně středověké keramiky, které se nacházely v sekundární poloze. Získané archeologické artefakty dokládají historicky známé aktivity v tomto prostoru v průběhu

středověkého a novověkého vývoje. Jelikož byly zemní práce omezeny pouze na liniové výkopy, nebylo možné v některých případech přesněji interpretovat a datovat dokumentované situace. I přes tuto skutečnost byl archeologickým výzkumem doložen složitější stavební výzkum, než který byl doposud znám (Plaček 1996, 246–248). Pro přesnější datování jednotlivých stavebních prvků by bylo vhodné provést podrobnější stavebně-historický průzkum, který byl již mimo vlastní rozsah uskutečněného archeologického výzkumu.

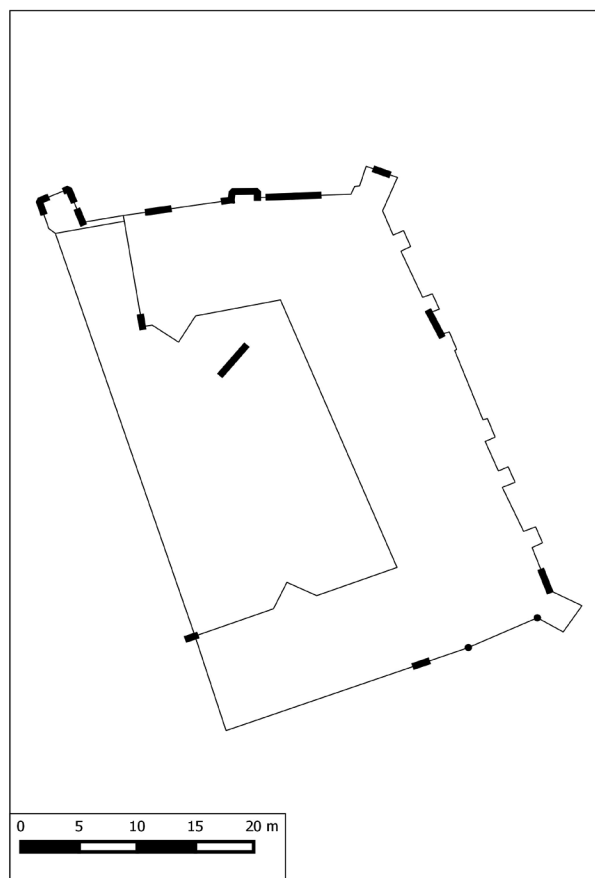
Adam Fojtík, Miroslav Popelka

Literatura

Plaček, M. 1996: *Hrady a zámky na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri.

Resumé

Morkovice-Slížany (Kat. Morkovice, Bez. Kroměříž), gebauter Teil der Gemeinde, Parz. Nr. 2, 3. Neuzeit, mittelalter. Schloss. Rettungsgrabung.

Obr. 30. Morkovice – „Zámek“. Celkový plán výzkumu.
Abb. 30. Morkovice – „Zámek“. Der Gesamtplan der Forschung.

MUTKOV (OKR. OLMOUC)

„Huzová“. Středověk. Tvrz, ojedinělý nález. Povrchový průzkum.

Vlastivědné muzeum v Olomouci v roce 2016 získalo dvě ostruhy, které dle sdělení nálezce byly nalezeny pomocí detektoru kovů na blíže neupřesněném místě v areálu hrádka Huzová. Drobné středověké opevnění leží nad ohybem říčky Sítky asi 1 km severovýchodně od obce Mutkova. Polohu sídla určují na ZM 1:10 000, mapový list 14-44-15, souřadnice 240 mm od Z s. č. a 26 mm od S s. č. Fortifikace se skládá z předhradí a k němu připojeného lichoběžníkovitého jádra. Dnes jsou v terénu dobře patrné především příkopy, které celý areál oddělují od okolí (např. Kohoutek 1997, 15, obr. 6; Plaček 2001, 263).

Obě nově získané ostruhy jsou vyrobeny ze železa. První z nich má prohnutá ramena ukončená jednoduchým očkem. Na krátkém dolů směřujícím krčku je pomocí osy upevněno šesticípé paprskité kolečko. Celková délka 161 mm, délka krčku ostruhy 35 mm, průměr šesticípého kolečka 42 mm, váha 100 g (obr. 31a). Tento typ ostruhy lze zařadit do průběhu 14. století (např. Koošová 2004, 533–536). Druhý exemplář je výrazně subtilnější než předchozí. Ramena jsou lehce prohnutá a ukončena ploténkou s dvojicí otvorů. Ze spojnice ramen vyrůstá vodorovný prodloužený krček ukončený vidlicí s vsazeným torzálně dochovaným osmicípým paprskitým kolečkem. Celková délka 130 mm, délka krčku 44 mm, průměr kolečka cca 26 mm, váha 47 g (obr. 31b). V obecné rovině můžeme tuto ostruhu datovat do průběhu 15. století (např. Koošová 2004, 536–539).

Na základě dosavadních nálezů byl zdejší hrádek kladen do druhé poloviny 13. století s možným přesahem do následného věku (Kohoutek 1997, 15–16, obr. 7). Popisovaná lokalita je spojována s pány ze Sovince, kteří obývali uvedené sídlo do doby, než si vybudovali blízký hrad Sovinec, což se mělo stát někdy mezi léty 1329–1332 (např. Papajík 2005, 21–23; Papajík 2006, 157–158). Výše popsaná ostruha s prohnutými rameny a šesticípým paprskitým kolečkem (obr. 31a) by snad mohla korespondovat s předpokládanou dobou využívání fortifikace. Za současného stavu bádání není možné jednoznačně interpretovat výskyt druhé ostruhy (obr. 31b). Lze připustit jak výrazně delší dobu užívání celé opevněného areálu, tak sekundární využití této polohy v průběhu 15. století, což se dnes jeví jako pravděpodobnější varianta.

Lukáš Hlubek

Literatura

Kohoutek, J. 1997: Druhá etapa archeologického výzkumu hradebního areálu v Morkovicích-Slížanech. *Časopis Slezského zemského muzea, série B* 46(1), 12–25.

Koóšová, P. 2004: Ku klasifikácii vrcholnostredovekých ostrôh z územia Slovenska (12.–15. storočí). *Archaeologia historica* 29, 523–547.

Papajík, D. 2005: *Páni ze Sovince. Dějiny rodu moravských sudích*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

Papajík, D. 2006: Založení hradu Sovince z pohledu historiků. In: J. Unger a kol.: *Nové archeologické výzkumy šlechtických sídel 15. století*. Pravěk, Supplementum 16. Brno: Ústav archeologické památkové péče Brno, 157–158.

Plaček, M. 2001: *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí*. Praha: Libri.

Resumé

Mutkov (Bez. Olomouc). Hochmittelalter. Feste. Oberflächensammlung. Einzelfund.

A

B

Obr. 31. Mutkov. Železné ostruhy.

Abb. 31. Mutkov. (Bez. Olomouc). Eisen Sporen.

NAPAJEDLA (OKR. ZLÍN)

„Díly za humny“, parc. č. 7767. Střední doba hradištní. Sídliště. Záchranný výzkum.

Lokalizace stavby: ZM ČR 1:10 000, list 25-33-03, v ploše mezi body 434/204-435/206-443/202-441/199-438/201-438/202 mm od Z/J s. č.

V průběhu výzkumu byla objevena část středohradištního sídliště, ležícího v blízkosti (na břehu) dnes již zaniklé lokální vodoteče. Zjištěné archeologické objekty představovaly dvě zahloubené sídlištní jámy (K500, K501). Z funkčního hlediska lze velmi těžce interpretovat tyto rozměrově nevýrazné archeologické objekty. Jistou nápovědu představuje kamenná destrukce pece/otopného zařízení v objektu K500 a nálezy kostěných šidel v objektu K501 (obr. 32). Existence obou objektů pravděpodobně byla současná, čemuž napovídají keramické střepy, pocházející z jedné nádoby, které byly získány z výplní obou objektů. Na základě výše popsaných skutečností a také relativně malé vzdálenosti mezi objekty (cca 0,8 m) je pravděpodobné, že obě jámy byly součástí jedné rozměrnější nadzemní stavby, jejíž křivou konstrukci se nepodařilo v průběhu výzkumu zachytit. Záchranným archeologickým výzkumem se podařilo objevit zcela novou archeologickou lokalitu, která doplňuje stav poznání raně středověkého osídlení jak v samém katastru Napajedel, tak v širším okolí Napajedelské brány.

Adam Fojtík, Miroslav Popelka

Resumé

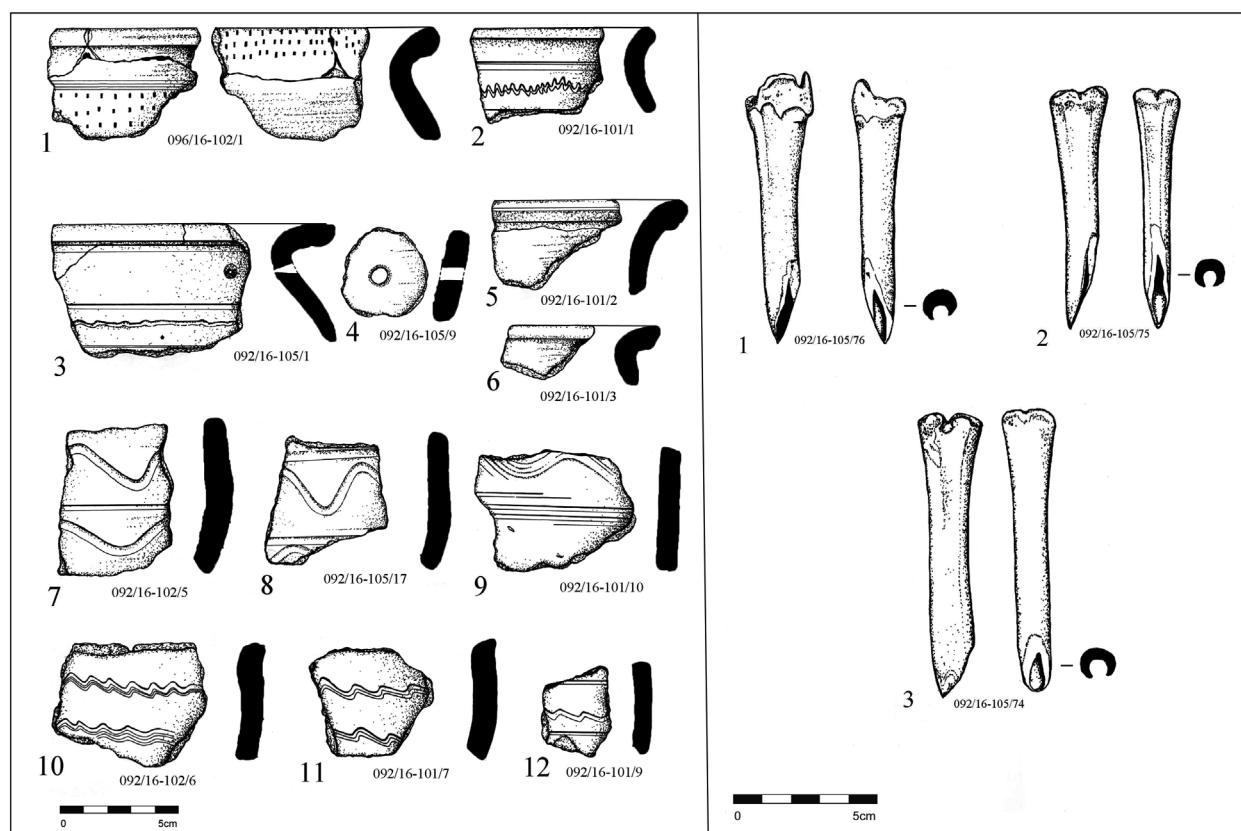
Napajedla (Bez. Zlín), „Díly za Humny“. Mittelburgwallzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

NOVÉ MĚSTO NA MORAVĚ (K. Ú. OLEŠNÁ NA MORAVĚ, OKR. ŽDÁR NAD SÁZAVOU)

U fary, parc. č. 2. Středověk, novověk. Rychta, pan-
ský dvůr. Záchranný výzkum.

V dubnu roku 2016 uskutečnili pracovníci Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i., záchranný archeologický výzkum na parcele č. 2 v sousedství stávající fary v souvislosti s výstavbou nového chodníku podél severní strany západní poloviny průtahu silnice I/19 intravilánem obce. Přesná poloha místa je na ZM ČR 1:10 000, list 24-11-22 určena body o souřadnicích 459:116 a 462:116 mm od Z:J s. č.

V terénním zřezu byly zdokumentovány a ověřovány čtyři relikty zdí a jedna sídlištní jáma. Zdi byly vytvořeny z lomových kamenů, ve dvou případech

Obr. 32. Napajedla – „Dily za humny“. Výběr materiálu z výzkumu.

Abb. 32. Napajedla – „Dily za humny“. Die Materialauswahl aus der Forschung.

navíc doplněných o zlomky cihel, spojených bílou či šedou písčitou maltou. Ze žádné z nich se ovšem nepodařilo získat datovatelný materiál, takže jen na základě archivních map je lze obecně ztotožnit nejspíše se stavbami či ohrazením původního panského dvora, který zde byl vybudován v roce 1668 Ludvíkem Wolfgangem Hetzerem z Aurachu, zetěm tehdejšího majitele novoměstského panství Františka Maxmiliána Kratzera, a s proměnami přetrval až do 1. čtvrtiny 20. století (Dvořák 1994; Lopaur 2004). Starší horizont osídlení reprezentuje blíže funkčně neinterpretovatelná jáma, z jejíž výplně pochází zlomky keramických nádob spadajících do 15. století, kdy na tomto místě snad už stála nákupní rychta (Lopaur 2004).

Michal Přichystal

Literatura

Dvořák, J. 1994: *625 let obce Olešná. Od minulosti k současným přeměnám obce.* Nové Město na Moravě: Nové Město na Moravě.

Lopaur, M. 2004: Příběh olešenské rychty. Pokus o nahlédnutí do poměrů na rychtách na novoměstském panství v 16. a 17. století na příkladu Olešné. *Západní Morava* 8, 5–24.

Resumé

Nové Město na Moravě (Kat. Olešná na Moravě, Bez. Žďár nad Sázavou), Bei der Pfarre, Parz. Nr. 2. Mittelalter, Neuzeit. Vogtei, Herrenhof. Rettungsgabung.

OCHOZ U BRNA (OKR. BRNO-VEŇKOV)

„Pod Hádkem“. Novověk. Most. Záchranný výzkum.

Naprostý dezolátní stav mostu přes Říčku mezi obcemi Ochoz a Hostěnice (WGS-84: 49.2515722N, 16.7642028E) si vyžádal v závěru roku 2016 nutnost jeho generální rekonstrukce. Po odstranění nestabilní konstrukce současného mostu se v náspu silničního tělesa objevily pozůstatky kamenné konstrukce staršího mostu zpevněného dřevěnými piloty. Snad se jednalo o pozůstatky úprav cesty spojených s využíváním důležité komunikace Lichtenšteiny v 18. až 20. Století (cf. Hromek *et al.* 1987).

Petr Kos

Literatura

Hromek, M., Zajíček, Z., Janoudová, J., Chloupek, A. 1987: *750 let Ochoz u Brna*. Ochoz: MNV Ochoz u Brna.

Resumé

Ochoz (Bez. Brno-venkov), „Pod Hádkem“. Neuzeit. Brücke. Rettungsgrabung.

OLOMOUC (K. Ú. BĚLIDLA, OKR. OLOMOUC)

„Jeremenkova“, parc. č. 99/1. Novověk. Pohřebiště. Záchranný výzkum.

Během rekonstrukce železniční stanice v Olomouci byly dne 22. února roku 2016 v liniovém výkopu zachyceny lidské kosterní pozůstatky. Místo nálezu bylo ztotožněno s místem bývalého novověkého hřbitova. Archeologické centrum Olomouc zde provedlo záchranný archeologický výzkum, v průběhu kterého se podařilo zachytit celkem 14 pohřbů, a to 8 pohřbů (z toho 7 primárních a 1 sekundární pohřeb) uložených v hrobových jamách (H1 až H6) a 6 sekundárních pohřbů uložených ve struktuře, která byla označena jako objekt 1. V případě hrobu H4 a H6 se jednalo o primární dvojpořby – v době pohřbu byla do hrobové jámy uložena současně těla dvou zemřelých. Dále v hrobových jamách H1 a H2 byly dokumentovány stopy dřev s velkou pravděpodobností pocházející z rakví. Ve výplni hrobů H1, H2, H4, H5 a H6 se nacházely stopy vyvápění jejich jam. Těla v rámci primárních pohřbů byla uložena v natažené poloze na zádech. Jejich orientace byla následující, směr jihozápad-severovýchod byl zjištěn u pohřbů 806 (H1) a 807 (H2), směr západ-východ u pohřbů 810 (H4), 811 (H5), 812 a 813 (oba H6). V případě dvojpořby uloženého v hrobě H4 byly pořby uloženy v opačné orientaci (pohřeb 809 vykazoval orientaci východ-západ), u hrobu H6 se orientace těl souběžně pohřbených těl shodovala. Způsob uložení primárních pohřbů odpovídá zásadám křesťanského pohřebního ritu. Výskyt sekundárních pohřbů pak reflektuje situace, jež jsou dokumentovány v rámci výzkumů středověkých i novověkých hřbitovů. Interpretaci odpovídá jak doložené vápnění jam, tak i nález obou dvojpořbů.

Pro sledované období jsou již známa pravidla pohřbívání, která vešla v platnost v rámci reformy císaře Josefa II. během poslední čtvrtiny 18. století. Hroby tak měly být hluboké šest stop a čtyři stopy široké, tělo zašité v pytli mělo být vloženo do hrobu, poprášeno nehašeným vápnem a hrob měl být ještě téhož dne zasypán. Historické prameny tak poskytly odpověď

na důvod přítomnosti stop vápna ve výplni hrobových jam. Přinesly i vysvětlení pro přítomnost dvojpořbů. Od 80. let 18. století se totiž pod vlivem úsporných nařízení císaře Josefa II. stávalo, že bylo-li na hřbitov dopraveno více mrtvol společně, mohly být uloženy do jednoho hrobu. Do hromadných hrobů byli již dříve pohřbíváni chudí obyvatelé, kteří buď již příbuzné neměli, anebo pozůstalí neměli finance na zaplacení samostatného hrobu. Přestože bylo v 18. století vydáno nařízení pohřbívát chudé zdarma, stávalo se, že zemřelý ležel několik dní v marnici, než zemřel bohatší člověk, s nímž byl pak zároveň uložen do hrobu.

Samotné místo nálezu lze pak spojit s historicky doloženým hřbitovem Na Špici, který se v této lokalitě nacházel v průběhu poslední čtvrtiny 18. až do poloviny 19. století. Pohřbívání se na tomto místě začalo s rokem 1785. Ovšem již v říjnu roku 1842 uznalo generální ředitelství státních drah potřebu rozšířit stávající železnici, rozsah změn by pak zasáhl i prostor hřbitova. Roku 1851 také samotný farní úřad u sv. Václava žádá o přemístění hřbitova, a to zejména z kapacitních důvodů. Farnost jednak přijímala od roku 1846 zemřelé z přifařené městské nemocnice sídlící v bývalém minoritském klášteře sv. Jakuba (dnešní ulice Křížkovského). A dále hřbitov Na Špici sloužil v nouzových dobách k ukládání těl zemřelých během velkých epidemií cholery z let 1805, 1809 a 1814. Tento funerální prostor byl s konečnou platností zrušen 13. srpna 1852, poslední pohřeb se však uskutečnil ještě 12. října 1853.

Lukáš Šín, Jakub Vrána

Literatura

Burian, V. 1992: Osudy tělesných pozůstatků olomouckého biskupa Františka kardinála z Ditrichštejna. *Vlastivědný věstník moravský* 44, 330–343.

Fiala, J. et al. 2009: Pevnostní město. In: J. Schulz (ed.): *Dějiny Olomouce I*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 479–548.

Králíková, M. 2007: *Pohřební ritus 16.–18. století na území střední Evropy (antropologicko-archeologická studie)*. Panoráma antropologie biologické – sociální – kulturní. Modulové učební texty pro studenty antropologie a „příbuzných oborů“ 35. Brno: Nadace Universitas, Akademické nakladatelství CERM.

Kšíř, J. 1964: Staré olomoucké špitály a jejich situování. *Zprávy Vlastivědného ústavu v Olomouci* 118, 1–15.

Spáčil, V. 2001: Z minulosti olomouckých hřbitovů. In: J. Bláha, B. Kolář, V. Spáčil, M. Tichák (eds.): *Olomoucké hřbitovy a kolumbária*. Olomouc: Memoria, 7–41.

Resumé

Olomouc (Kat. Bělidla), Bez. Olomouc. Neuzeit. Gräberfeld. Friedhof. Rettungsgrabung.

OLOMOUC (K. Ú. KLÁŠTERNÍ HRADISKO, OKR. OLOMOUC)

Sušilovo náměstí č. o. 5, č. p. 6, p. č. 1/1, 10/1, 129/6; ulice U Hradiska, p. č. 58/3. Raný středověk, vrcholný středověk, novověk. Sídlištní aktivity. Záchranný výzkum.

Lokalizace: linie mezi body: A) X=1120028.03, Y=545943.13; B) X=1120022.08, Y=545942.16; C) X=1120011.8, Y=545998.21; D) X=1120017.776, Y=545999; E) X=1120013.79, Y=546030.75; F) X=1120027.02, Y=546032.34; okolí bodu G) X=1120064.85, Y=545938.41 (S-JTSK).

V březnu až červnu 2016 probíhaly archeologické dohledy v průběhu rekonstrukce raně barokního letního refektáře pro potřeby vojenské nemocnice Olomouc – zařízení jednotky dětské následné intenzivní péče. Nejvíce poznatků bylo získáno během výkopových prací pro dešťové svody a elektrické kabely (obr. 33, linie výkopů mezi body A a D) a dále pro drenáže a trativody (obr. 33, linie výkopů mezi body A, B, C, D, E a F).

Letní refektář byl vybudován roku 1694 uprostřed bývalé konventní zahrady, jejíž počátek sice není z historického hlediska dosud zcela vyjasněn, avšak je kladen do období opata Bedřicha Sedlecia (1666–1671; cf. Mlčák 2008, 18). Z hlediska poznání novověkých terénních úprav právě pro tuto zahradu, byly důležité větve výkopů mezi body B-C, C-D a částečně též D-E, kdy situace profilu výkopu téměř jednotně odpovídala zdokumentovanému profilu P4 (obr. 34). Na jílovitém geologickém podloží, jež je označeno jako k. 111, a které se zpravidla nacházelo v hloubce 1,40 až 1,50 m, nejčastěji spočívala druhotně uložená stavební suť (k. 130). Ta v některých případech obsahovala fragmenty vrcholně středověké keramiky a zlomky kachlů (obr. 35: 3, 6), jež s největší pravděpodobností pocházely z prostoru tehdy rekonstruované premonstrátské kanonie. Raně novověkou manipulaci s touto sutí dokládá okraj vnitřně zeleně glazovaného hrnku (obr. 35: 1) a okraj glazovaného talíře (obr. 35: 2). Na tuto stavební suť nasedala přemístěná ornice střední hnědé barvy, ale již bez jakýchkoli nálezů (k. 129). Zbylé uložení pak měly charakter mohutných, převážně šterkovitých dorovnávek terénu, jež byly téměř recentního stáří. Ohledně stavební suti k. 130 lze vyslovit předpoklad, že pod ornici měla zajišťovat dostatek vlhkosti potřebné k pěstování zahradních rostlin. Že výše uvedená terénní úprava, zjištěná

na převážné části parcely 129/6, měla prakticky jednotný charakter, dokládala i linie výkopů mezi body A a D. Ta byla hluboká cca 1,0 m a nikde v ní nebylo dosaženo intaktního geologického podloží, zato báze výkopu téměř všude zasáhla výše popsané uložení orničního charakteru, odpovídající k. 129 profilu P4.

V blízkosti bodu E (obr. 33, vyšrafovaná část výkopu) byla bohužel archeologická situace většinou porušena recentními zásahy (např. betonové těleso septiku), avšak v místě profilu P10, již na ulici U Hradiska, se v délce více jako 3 m zdařilo zdokumentovat část raně středověkého výkopu k. 500, zřejmě příkopu, jehož dna nebylo dosaženo ani v hloubce přesahující 2,0 m pod stávajícím povrchem. Z výplně tohoto objektu, zvláště z uložení k. 172, byly získány fragmenty keramiky datovatelné do konce 12. století (obr. 35: 5), případně průběhu 1. poloviny 13. století (obr. 35: 4). Opomenout nelze ani výkop k. 501, který by mohl být palisádovým žlabem. O několik metrů dále směrem k bodu F, se intaktní geologické podloží nacházelo v hloubce již jen 1,0 m a z půdního typu byly získány drobné zlomky blíže nedatovatelné pravěké keramiky. Z hlediska výskytu raně středověké keramiky je důležitá i situace v okolí bodu G, kde v tomto místě, v hloubce cca 1,0 m, bylo v jiné větvi výkopů dosaženo povrchu kulturních vrstev. Situace však nemohla být z technických důvodů lépe prozkoumána.

Poněkud nejasná je i funkce základové zdi k. 901 poblíž bodu B, která vedla ve směru JZ-SV. Byla postavena z lomového kamene (velké kameny a bloky) pojeného poměrně kvalitní vápennou maltou, nahodile s obsahem fragmentů nízkých čtvercových cihlovitých dlaždic. Její báze se nacházela v hloubce 1,50 m pod stávajícím povrchem, na úrovni intaktního geologického podloží, přičemž na jižním profilu měla šířku 1,60 m.

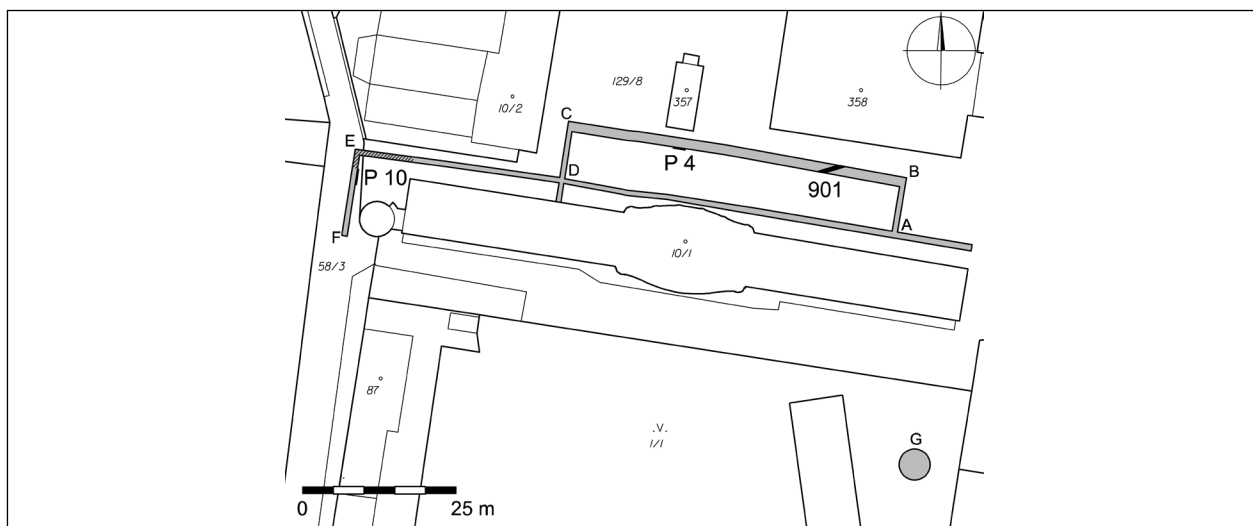
Hana Dehnerová, Karel Faltýnek,
Pavel Šlězár, Petr Večeřa

Literatura

Mlčák, L. 2008: *Stavebně historický průzkum konventní zahrady bývalé premonstrátské kanonie na Hradisku u Olomouce (Vojenská nemocnice Olomouc)*. Rkp. nálezové zprávy č. 8177. Uloženo: Knihovna Národního památkového ústavu, ú. o. p. v Olomouci.

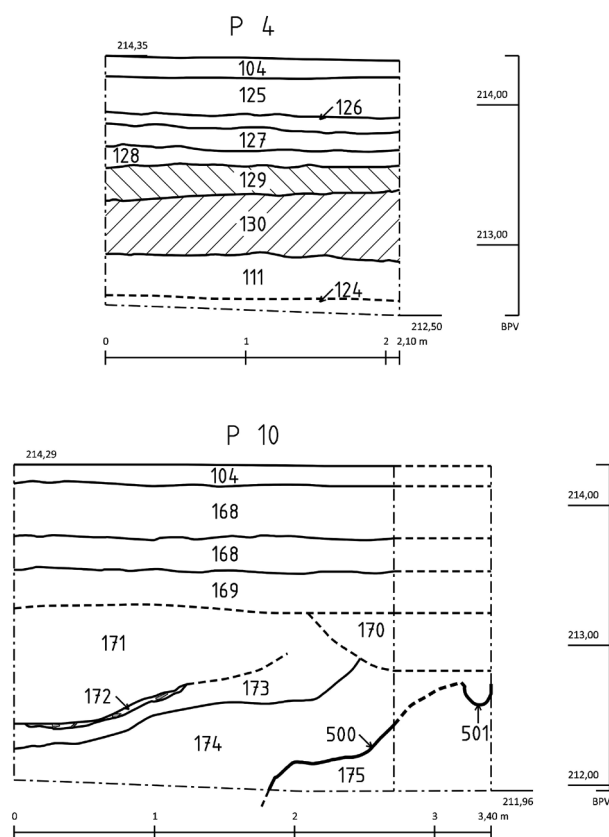
Resumé

Olomouc (Kataster Klášterní Hradisko, Bez. Olomouc), Sušilovo Platz Nr. 5, Parzellen Nr. 1/1, 10/1, 129/6, U Hradiska Straße, Parzellen Nr. 58/3. Frühmittelalter, Hochmittelalter, Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

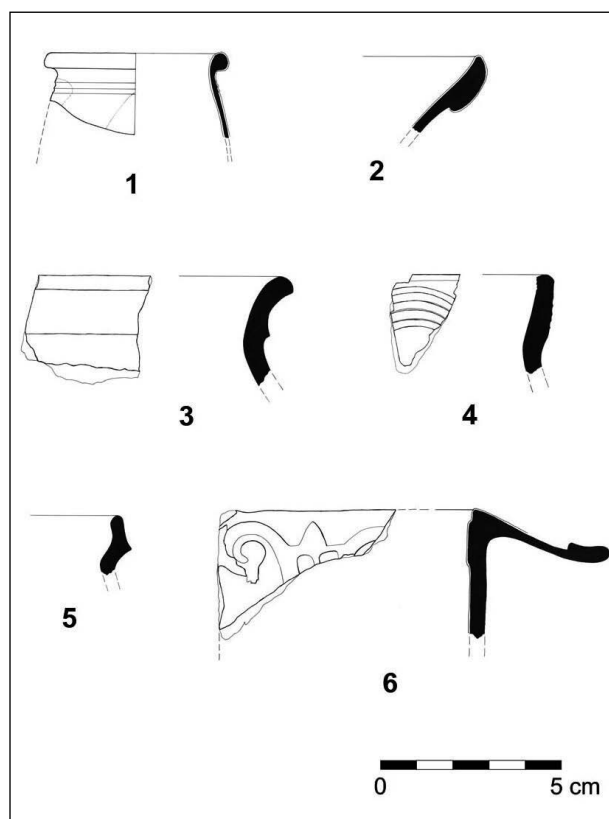
Obr. 33. Olomouc, Klášterní Hradisko, Sušilovo náměstí č. p. 6. Plán zkoumané plochy s vyznačením jednotlivých výkopů (digitalizace Jan Grégr).

Abb. 33. Olomouc, Klášterní Hradisko, Sušilovo Platz Nr. 6. Der Plan des untersuchten verschiedene Ausgrabungen (Digitalisierung Jan Grégr).

Obr. 34. Olomouc, Klášterní Hradisko, Sušilovo náměstí č. p. 6. Profil P 4 a P 10 (kresba Karel Faltýnek, digitalizace Jan Grégr).

Abb. 34. Olomouc, Klášterní Hradisko, Sušilovo Platz Nr. 6. Profil P 4 und P 10 (Zeichnung Karel Faltýnek, Digitalisierung Jan Grégr).

Obr. 35. Olomouc, Klášterní Hradisko, Sušilovo náměstí č. p. 6. Výběr keramických nálezů (kresba Magdalena Sklenovská).

Abb. 35. Olomouc, Klášterní Hradisko, Sušilovo Platz Nr. 6. Die Auswahl keramischer Funde (Zeichnung Magdalena Sklenovská).

OLMOUC (K. Ú. OLMOUC-MĚSTO, OKR. OLMOUC)

Denisova č. o. 37, 39, 41, 43 a 45, parc. č. 455–459. Střed a mladohradištní období, vrcholný středověk, novověk. Město, sídliště, pohřebiště. Záchranný výzkum. Nálezy budou uloženy v depozitáři Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Olomouci.

Záchranný archeologický výzkum předcházející výstavbě nové budovy Muzea umění Olomouc, byl zahájen 1. dubna 2015 a ukončen 29. července 2016.

*Lokalizace: Výzkum proběhl na ploše, která je vy-
mězena souřadnicemi: X=546799,98; Y=1121240,57;
X=546786,20; Y=1121237,89; X=546782,64;
Y=1121254,79; X=546785,74; Y=1121255,34;
X=546788,45; Y=1121246,48; X=546798,46;
Y=1121248,42.*

V roce 1966 byl vypracován Ing. Arch. A. Škamradou prováděcí projekt na novostavbu, která by nahradila tři domy v ulici Denisova č. o. 37, 39 a 41, určené k demolici. Přestože nakonec stavba nebyla realizována, bylo v roce 1969 zbouráno pět měšťanských domů v ulici Denisova č. o. 37, 39, 41, 43 a 45, z nichž některé už byly opuštěné a v havarijním stavu. V roce 1972 zpracoval nový investiční záměr Akademický architekt L. Šlapeťa, ale ani tento nebyl naplněn. V letech 1979–1983 byl v prostoru rozsáhlé proluky realizován Pavlem Michnou záchranný archeologický výzkum, ale plánovaná zástavba proluky novou budovou ředitelství v. d. Fotografie se opět neuskutečnila. V roce 1991 provedl Pavel Michna (1991a; 1991b) archeologický výzkum po demolici dvorního traktu Denisovy č. o. 47 (Divadlo hudby).

V roce 2008 bylo při Muzeum umění Olomouc založeno Středoevropské fórum Olomouc, jehož budova by měla být postavena v uvedené proluce. V roce 2015 byl v tomto prostoru zahájen záchranný archeologický výzkum (Zatloukal 2016, 293–294), který pokračoval až do poloviny následujícího roku (obr. 36).

Důležitým zjištěním byl objev periodické vodoteče, která pramenila v oblasti Michalského návrší a protékala prakticky středem zkoumané lokality. Tento tok tvořil přirozenou západní hranici Předhradí hradu Olomouc. Po lokaci města (40. léta 13. století) byly obsazeny i ne příliš vhodné pozemky na svahu a u hradeb. Vodoteč byla v tomto období na několikrát pokus zasypána a svah byl vyrovnán terasováním z proplétaných kůlových konstrukcí. Vzorky z těchto konstrukcí byly dendrochronologicky datovány M. Rybníčkem z Mendlovy univerzity v Brně od druhé poloviny 13. století do počátku 14. století. Takto upravená plocha byla pravděpodobně využívána kupci na vystavení zboží, jak o tom svědčí nálezy olovených plomb a závaží. Rovněž se v tomto prostoru zpracovávala janta-

rová surovina. Byl zde také nalezen poutnický odznak ze 14. století s motivem biskupa sv. Servácia (obr. 37) dovezený do Olomouce z Maastrichtu (za určení děkují Janu Hrdinovi z Archivu hl. m. Prahy).

Ve 14. století po přibrání Bělidel došlo k posunutí hradeb dále od městského jádra, proto byl celý prostor radikálně dorovnán šterkovými navážkami o síle až 2 m právě s využitím staršího pásu opevnění, coby opěrnou zdí a zmíněných dřevěných konstrukcí. Rozsahem největší dochovanou památkou byla kamenná dlažba na parc. č. 456 zhotovená technikou štetování, která směřovala od jihu k severu, tj. jakoby respektovala parcelaci. Dlažba přestala být používána ve 14. století – nebyla odstraněna, pouze byla převrstvena stavbou dřevohliněného domu. S velkou pravděpodobností se jedná o pozůstatek po neznámé ulici, které zanikla na počátku 14. století a snad byla nahrazena Kačením ulicí. Následovala zástavba dřevohliněnými domy na kamenných podezdívkách. Tyto domy byly několikrát zničeny požáry, ale byly opět postaveny znovu přímo na zbytcích předchozích staveb. V této výšce se tvorba dalších vrstev zastavila a terén si zachoval tuto úroveň až do současnosti.

Na parc. č. 455 a 458 byly objeveny a vytěženy dvě studny s kamenným roubením (obr. 36). Obě studny byly funkční až do 20. století, přičemž ze studny na parc. č. 458 bylo vytaženo dřevěné potrubí pro pumpu, zhotovené z borovice kolem roku 1820 dle dendrochronologického datování. Předpokládáme však středověké stáří obou studní s tím, že v novověku byly pravděpodobně stavebně upraveny a zpevněny kamenným roubením.

Richard Zatloukal

Literatura

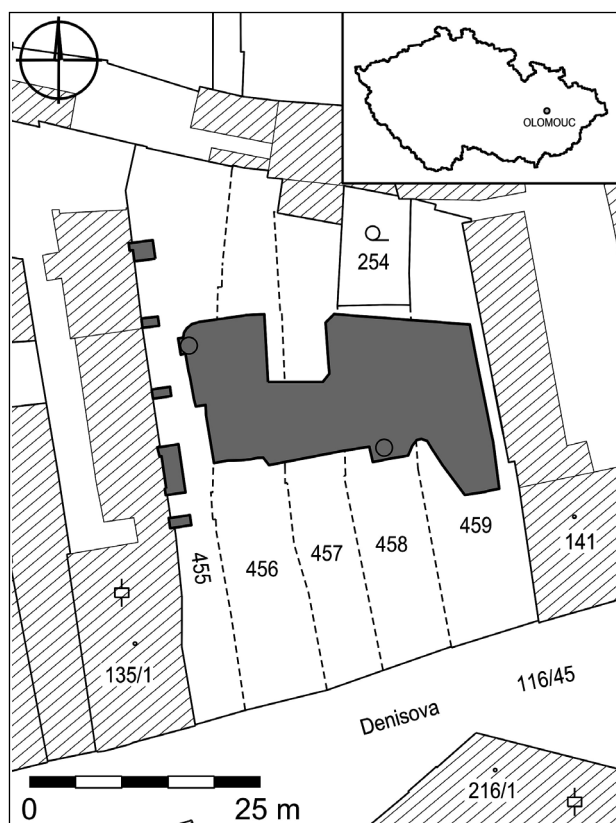
Michna, P. 1991a: Co přinesl archeologický výzkum hradby v Olomouci. *Hanácké noviny: nezávislý deník* 29. 6. 1991, 2(97), příloha, 6.

Michna, P. 1991b: *Posudek na torza středověkého a pozdněstředověkého městského opevnění Olomouce v Denisově ulici č. o. 43, 45 a 47.* Rkp. podkladu pro návrh památkové ochrany č. D-0190. Uloženo: Fond nálezových zpráv Národního památkového ústavu, ú. o. p. v Olomouci.

Zatloukal, R. 2016: Olomouc (k. ú. Olomouc-město, okr. Olomouc). *Přehled výzkumů* 57(2), 293–294.

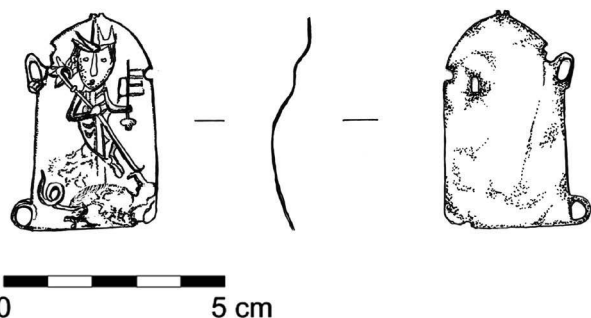
Resumé

Olomouc (Bez. Olomouc), Denisova StraÙe Nr. 37, 39, 41, 43, 45, Parzelle Nr. 455–459. Mittlere und jüngere Burgwallzeit, Hochmittelalter, Neuzeit. Stadt, Siedlung, Gräberfeld. Rettungsgrabung.

Obr 36. Výřez DKM Olomouce s vyobrazením výzkumu v Denisově ulici č. 37, 39, 41, 43, 45.

Abb. 36. Der Schnitt DKM Karte von Olmütz mit einem Bild von der Denisova Straße Nr. 37, 39, 41, 43, 45.

Obr 37. Poutnický odznak z Maastrichtu se sv. Servácem
Abb 37. Der Pilgerzeichen aus Maastricht mit der hl. Servatius

OLMOUC (K. Ú. OLMOUC-MĚSTO, OKR. OLMOUC)

Křížkovského 10, č. p. 512, parc. č. st. 208. Středověk až novověk. Hradiště, město. Záchranný výzkum.

V roce 2016 pokračoval záchranný archeologický výzkum v prostoru děkanátu Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci na Křížkovského č. 10 (o lokalitě a sezóně 2015 blíže viz Dehnerová, Šlězár 2016). Jeho druhá etapa proběhla v dubnu až červenci v jihovýchodní části nádvoří, kde se až do r. 1875 nacházela budova kláštera s kostelem sv. Jakuba. Klášter byl založen na počátku 13. století pro augustiniánské kanovnice, které zde sídlily do r. 1523, od 60. let 16. století patřil minoritům. Kostel sv. Jakuba je v pramenech zmiňován od r. 1272 (Jakubec 2005). Výzkum, který probíhal již v souběhu se stavbou, prováděl Národní památkový ústav, ú. o. p. v Olomouci opět ve spolupráci s katedrou historie Univerzity Palackého v Olomouci, se společností Archaia Olomouc a Archeologickým centrem Olomouc.

Podobně, jako severní část nádvoří zkoumaná v r. 2015, byla plocha výzkumu 2. etapy značně porušena staršími výkopy pro inženýrské sítě a úpravami terénu (např. školní tenisové kurty z roku 1901), část zděných konstrukcí byla také obnažena zjišťovacími sondami PhDr. Květy Reichertové v letech 1948–1949 (Reichertová, b. r.).

Úroveň skalního podloží, tvořeného více či méně navětralou kulmskou drobou, se pohybovala kolem 0,4 m pod povrchem terénu. Přibližně v linii V-Z, ve vzdálenosti cca 9 m od jižního schodišového rizalitu, byl zjištěn poměrně prudký zlom skály, která byla v těchto místech „ohlazená“ erozí a klesala pod úroveň 2 m. V severním rohu nádvoří, severně od presbytáře kostela sv. Petra, již nebyla zachycena kompaktní skála, ale silně navětralá rozpadlá droba a písek, mírně klesající k severu.

Ani v druhé etapě nebyly ve zkoumané ploše zachyceny doklady souvislého raně středověkého osídlení či pohřbívání. Doložena byla přítomnost několika pravěkých sídlištních objektů a torza zkulturněného půdního typu.

Dokumentovány byly reliktů deseti kamenných zdí, avšak značně porušených recentními výkopy, bez možnosti ověření vzájemných vazeb, z tohoto důvodu je i problematické jejich datování. Obecně lze konstatovat, že se jednalo o základová zdiva z různých fází přestaveb kláštera a nemocnice. Nepodařilo se upřesnit nejstarší podobu kláštera, nebyly zjištěny ani žádné doklady např. dřevěných konstrukcí. Podle srovnání s dochovanými půdorysy a fotografiemi staveb, demolovaných v r. 1900, by se snad dalo ztotožnit zdivo k. 2908 (síla 1 m, dochovaná délka 7,5 m, orientace S-J) se západním průčelím kostela sv. Jakuba (obr. 38).

Na zkoumané ploše bylo zachyceno ve čtyřech řadách 39 kostrových orientovaných hrobů. Hroby byly bez výbavy či nálezů součástí oděvů. datování je obtížné, podle předběžného vyhodnocení spadají

do vrcholného středověku a pravděpodobně náležely ke klášteru u sv. Jakuba.

Ačkoliv výzkum ještě není celkově zcela zpracován, považujeme za přínosné zmínit objev objektu k. 2527. Nacházel se přibližně ve středu zkoumané plochy, v superpozici se dvěma hroby, které byly zahloubeny do jeho výplně. Jednalo se o jámu, vysekanou ve skalním podloží, a to do hloubky 1,2 m. Při horním okraji v podloží měla přibližně kruhový půdorys a průměr 1,05 m, dno mělo v závislosti na tvrdosti horniny nepravidelný půdorys o rozměrech 0,50 × 0,60 m (obr. 39). Charakter výplně svědčí o jednorázovém zásypu, kromě hlinitých uloženin obsahoval „hroudy“ žlutého jílu a velké kameny, mezi hrubými komponenty bylo relativně velké množství rybích kůstek, nahodile malé úlomky malty. Mezi nálezy vyniká železná sekerovitá hřívna o délce 0,47 m, další velmi silně zkorodovaný a blíže neidentifikovatelný předmět ležel na dně jámy. Kromě nahodilých zlomků pravěké keramiky zásep obsahoval zlomky nádob, později slepených, datovaných do povelkomoravského období, přibližně do poloviny 10. století (obr. 40). V okolí nebyly doloženy jiné stejně datované objekty nebo keramika např. ve skalních puklinách. Zcela unikátní je nález břidlicové destičky (117 × 107 × 10 mm) s rytinou mužské postavy nesoucí v levé ruce kříž (obr. 41). Traseologický posudek, provedený doc. Miroslavem Králíkem z Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity zjistil řadu detailů, které se týkají způsobu rytí, a zejména potvrdil, že rýhy jsou pokryty sinterem. Zajímavá je i poloha objektu 2527 – nacházel se na nejvyšším místě tzv. Petrského návrší, na kterém se nacházel nejpozději od roku 1063 biskupský kostel sv. Petra. Širší souvislosti nálezů jsou předmětem našeho dalšího výzkumu.

Hana Dehnerová, Pavel Šlázar

Literatura a prameny

Dehnerová, H., Šlázar, P. 2016: Olomouc (k. ú. Olomouc-město, okr. Olomouc). *Přehled výzkumů* 57(2), 294–300.

Jakubec, O. 2005: Olomouc (Olomouc). Zaniklý konvent augustiniánek kanovnic u sv. Petra, později s kostelem sv. Jakuba, následně konvent minoritů (Křížkovského ulice). In: D. Foltýn a kolektiv: *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Praha: Libri, 463–468.

Reichertová, K. b.r.: *Plošný archeologický výzkum v severní polovině nádvoří v Komeniu (dnešní Filosofická fakulta PU), provedený v roce 1948–1949*. Rkp. nálezové zprávy č. j. 5740/48. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archeologický ústav AV ČR Praha.

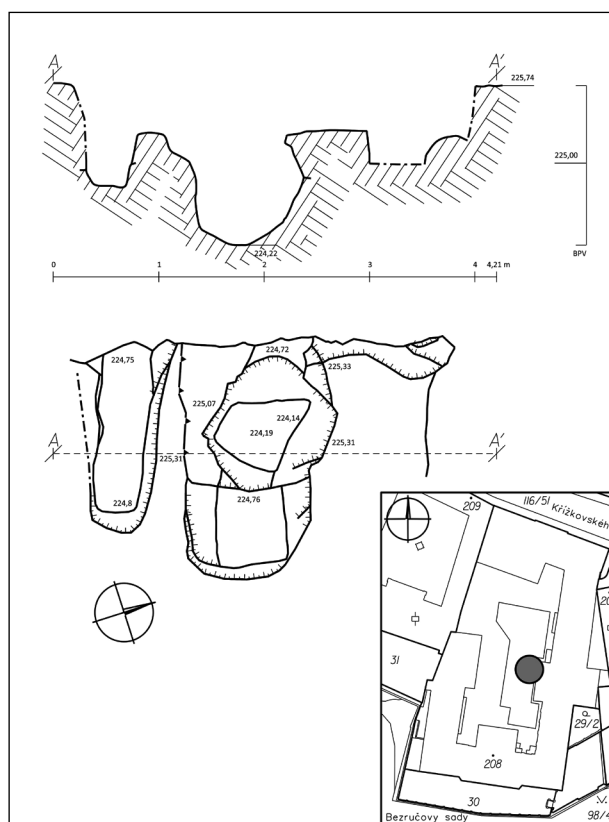
Resumé

Olomouc (Katastralgebiet Olomouc-město, Bez. Olomouc), Křížkovského 512/10, Parzelle Nr. st. 208. Mittelalter – Neuzeit. Burgwall, Stadt. Rettungsgrabung.

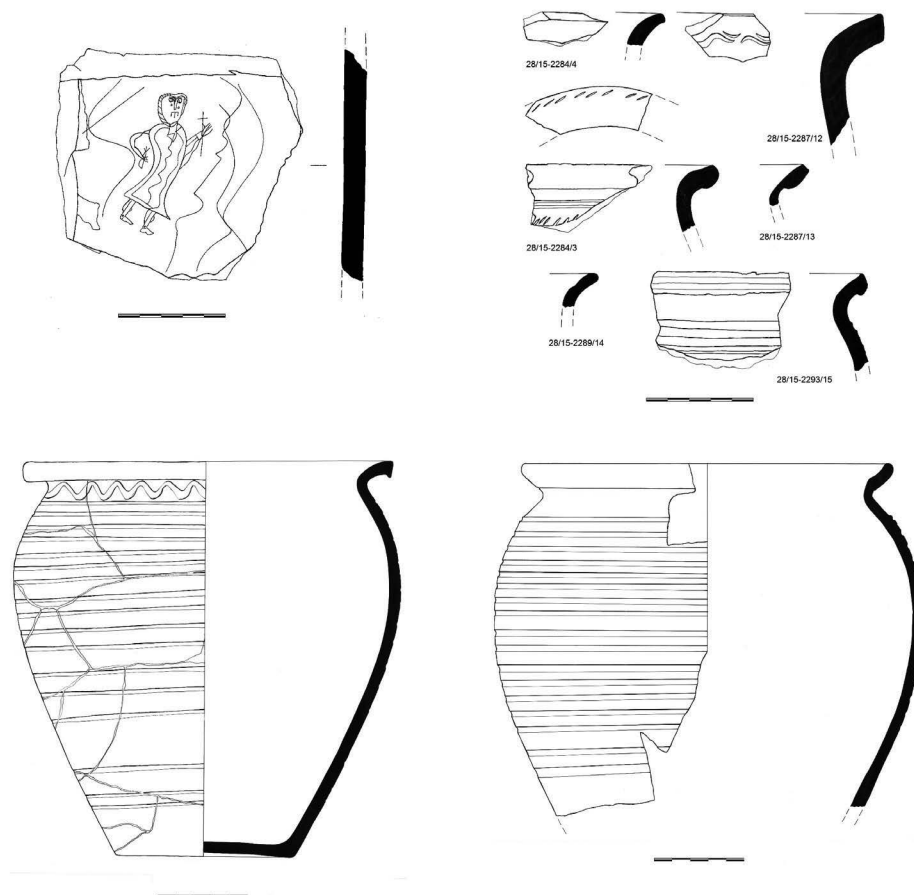
Obr. 38. Olomouc, Křížkovského 10, zdiva odkrytá na nádvoří, přibližně uprostřed zeď 2908 (Foto H. Dehnerová).

Abb. 38. Olomouc, Křížkovského-Gasse Nr. 10, Blick auf der Mauer Nr. 2908 – in der Mitte (Foto H. Dehnerová).

Obr. 39. Olomouc, Křížkovského 10, půdorys a řez objektem k. 2527.

Abb. 39. Olomouc, Křížkovského-Gasse Nr. 10, der Grube Nr. 2527 – der Grundriss und der Schnitt.

Obr. 40. Olomouc, Křížkovského 10, nálezy z objektu 2527 (Kresba M. Sklenovská).

Abb. 40. Olomouc, Křížkovského-Gasse Nr. 10, Keramik und die Schieferplate mit Gravierung aus der Grube 2527 (Zeichnung von M. Sklenovská).

Obr. 41. Olomouc, Křížkovského 10, břidlicová destička s rytinou z objektu 2527 (Foto M. Králík).

Abb. 41. Olomouc, Křížkovského-Gasse Nr. 10, die Schieferplate mit Gravierung aus der Grube 2527 (Foto M. Králík).

OLMOUC (K. Ú. SLAVONÍN, OKR. OLMOUC)

Arbesova ulice. Novověk. Cesta. Záchranný výzkum.

Lokalizace: S-JSTK (X:Y) – 1123641.71 : 548417.99; 1123658.99 : 548375.35; 1123739.43 : 548411.43; 1123734.07 : 548419.77; 1123709.04 : 548440.63; 1123763.27 : 548406.07; 1123891.39 : 548443.01; 1123917.61 : 548381.04; 1123778.76 : 548323.83; 1123743.6 : 548403.68.

V srpnu až září 2016 provedli pracovníci Archeologického centra Olomouc a studenti Univerzity Palackého v Olomouci záchranný archeologický výzkum polykulturního sídliště při stavbě budoucí komunikace k rodinným domkům a na stavbách čtyř nových rodinných domků okolo této komunikace (RD Čapek, RD Pisca, RD Zbořil, RD Bajer). Lokalita leží na mírném svahu obráceném k východu s nadmořskou výškou 213–215 m. Výzkumy navázaly na předchozí aktivity v letech 2004, 2008 a 2013 (Kalábek 2004;

2014; Vránová 2009). Na zkoumaných plochách (0,5 ha) bylo prozkoumáno 108 sídlištních objektů datovaných do eneolitu (jordanovská kultura), mladší doby bronzové (KLPP), doby halštatské a novověku.

V jižním cípu skryté plochy byla zkoumána stará komunikace v délce 18 m. Cesta měla mísovitého profil o šířce 1,3–2,4 m, na několika místech byly ve dně pozorovány vyježděné koleje od vozů. Cesta překryla několik starších zásobních jam datovaných do období popelnicových polí. Drobné zlomky cihel v zásypu jí datují rámcově do novověku.

Marek Kalábek

Literatura

Kalábek, M. 2004: Olomouc (k. ú. Slavonín, okr. Olomouc). *Přehled výzkumů* 45, 145.

Kalábek, M. 2014: Olomouc (k. ú. Slavonín, okr. Olomouc). *Přehled výzkumů* 55(1), 184.

Vránová, V. 2009: Olomouc (k. ú. Slavonín, okr. Olomouc). *Přehled výzkumů* 50, 271–272.

Resumé

Olomouc (Kataster Slavonín, Bez. Olomouc), Arbesova Straže. Jordanów Kultur. Siedlung. Rettungsgrabung.

OLŠANY U PROSTĚJOVA (OKR. PROSTĚJOV)

Přístavba areálu firmy Mürdter-Dvořák, s. r. o., v poloze „Zlatniska“. Mladší doba hradištní, novověk. Pohřebiště, ojedinělý nález/aktivita. Záchraný výzkum.

Ve dnech 7. až 29. července 2016 proběhla druhá etapa záchraného archeologického výzkumu souvisejícího nejen s výstavbou další výrobní haly, ale i s plánovaným rozšířením administrativního zázemí a parkoviště společnosti Mürdter-Dvořák, parc. č. 655, 656, 658 a 659/1 a 659/2, k. ú. Olšany u Prostějova, okr. Prostějov. Realizované práce byly cíleny na dokončení odkryvu již dříve známého pohřebiště Slovanů mladší doby hradištní (ZM ČR 1:10 000, list 24-22-23, raně středověké pohřebiště zachyceno v okolí bodu o souřadnicích 173:18 – k lokalitě blíže cf. Fojtík 2008, 68–69; Fojtík *et al.* 2016; Fojtík, Šmíd 2008, 69–72, tab. 54–57, 84). Podařilo se prozkoumat dalších 10 kostrových hrobů (H 21/2016 až H 30/2016), tentokrát však již poměrně chudých na hrobovou výbavu, která se omezila jen na několik bronzových esovitých záušnic

a železný nožík (obr. 42). Zachyceny však byly i dva zajímavé doklady novověkých lidských aktivit. Vedle ojedinělého nálezu drobné stříbrné mince – krejcaru polského města Vratislavy z roku 1681 (Friedrich von Hessen, 1671–1682), jde především o obdélnou jámu se zaoblenými rohy, označenou jako objekt K 531/2016, kterou můžeme interpretovat patrně jako tzv. „krecht“ na uskladnění brambor a na základě skrumáže odpadu, obsahujícího kupříkladu smaltované plechové hrnky nebo skleněné láhve od minerálek s porcelánovým uzávěrem, lze ji tedy blíže datovat do 1. poloviny 20. století (obr. 43).

Pavel Fojtík, Miroslav Králík,
Tomáš Mořkovský, Robin Pěnička

Literatura

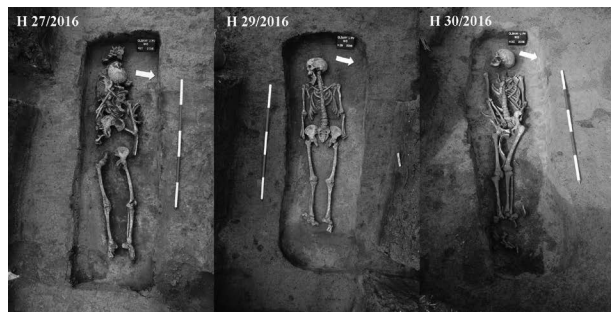
Fojtík, P. 2008: *Slovanské osídlení Prostějovska ve světle hrobů a pohřebišť*. Archeologické památky střední Moravy 16. Olomouc: Archeologické centrum Olomouc.

Fojtík, P., Králík, M., Mořkovský, T., Pěnička, R. 2016: Olšany u Prostějova (okr. Prostějov). *Přehled výzkumů* 57(2), 303–305.

Fojtík, P., Šmíd, M. 2008: *Slovanské hroby a pohřebiště na Prostějovsku*. Pravěk, Supplementum 18. Brno: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

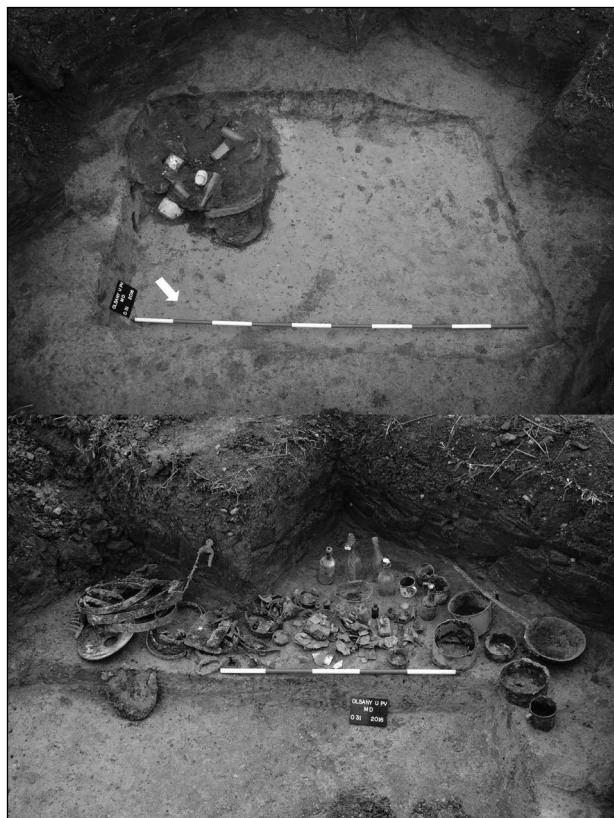
Resumé

Olšany u Prostějova (Bez. Prostějov), „Zlatniska“. Jüngere Burgwallzeit, Neuzeit. Gräberfeld, Einzel-fund/Aktivität. Rettungsgrabung.

Obr. 42. Olšany u Prostějova, okr. Prostějov, „Zlatniska“. Ukázka prozkoumaných kostrových hrobů mladší doby hradištní.

Abb. 42. Olšany u Prostějova, Bez. Prostějov, „Zlatniska“. *Erforschte jungburgwallzeitliche Skelettgräbern.*

Obr. 43. Olšany u Prostějova, okr. Prostějov, „Zlatniska“. Novověká jáma – „krecht“ na brambory a nálezy z její výplně.
Abb. 43. Olšany u Prostějova, okr. Prostějov, „Zlatniska“. Neuzeitliche Grube für Kartoffeln und Funde aus ihrer Füllung.

OPAVA (OPAVA-MĚSTO, OKR. OPAVA)

Ulice Růžová, Hrnčířská, parc. č. 578, 579. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Záchranný výzkum v historickém jádru města Opavy byl vyvolán rekonstrukcí stávajícího vodovodního řadu v ulici Růžová a jeho prodloužení a napojení na stávající řad v ulici Hrnčířská (akce 58/16 Národního památkového ústavu, ú. o. p. v Ostravě). V téměř celé délce byla rekonstrukce realizována bezvýkopovou metodou „berstlining“, běžnou výkopovou technologií z povrchu byly kopány startovací a cílové jámy pro vtažení vodovodního potrubí na křížení s ulicí Hrnčířskou (sonda S1, S2) a U Pošty (sonda S4, S5). Z důvodu velkého množství inženýrských sítí nebylo možné bezvýkopovou technologii použít na cca prvních 6 m v ulici Růžové (sonda S3) a v ulici Hrnčířské (sonda S6) a bylo nutné kopat jámy běžným způsobem z povrchu. Všechny sondy byly hloubeny v místech starého vodovodního potrubí, která byla značně narušená dalšími recentními výkopy pro jiné inženýrské sítě. Archeologický výzkum se tak v podstatě omezil na dokumentaci profilů těchto původních

inženýrských sítí, na nichž byly ve spodních částech zachovány intaktní archeologické vrstvy většinou už středověkého stáří. Požadovaná hloubka stavby odpovídala hloubce kolem 1,5–1,8 m, v žádné ze sond nebylo dosaženo úrovně geologického podloží (ani v sondách S1 a S6, kde byly provedeny menší zjišťovací sondy pod úroveň požadovanou stavbou).

Vzhledem k umístění stavby, a to v místech vozovky dotčených ulic, byly nejčastěji zjištěnými situacemi různé formy novověkých a středověkých úprav terénu komunikačního charakteru. V prostoru křižovatky ulic Hrnčířské a Růžové (sonda S1) bylo pod recentním souvrstvím a novověkými dorovnávkami dokumentováno několik úrovní zpevnění povrchu valounky, oblázkové a dvěma valounovými dlažbami. Na bázi starší valounové dlažby a vrstvy s četnými organickými zbytky byla dokumentována haťová cesta. Její konstrukce byla tvořena z horizontálně kladených kuláčů a půlkuláčů (příčně umístěných na osu komunikace) položených na dlouhou kulatinu, která byla k ose komunikace položena podélně. Hať byla provedena z jedlových, lipových a jilmových dřev a díky dendrochronologickému datování (Rybníček, Prokop) víme, že konstrukční prvky použité na stavbu byly smýcené po roce 1275. Dřevěná konstrukce překrývala mocné souvrství s četným organickým materiálem (zvířecí kosti, fragmenty dřev, kůže), které bylo v jedné chvíli zpevněno dlažbou ze středně velkých valounů. Situace souvrství v sondě S6 protínající příčně ulici Hrnčířskou, která je od sondy S1 vzdálena cca 3,0 m, je víceméně shodná. Jediným rozdílem je absence haťové úpravy povrchu komunikace, která je v těchto místech provedena jako valounovo-šterkový posyp s četnou příměsí organického materiálu.

Na profilech sond v ulici Růžové (sonda S3, S4, S5) a ulici Hrnčířské (sonda S2 a část S6) nebylo zachováno mnoho intaktních archeologických terénů. V sondách ulice Růžové byly výrazným prvkem nálezy kamenných zdív, podélně situovaných na osu ulice, které mohou být dokladem posunutí západní domovní fronty někdy v novověku. V ulici Hrnčířské (část S6) odkryté reliktů sklepů bezpečně spojujeme s poválečnými asanacemi severní fronty domů, kdy byla uliční fronta po nové výstavbě posunuta severovýchodně odhadem o 6 m ve prospěch komunikace.

Terénní dokumentace pořízená v terénu a nálezy hmotné kultury získané drobnou sondáží a vzorkováním vrstev budou teprve zpracovány a vyhodnoceny.

Tereza Tichá Krasnokutská

Resumé

Opava (Bez. Opava), Růžová Str., Hrnčířská Str., Parz. Nr. 578, 579. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

OSTRAVA (K. Ú. MORAVSKÁ OSTRAVA, OKR. OSTRAVA-MĚSTO)

Kostelní a Masarykovo náměstí, ulice Kostelní, Střelniční, parcely č. 3478/1, 3478/3, 3478/4, 3479/3, 3486, 4237. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V měsících květnu 2015 až dubnu 2016 byla v Ostravě na Kostelním náměstí a v ulicích Střelniční a Kostelní realizována rekonstrukce vodovodu a kanalizace (dvě odlišné stavby, akce Národního památkového ústavu, ú. o. p. v Ostravě 50/15 a 109/15). Lokalita se nachází na levobřežní terase řeky Ostravice, v prostoru severovýchodní části historického jádra, dnes městské památkové zóny Moravská Ostrava. Kostelní náměstí se rozkládá okolo kostela sv. Václava, nejstarší sakrální památka na území města, v bezprostřední blízkosti severovýchodně kostela procházela linie městského opevnění, Kostelní ulice pak byla patrně již při zakládání města koncipována jako hlavní branská komunikace směřující z náměstí k Dolní (či Kostelní) bráně, k zemské celnici a dále k přechodu přes řeku.

Výkopové práce probíhaly v převážné většině v místě původních rekonstruovaných inženýrských sítí, pouze krátký úsek při kostele sv. Václava protnul prozatím neporušený terén. Výkopy o šířce 1 až 1,5 m a hloubce 3,5 až 4 m byly prováděny strojně, v případě zjištění náleзовých situací je doprovázela průběžná dokumentace profilů, ve vybraných úsecích proběhl po odstranění svrchních recentních uloženin plošný odkryv až na úroveň povrchu souvrství říčních náplav, představujících v těchto místech geologické podloží.

První byť nepřímá zmínka dokládající existenci kostela sv. Václava pochází z roku 1297, kdy je uváděn ostravský farář Jindřich, důvodným předpokladem je ale vznik sakrálního objektu zároveň s lokací města. Časné založení kostela potvrzují i archeologické výzkumy, které byly v jeho interiéru i bezprostředním exteriéru prováděny již v minulosti (Šikulová 1968, 1970; Wiegandová 1973; Zezula 1999). Postupně došlo k větším i menším stavebním úpravám, základní půdorys lodi, presbytáře a věže je ale odrazem středověké přestavby ve 2. čtvrtině 14. století, která nahradila požárem zničenou původně menší jednolodní stavbu s pravoúhlým presbytářem. Kostel obklopoval až do roku 1821 fungující hřbitov, do josefínských reforem představovala tato nekropole hlavní pohřební místo nejen pro měšťany samotné, ale také pro obyvatele vsí Přivozu, Vítkovic a Čertovy Lhotky (Mariánských Hor). I když, zvláště od roku 1774, byla valná část obyvatel pohřbívána na hřbitově u kaple sv. Lukáše (ten byl zřízen okolo roku 1585, kaple vysvěcena roku 1740), přesto lze hřbitov u kostela sv. Václava považovat, až do zániku, za nejprestižnější místo posledního odpočinku v rámci Ostravy (Moravec, Moravcová 2016).

Archeologický výzkum v úseku mezi kostelem a budovou biskupství ostravsko-opavského (sondy S3, S4) potvrdil i přes výrazná narušení recentní stavební činností dochování značného množství hrobových celků, rámcově bylo možné vyčlenit 3 základní horizonty pohřbívání. Nejmladší úroveň tvoří řadové hroby uložené v ose JV-SZ, v rámci této etapy datované mezi léta 1787–1821 lze sledovat i vzájemné porušování jednotlivých hrobů, zjištěna byla vyšší míra zastoupení dochovaných rakví, čteněji se také v tomto horizontu objevují milodary. Druhý horizont, vymezený obecněji 16.–18. stoletím, představují hrobové situace, kde zemřelí měli hlavu orientovanou zpravidla ve V až SV směru, v zásypech jsou hojně zastoupeny fragmenty stavebního materiálu (pískovcové kameny, úlomky cihel, vápno, apod.). Třetí horizont reprezentují středověké hroby, jejichž zásyp je více promísen přemístěným podloží, ale i zde se objevuje stavební materiál s převahou fragmentů pískovcových kamenů. V nejstarších hrobech pak stavební materiál chybí a doložena je jen příměs uhlíků. Od druhého dělí třetí horizont 20 až 40 cm mocný prostor, v němž se zpravidla neprojevují spodní části hrobových situací s lidskými ostatky. Buď byla míra zahloubení jednotlivých hrobů v tomto časovém údobí vyšší anebo docházelo k pohřbívání z jiné – výše položené úrovně. Báze hřbitova nebylo ani v jednom ze zkoumaných sektorů plně dosaženo, archeologický výzkum se v tomto konkrétním případě omezil na zdokumentování prostoru bezprostředně ohroženého stavbou. Kromě klasických pohřbů se podařilo zachytit i méně standardní situace, průvodním jevem četných pohřebních aktivit jsou části původních výkopů obsahující pouhá torza skeletů, výjimku pak představuje např. jáma s kumulací neanatomicky uložených kosterních pozůstatků. Mimo vlastní hrobové situace byl registrován rozsáhlý pravoúhlý výkop se stavební sutí, související s novověkými stavebními úpravami boční kaple kostela a několik zděných struktur identifikovaných jako vlastní ohrazení hřbitova a základy budovy školy, vystavěné v roce 1827.

Většina výkopů procházela v ose ulic Kostelní a Střelniční, část směřovala od křižovatky ulic Střelniční a Pivovarské Kostelním náměstím ke kostelu sv. Václava, dokumentované náleзовé situace proto dle očekávání převážně odpovídaly charakteru zkoumaných ploch, tedy již od středověku důležitých městských veřejných prostranství. Při archeologickém výzkumu bylo postupně registrováno několik horizontů s úpravami povrchů od nejstarší v podobě v řadě za sebou skládaných dřevěných prvků (vzhledem k omezení na dokumentaci na stěně liniového výkopu nelze určit konkrétní podobu konstrukce či její rozsah) provázené keramickým materiálem datovaným na přelom 13./14. století, přes spíše provizorní středověké úpravy oblázkovým posypem či lokálně skládanými říčními valouny, až po stabilní novověké valounové dlažby a recentní povrch z žulových kostek.

K zajímavostí patří doplnění dlažby značným množstvím vyřazených komorových kachlů před jihozápadním průčelím kostela, v těchto místech (sonda S2) byla také sledována snaha o častější provozní úpravy, první pravidelnější valounovou dlažbu lze zařadit již do 15. století.

Kromě náleзовých okolností odpovídajících provozu na veřejných komunikacích byly zjištěny i situace dokládající jinou organizaci prostoru zejména v počátcích městského společenství, ale i v následném období. V jižní části Kostelního náměstí (sonda S1, část sondy S2) bylo na úrovni povrchu geologického podloží dokumentováno několik menších i rozměrnějších zahloubených objektů (prozatím bez možnosti bližší interpretace), které ale zanikly velmi záhy, ještě ve 13. století. Překrýval je horizont jílovitých uloženin spojených s aktivitou měšťanů nedlouho po založení města, zejména s budováním první městské zástavby. V sondě S2 byly zachyceny ve 4 fázích pozůstatky nadzemní stavby s dřevěnou konstrukcí a zpevněnými podlahami, datované do 14. až počátku 15. století. V průběhu 14. a na počátku 15. století lze také sledovat další nárůst terénu humusními vrstvami, zapříčiněný ukládáním hnoje a organického odpadu do těchto míst. V několika sektorech náleзовou situaci doplňovaly četné dřevěné kolíky, identifikované jako pozůstatky několika úrovní vyplétaných plotů a dřevěné koryto. Zhruba v polovině 15. století došlo k zásadní změně a celý prostor překryla dlažba z říčních valounů, komunikační charakter pak přetrvával v podstatě až dodnes.

Jako zásadní se ukázala dokumentace profilů v úseku jihozápadně křižovatky ulic Kostelní a Biskupské, zachyceno zde bylo několik zděných struktur, které lze spojit s jedním z branských systémů (Dolní či také Kostelní brána) a průběh příkopu (bez spodní části a dna) se zvrstvenou výplní a následnými dorovnávkami terénu včetně konečných úprav po zrušení hradeb (postupná likvidace mezi léty 1780–1790, brány pak 1830). Pozůstatky městského opevnění zde byly doloženy již dříve při několika archeologických výzkumech (příkop, hradba, nedaleko i jedna z bašt; naposledy Kiecoň, Moravec 2011).

Marek Kiecoň, Zbyněk Moravec

Literatura

Kiecoň, M., Moravec, Z. 2011: Městská hradba v Ostravě ve světle archeologických výzkumů. In: B. Przybylová (ed.): *Ostrava, příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska* 25. Šenov u Ostravy: Tilia, 429–452.

Moravec, Z. Moravcová, I. 2016: Hřbitovy Moravské Ostravy do roku 1785, Ostrava. In: B. Przybylová (ed.): *Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy*

a Ostravska 30. Ostrava: Statutární město Ostrava, 198–218.

Šikulová, V. 1968: Předběžná zpráva o výzkumu kostela sv. Václava v Ostravě. *Přehled výzkumů* 1967, 101–103.

Šikulová, V. 1970: Pokračování výzkumu v kostele sv. Václava v Ostravě. *Přehled výzkumů* 1969, 57–578.

Wiegandová, L. 1973: Další nálezy z kostela sv. Václava v Ostravě (okr. Ostrava). *Přehled výzkumů* 1972, 92.

Zežula, M. 1999: Ostrava (okr. Ostrava). Kostel sv. Václava a kostelní hřbitov. *Přehled výzkumů* 40 (1997–1998), 354–357.

Resumé

Ostrava (Bez. Ostrava), Kostelní und Masaryk Platz, Kostelní, Střelníční Straže Parz. Nr. 3478/1, 3478/3, 3478/4, 3479/3, 3486, 4237. Mittelalter – Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

OTROKOVICE, NAPAJEDLA (OKR. ZLÍN)

„Dolní les“, „Hlásov“, „Nové louky“. Středověk, novověk. Sídliště, aktivita. Záchranný výzkum.

Lokalizace stavby: ZM ČR 1:10 000, list 25-31-23, v linii mezi body 384/11-370/0 a ZM ČR 1:10 000, list 25-33-03 v linii mezi body 370/380-367/297 mm od Z/J s. č.

V průběhu výzkumu na stavbě „VTL plynovodní přípojka – napojení Teplárny Otrokovice a. s. na distribuční plynárenskou soustavu“ bylo v nivním prostoru levobřežní řeky Moravy zachyceno několik situací, které dokládají nevýrazné antropogenní stopy ve sledovaném prostoru. Patrně krátkodobé aktivity, snad související s komunikačními trasami, představuje nález středověké ostruhy a objekt K502 (blíže nedatované ohniště), které se nachází přímo v inundaci řeky Moravy. Objekt K503 lze již vnímat jako památku sídlištního charakteru. Tuto skutečnost dokládá užití kamenů pro tvorbu konstrukce ohniště či pece. Dle absence dalších nálezů v blízkém okolí nelze předpokládat přítomnost rozsáhlejšího sídliště či sídlení jednotky v daném prostoru. Zjištěné informace mohou být využity při studiích souvisejících s využíváním krajiny a změnou sídlištní strategie v průběhu středověku a novověku.

Adam Fojtík, Miroslav Popelka

Resumé

Otrokovice, Napajedla (Bez. Zlín), „Dolní les“, „Hlásův“, „Nové louky“. Mittelalter, Neuzeit. Siedlung, Aktivität. Rettungsgrabung.

NEDVĚDICE (K. Ú. PERNŠTEJN, OKR. BRNO-VENKOV)

Parc. č. 62/2, 54, 43/1. Vrcholný středověk, novověk. Hrad, zahrady. Zjišťovací sondy, geofyzikální průzkum.

V areálu národní kulturní památky hradu Pernštejn provedla společnost Archaia Brno, o. p. s. v roce 2016 zjišťovací sondy, které mají předcházet budoucí rekonstrukci zpola zaniklých zahrad, jižních teras pod hradem a prvního nádvoří. Celkem bylo realizováno padesát sond (obr. 44), které měly za cíl ověřit starší historické úpravy terénu, průběh historických kanalizací a konstrukcí, existenci případných pozůstatků starší zástavby a jiných antropogenních relikvů. Rovinná část zahrady pak byla podrobena geofyzikálnímu výzkumu pomocí pozemního georadaru (Ústavem archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity), kdy část sond ověřovala jeho výsledky (obr. 45). Výzkum pomohl zásadně doplnit informace o podobě klasicistní zahrady hradu a umožnil tak její budoucí věrnou rekonstrukci.

V prostoru prvního nádvoří byla provedena pouze omezená sondáž. V rámci sondy S47 se podařilo zachytit rozsah původní štětované silnice, která vedla od pivovarské brány k barbakánu. Tato silnice byla 3,5 m široká a dnes je částečně poškozená. Na jiných místech je již patrná i podložní skála. Štět je ložen příčně na trasu silnice, zatímco obvodová obruba je ložena podélně. Podobnou štětovanou silnici se podařilo zachytit i od brány v severozápadním rohu (S49), která vedla také k barbakánu a musí se napojovat na výše zmíněnou. Tato komunikace je dnes pod mlatovou cestou, která se zde nachází. Že je zde terén zvýšen, doložila i sonda S50 u paty budovy v severozápadním rohu nádvoří. Zde byly zachyceny hned dvě úrovně podlahy. Vydlažděn je i prostor okolo studny (S48), zde se navíc ještě podařilo zachytit mramorovou obrubu kašny.

Prostor teras pod hradem byl zkoumán pouze minimálně. Sonda S43 měla za účel ověřit založení obvodové zdi, která náležela někdejšímu skleníku. Zachyceno zde bylo vysoko položené skalní podloží a fakt, že po zániku skleníku zde byl terén zvýšen o 40 cm. Naopak drobná sonda (S40) vně parkánové hradby západně od krytého schodiště doložila existenci dnes již destruovaného schodiště, které se nacházelo přímo u zdi.

V rámci lesoparku bylo sledováno několik situací. Ve východní části byla ověřena skladba povrchu v místech kenotafu (S33), kdy byla zachycena podložní skála, na níž byla volně ložená kamenná terasa. Sonda S44 ověřila založení obvodového kamenného plotu a doložila mírné navýšení terénu po zániku zahrady. Obdobná situace byla zachycena i u niky pro sochu Apollona, kdy původní terén se nacházel níže (S45). Sonda u bludiště (S34) zachytila založení severní tarasní zídky, odhalila existenci kanálku podél ní a ověřila složení pahorku bludiště, který je tvořen skálou a mírným přisypáním. V rámci sondy S41 byla zachycena servisní šachta vodovodu přivádějící vodu z kašny na prvním nádvoří do jezírka v lesoparku. Dnes zde ložené litinové potrubí je patrně mladší a šachta byla částečně poškozena při jeho instalaci. V rámci výzkumu došlo k začistění celého dna jezírka a k identifikaci přítoku a odtoku (S39). Uprostřed jezírka je částečně zachovaný otvor, snad pro uchycení plastiky či výzdobného prvku. Voda do něho, pokud ji chrlil, musela být vedena v potrubí po dně. Přesnou výstup se nepodařilo zachytit, pouze kruhový přepad v jižní obrubě. Naopak přívod byl zachycen na severní straně. Jezírko je patrně po celém obvodu zajílované a tato úprava je ještě kopírována kamennou konstrukcí.

Rozsahem největší sondou v lesoparku pak byl odkryv vodní kaskády pod tureckými lázněmi (S01). Ta se skládala celkem ze 4 stupňů, kdy tři úrovně byly tvořeny mramorovými deskami a čtvrtá měla patrně podobu přírodně tekoucího potůčku, jakési horské bystřiny. Na horní straně pak byl zachycen i sokl pro případnou plastiku. Kaskáda prošla četnými úpravami, kdy většina z nich měla charakter provizorních a neodborných oprav. Ještě v rámci lesoparku, ale již na pomezí s parterem se nachází objekt tzv. poustevny. Zatímco sonda S20 doložila existenci dlažby před vchodem do sklepa, ostatní sondy (S21, S22, S35, S36, S37) se zaměřily na samotnou budovu nad sklepem. V rámci interiéru se podařilo zachytit původní hliněnou podlahu a také interiérovou omítku. Ta byla při podlaze opatřena černou paspartou a snad byla i částečně červeně malovaná. Tato omítka patrně není primární, jelikož v některých místech překrývá spáry zazděných otvorů. Zazděné otvory byly zachyceny v severní části západní a východní zdi (přesný popis viz jednotlivé sondy). Zdá se, že minimálně v jedné z fází objektu se vstup nacházel na západní straně. Původní omítka byla zachycena i na vnější fasádě a doložila, že stavba byla částečně zapuštěná do svahu.

V západní části parteru dominuje okrasný rybník. Toho se dotkly sondy S02, S03 a S06. Prvá si kladla za cíl ověřit podobu dna rybníka. To sestávalo s kamenných placáků z horniny místní provenience. Dno bylo zapuštěno do nepropustného jílového lůžka (S02). V sondě S03 pak byl zachycen odtok z rybníka v podobě otvoru, který ústil do dřevěného vodovodu, který byl zachycen v přilehlé sondě S04. Kromě výkopu

vodovodu zde byla zachycena i jedna železná svorka původního potrubí. V této sondě bylo také patrné vnější zajišťování rybníka. Nálezová situace v rybníku nemohla přispět k řešení otázky, zda nemohl rybník patřit již starší barokní zahradě. Na východní straně k rybníku přiléhá obdélná plocha, která je na jihu a částečně i východní straně vymezená terénním zlomem. Sondy S26, S27 a S28 doložily, že dnešní uspořádání terénu odpovídá původnímu, a vyvrátily domněnku, že by severní strana mohla být ovlivněna recentními svahovými sesuvy. Nicméně se v těchto sondách vždy na jižní straně podařilo zachytit kamennou konstrukci, představující chodník či vymezuující zídku.

Úroveň původního terénu u podstavce pro sochu ověřila sonda S23. Nedaleká sonda S12 pak patrně zachytila pyrotechnologickou aktivitu, starší než samotné zahrady. V rámci sondy S05 došlo k odkrytí jižního konce plošiny. Zachycen zde byl původně dřevem vyložený kanálek orientovaný v ose V-Z, který dále směřoval ke zdivu v sondě S10. Dále byly zachyceny dvě patrně terasní zdi, které původně vymezovaly celou plošinu. Právě fakt, že zde byly zachyceny dvě zdi, které nemusejí být současné, by mohl podporovat domněnku, že tato část zahrady už mohla náležet starší barokní zahradě.

Geofyzikální průzkum v rámci plošiny při rybníku doložil i tři liniové výkopy, pravděpodobně vodovody. Jedna trasa vedla od S04 ke kamennému kanálku jdoucímu okolo haltýře (viz níže). Druhá trasa se z předěšlé odpojovala a napájela umělý potůček u čínského pavilonu (viz níže). Třetí trasa pak vedla k dělící zdi uprostřed východní terasy (viz níže). Na východní hraně terasy byla na základě geofyzikálního průzkumu odkryta obdélná stavba v sondě S10. Pouze ze základového zdiva se nedá doložit účel objektu, ale jednalo se o nějakou zahradní stavbu umístěnou na hranu terasy. Kousek pod touto stavbou se nacházel počátek umělého potůčku vedoucího okolo čínského pavilonu (S18). V sondě S18 byl i doložen přechod z vodovodu ze sondy S04 do koryta potůčku. Nemůžeme ani vyloučit, že někam sem vedl i kanálek ze sondy S05. Definitivní slovo by měl až plošný odkryv.

Sondy S31, S30, S38, S29, S24 a S11 měly za úkol ověřit jižní a východní ukončení lichoběžné plochy umístěné pod poustevnou. Již ze starších výzkumů (Vitula 2015) bylo jasné, že se zde nachází zeď a jižně od ní je pak veden kanálek. Tento poznatek byl ověřen i našim výzkumem a geofyzikální prospekci. Samotná zeď je dnes s kanálkem skryta v terénní hraně. Zeď se patrně zalamuje na východní a západní straně, přičemž na východě navazuje na dodnes dochovaný taras při patě hradního kopce. Tato plocha byla podélně dělena ještě další zdí, která byla zachycena v sondě S07. Zda je tato zeď současná se zdivem na jihu, nelze bez plošného odkryvu rozhodnout. Je zajímavé, že k této zdi vede ze západní strany výkop, který bychom moh-

li interpretovat na základě geofyzikálního průzkumu jako vodovod, přesto se podle sondáže jednalo spíše o poničenou zeď než kanálek.

Kamenný kanálek, který kopíroval jižní hranu terasy, byl vždy spojován s napájením dodnes stojícího haltýře. Jak ale prokázala sonda S32, kanálek ústil do vydřevené a zajišťované šachty, která byla poškozena výstavbou neznámého objektu. Na základovém zdivu tohoto neznámého objektu pak byl postaven dnešní haltýř, napájený z litinového potrubí, které patrně vedlo od poustevny, přes šachtu nacházející se západně od haltýře. Domněnku o mladším stáří haltýře potvrzuje i dendrochronologické datování jeho dřevěných částí po roce 1907 (Kalábová *et al.* 2003).

Zásadním přínosem geofyzikálního průzkumu byla identifikace dosud neznámého umělého potůčku a jezírka při čínském pavilonu. Výkopem byly tyto struktury ověřeny v sondách S18, S09, S13 a S08. Potůček i jezírko měly shodnou konstrukci tvořenou zajišťováním z obou stran a vyložením dna kameny. Potůček tvořil meandry a v rámci jezírka je snad patrný i malý ostrov. Vyústění potůčku z jezírka a jeho další průběh již není tak čitelně patrné, ale geofyzikální průzkum prokázal další meandry a zákruty. Situace v jihovýchodní části zahrady je zkomplikována superpozicí více prvků na jednom místě, které znesnadňují interpretaci.

Miroslav Dejmal, Jiří Grünseisen,
Michal Vágner, Hynek Zbranek

Literatura

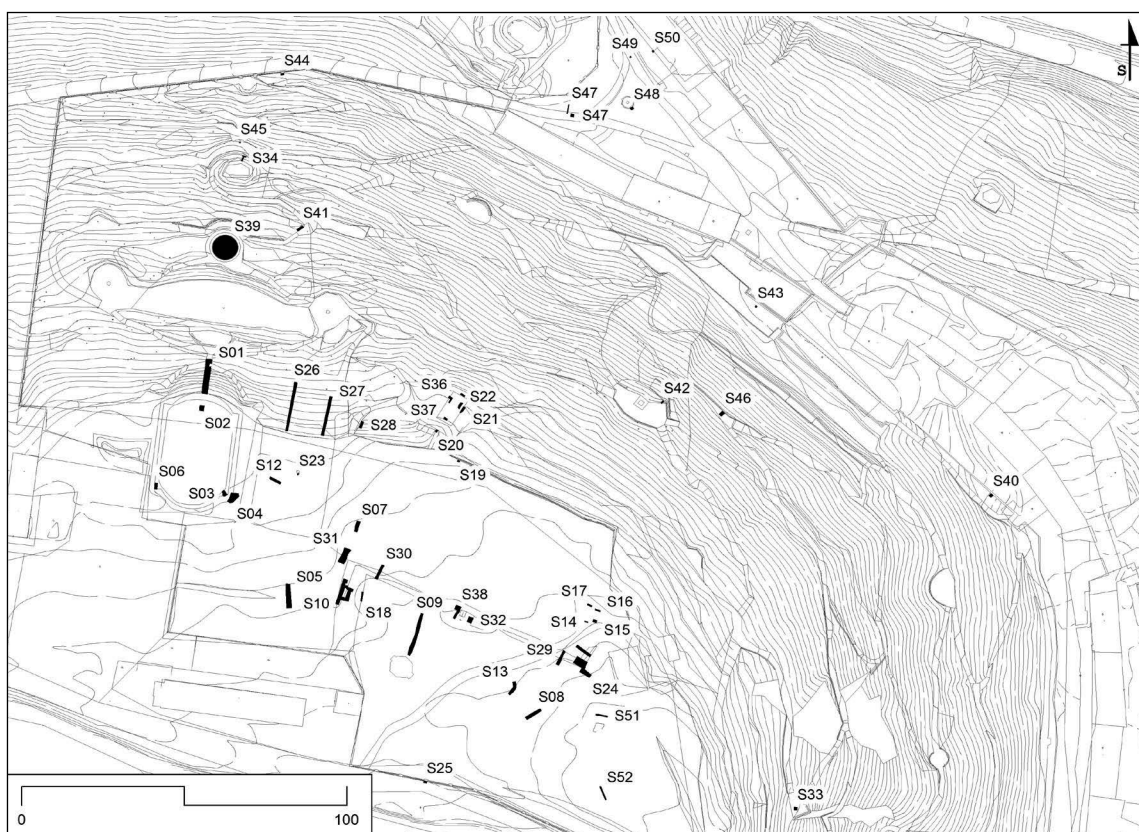
Dejmal, M., Grünseisen, J., Vágner, M., Zbranek, H. 2016: *A001/2016 Pernštejn – zahrady – sondy. Nálezová zpráva o záchranném archeologickém výzkumu*. Rkp. nálezové zprávy. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archaia Brno, o. p. s.

Kalábová, L., Šabatová, L., Szabó, K. 2003: *Zahrady a drobné zahradní architektury SH Pernštejn: stavebněhistorický průzkum*. Rkp. nepublikovaného stavebně-historického průzkumu. Uloženo: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště Brno.

Vitula, P. 2015: *Zpráva o zjišťovací archeologické sondáži v zahradách hradu Pernštejna v roce 2010. Nálezová zpráva o zjišťovacím archeologickém výzkumu*. Rkp. nálezové zprávy. Uloženo: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště Brno.

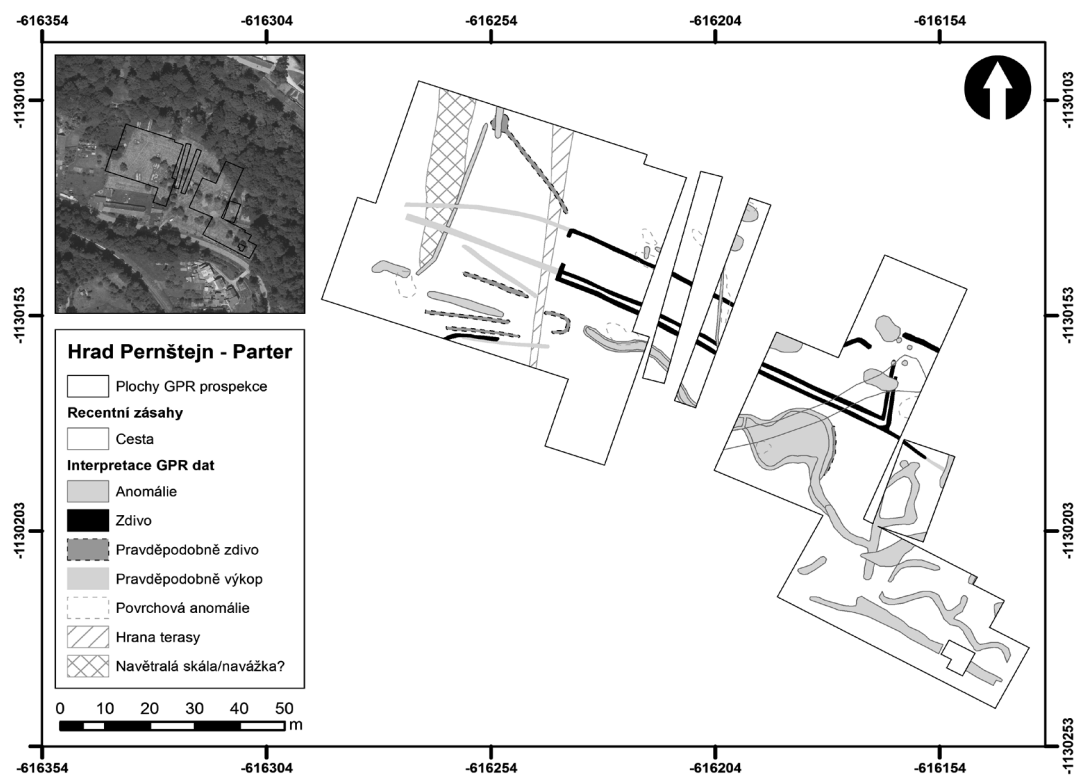
Resumé

Pernštejn (Bez. Brno-venkov), Parz. Nr. 62/2, 54, 43/1. Mittelalter, Neuzeit. Burg, Garten. Rettungsgrabung.

Obr. 44. Pernštejn, lokalizace sond v rámci areálu hradu a zahrad.

Abb. 44. Pernštejn, Lokalisierung der Grabungstelle.

Obr. 45. Pernštejn, výsledky geofyzikálního měření v parteru.

Abb. 45. Pernštejn, Plan die Geophysik Prospektion.

PAVLOV (K. Ú. SVINOV U PAVLOVA, OKR. ŠUMPERK)

„Střítež“. Vrcholný středověk a novověk. Zaniklá středověká ves s tvrzí, novověký dvůr, poutní místo. Prospekce s detektory kovů.

V jižní části Zábřežské vrchoviny, mezi městy Loštice a Moravská Třebová, se hluboko v lesích v nadmořské výšce okolo 500 m n. m. nachází areál zaniklé středověké vsi Střítež. Součástí osady byl kostel a také tvrz, chráněná rybníkem. Vznik vesnice ve 13. století se spojuje s existencí dálkové komunikace z Olomouce na Třebovou, její zánik s válečnými událostmi v 60. a 70. letech 15. století. Poté na místě fungoval po několik staletí dvůr, který využíval někdejší polnosti. Lokalita postupně také začala sloužit jako poutní místo, vznikla zde křížová cesta, zakončená kapličkou. Dvůr byl na konci 19. století přeměněn na hájovnu a došlo k zalesnění velké části dřívějších dvorských pozemků (Sadílek, Nisler 1999). Hájovna stojící na louce v centrální části někdejší vsi slouží svému účelu dodnes.

V areálu lokality i jejím širším zalesněném okolí proběhly v průběhu r. 2008 opakované povrchové prospekce archeologa M. Bajáka a jeho spolupracovníka V. Flášara, mj. za využití detektoru kovů. Sběrem z povrchu a zejména z vývrátů se podařilo významně rozšířit kolekci keramických zlomků, nasbíranou J. Sadílkem a P. Nislerem. Keramiku ze svých sběrů datuje M. Baják od 2. pol. 13. až po 16. století. Podařilo se také získat první kovové nálezy, související se životem v této středověké vesnici a v jejím okolí – zejména podkovy, bronzové přezky, stavební kování, atd. (Baják 2008).

Další větší soubor vrcholně středověké keramiky se podařilo M. Bajákovi získat v r. 2012 na březích vypuštěného tzv. horního rybníčku severně od hájovny, kde se předpokládá existence zaniklé tvrže. Měly charakter velkých fragmentů, které navíc často patří k sobě a nejvíce se koncentrovaly do SZ části rybníčku. M. Baják většinu z nich předběžně datoval do 15. století. Další střepy zde nasbíral i v dalších letech.

Při prospekci Vlastivědného muzea v Šumperku (J. Halama, 3. 9. 2016) a dobrovolných spolupracovníků s detektory kovů bylo získáno 35 ks kovových (převážně železných) artefaktů a také zlomků keramiky z období vrcholného středověku a novověku. Průzkum proběhl jak na louce poblíž hájovny, tak v lese S, SV a JV od hájovny (ZM 10, 14-43-23: 160:380, 165:363, 190:380). Nálezy strusky a zlomků keramiky v zarostlé mokřině JV od horního rybníčku by mohly indikovat železářskou výrobu (kovárna poblíž potůčku?); zajímavé nálezy také přinesl zaniklý úvoz na lesním hřebetu S od hájovny. Pozornost byla věnována též Srnčímu hřebetu cca 1,5 km JZ od Stříteže (dalších 8 železných artefaktů). Všechny nálezy byly zaměřovány pomocí ruční stanice GPS. Do sbírek Vlastivědného muzea v Šumperku také odevzdány detektorové nálezy V. Flášara (11. 9. 2016).

Nálezy jsou uloženy v archeologické podsbírce muzea v Mohelnici pod přírůst. č. 91/99 (inv. č. A51869-51878), 12/2008 (= inv. č. A52840-52863), 16/2016 a 32-33/2016.

Jakub Halama

Literatura

Baják, M. 2008: *Sběrový, detektorový průzkum zaniklé středověké vesnice Stříteže (okr. Šumperk) a jejího širšího okolí, terénní prospekce – zaměřování GPS.* Rkp. náleзовé zprávy. Uloženo: Vlastivědné muzeum v Šumperku.

Sadílek, J., Nisler, P. 1999: Střítež u Mohelnice (zaniklá středověká ves s tvrzí). *Střední Morava* 9, 102–109.

Resumé

Svinov u Pavlova (Bez. Šumperk). „Střítež“ – mittelalterliche Ortswüstung. Die Oberflächensammlungen und Terrainuntersuchungen mit Hilfe des Metalldetektors (2008–2016). Hochmittelalter (13.–15. Jahrhunderts) und Neuzeit. Museum Mohelnice, Zuwachs. Nr. 91/99, 12/2008, 16/2016, 32–33/2016.

PLUMLOV (K. Ú. ŽÁROVICE, OKR. PROSTĚJOV)

Výstavba RD manželů Smičkových, intravilán obce, parc. č. 16/4. Středověk. Sídliště (?). Záchranný výzkum.

Ve dnech 12. dubna až 12. září 2016 probíhal průběžný archeologický dohled při akci „Novostavba RD manželů Smičkových na parc. č. 16/4, k. ú. Žárovice, obec Plumlov, okr. Prostějov“. Na terasované ploše (ZM ČR 1:10 000, list 24-23-15, okolí bodu 392:270), situované při levém břehu potoka Osina, byly zachyceny neohraničené vrstvy splachů obsahující mazanici a sporadicky i zlomky keramiky kultury platěnické a vrcholného středověku. Výše po svahu, v poloze s pomístním názvem „Za humny“, lze tedy očekávat existenci dosud neregistrované archeologické lokality s nálezy výše uvedených období.

Pavel Fojtík

Resumé

Plumlov (Kat. Žárovice, Bez. Prostějov), Intravilan der Gemeinde, Parz. Nr. 16/4. Mittelalter. Siedlung (?). Rettungsgrabung.

PODOLÍ (K. Ú. PODOLÍ U BRNA, OKR. BRNO-VENKOV)

„Nad cihelnou“ (ppč. 945/125, 945/123). Raný středověk, střední doba hradištní. Hroby. Záchranný výzkum.

Během výstavby rodinného domu Mackových (v okolí bodu WGS-84: 49.1900839N, 16.7147442E) v západní části obce Podolí (ulice Nad Výhonem) byly prozkoumány čtyři kostrové hroby z období Velké Moravy (obr. 46). Je vysoce pravděpodobné, že se jednalo jen o část rozsáhlejšího pohřebiště. Hroby postrádaly keramické milodary a až na ojedinělý nález železné sekery, bronzového nákončí a křesacích kamenů nic podstatnějšího neobsahovaly.

Petr Kos

Resumé

Podolí (Bez. Brno-venkov), „Nad cihelnou“. Frühmittelalter, Mittelburgwallzeit. Gräberfeld. Rettungsgrabung.

Obr. 46. Podolí, „Nad cihelnou“, okr. Brno-venkov. Výzkum pohřebiště.

Abb. 46. Podolí, „Nad cihelnou“, Bez. Brno-venkov. Freilegung eines Gräberfeldes.

POZOŘICE (OKR. BRNO-VENKOV)

Hrad Vildenberk. Středověk. Středověký hrad. Povrchový průzkum.

V roce 2015 byl v jihovýchodním svahu tzv. akropole jádra hradu Vildenberk u Pozořic zjištěn menší nelegální výkop. Toto narušení terénu bylo v terénu vedeno horizontálně, tedy kolmo ke kamennému

zdivu hradní akropole. Výkop o hloubce přesahující 40 cm dosáhl zdi sestávající z kamenů vázaných maltou. Použitou kamennou surovinou je lokální tzv. lulečský slepenec. Cihly detekované na jiných částech jádra hradu zde nebyly zjištěny. Výkop obsahoval pouze recentní odpad, jinak byl bez nálezů.

Josef Jan Kovář, Martin Kuča

Resumé

Pozořice (Brno-venkov district), Vildenberk Castle. Middle Ages. Medieval castle. Surface survey.

PROSTĚJOV (OKR. PROSTĚJOV)

Kostecká ulice, parc. č. 366 a 367. Novověk. Hrnčířská výroba. Záchranný výzkum.

Ve dnech 15. 4. 2016 až 26. 8. 2016 byl prováděn průběžný archeologický dohled při stavbě „Bytový dům Kostecká, Prostějov“ (Fojtík 2016). Ve dvorním traktu novostavby objektu (ZM ČR 1:10 000, list 24-24-07, okolí bodu 314:91) bylo rýhou pro uložení dešťové kanalizace protnuto výrazné střepoviště s keramikou přelomu 15. a 16. století, které lze považovat za doklad řemeslné hrnčířské výroby v daném prostoru, tj. mimo opevněné raně novověké město Prostějov.

Pavel Fojtík

Ulice Vodní, parc. č. 1612/2. Novověk. Hrnčířská výroba. Záchranný výzkum.

V průběhu měsíců října až prosince 2016 došlo k realizaci archeologického dohledu souvisejícího s výstavbou polyfunkčního domu v proluce na ulici Vodní v Prostějově. Po dlouhý čas poněkud zpustlá parcela (ZM ČR 1:10 000, list 24-24-07, polygon s body o souřadnicích 312:2, 315:4, 314:6 a 312:4) situovaná na Brněnském předměstí, a tedy vně městských kamenných hradeb, přílišná archeologická očekávání nebudila – skrývala však o to větší překvapení a významnější objev.

Základové pasy stavby protnuly dvě střepoviště nasvědčující výrobě novověké majolikové keramiky (obr. 47). Ta obsahovala, vedle početných souborů fragmentární neglazované hrnčiny širokého typologického spektra, také artefakty přímo související s toufarským řemeslem – hojně zastoupen je zde především tzv. „krédl“, tedy hvězdovitá keramická pomůcka sloužící k oddělování nádob při výpalu a bránící tak jejich vzájemnému zpečení (obr. 48). Vyskytly se však také zlomky kameninových mís se zbytky substancí pro bílou cínici-to-olovnatou polevu a defektní výrobky druhotně využité při aplikaci barev, zde se stopami pigmentu modrého a manganově červeného. Dochovaná ukázka finální fa-

jánsové produkce (obr. 49) umožňuje datování souborů k přelomu 18. a 19. století, což nepřímě potvrzuje i nalezený početný norimberský fenik (mincmistr Iohann Hieronymus) poskytující „*post quem*“ datum 1756.

Tím však naše poznatky zdaleka nekončí. Publikace „Moravská lidová keramika“ od Karla Černohorského (1941) uvádí, s odkazem na „*Meisterbuch*“ hrnčářského cechu v Prostějově z let 1796–1836, nejen jména, ale i dostupná životopisná data k prostějovským příslušníkům toufarského řemesla. Zde se dovídáme též velmi cenné údaje o jejich majetkových poměrech a potažmo o možné lokaci jejich dílen. Srovnáním těchto záznamů s dochovanými indikačními skicami města Prostějova z roku 1833 docházíme k nečekanému zjištění (cf. obr. 50). Ve stavbou dotčeném prostoru, přesněji na Brněnském předměstí v domě čís. 44 (Wassergasse, dnes ulice Vodní), se dne 17. května 1773 narodil Jan Skřivánek – v roce 1799 vzpomínaný jako „předměšťan a majitel otcovského domku“ a v zápisu o jeho úmrtí uváděný jako (nejstarší bezpečně doložený) toufarský mistr („*Krügelmachermeister*“; přijatý do cechu dne 24. října 1802). S příjmením Skřivánek se však setkáváme již dříve, a to v souvislosti s fajánsovou výrobou v nedalekém Brodku u Prostějova, dříve Brodku u Nezamyslic, kde byl do roku 1769 usazen toufar Jiří Skřivánek, jehož křestní jméno se shoduje se jménem otce námi uvedeného Jana Skřivánka – hypoteticky se tak nabízí teoretické východisko pro „vznik fajansové výroby v Prostějově a cesty, jimiž se k ní dospělo“ (Černohorský 1935, 66).

Dochovaný plán toufarské pece (Černohorský 1941, 35, 221), kterou si nechal postavit v domku na Olomouckém předměstí č. 43 v roce 1818, nás pak přivádí na dnešní ulici Svatoplukovu (do prostoru naproti její křižovatce s ulicí Jihoslovanská; cf. obr. 50), čímž se jeho jméno hypoteticky spojuje také s nálezem vyvezené hrnčářské dílny 18. až poloviny 19. století zachycené v této části města při pokládce telekomunikačních kabelů v roce 1996, a to v parku na dnešním Vojáckově náměstí (tj. ve vzdušné vzdálenosti cca 300 metrů ve směru ZSZ od této nejbližší v historických pramenech lokalizovatelné prostějovské toufarny; ve vyzvednuté keramice můžeme navíc pozorovat i nápadnou podobnost některých technologických detailů s materiálem pocházejícím právě z ulice Vodní; k nálezu blíže Čižmář *et al.* 2000, 210; Čižmář 1996, 4, 85–91, 100, Pl. 5, Tab. II; Čižmář 1999, 451–452).

Archeologie tak dosti unikátním způsobem kráčí ve stopách konkrétního novověkého řemeslníka – toufarského mistra Jana Skřivánka z Prostějova a ve spolupráci s přírodovědnými obory, na základě chemických analýz zpravidla osobitých a mnohdy utajovaných receptur na přípravu fajánsových polev a barev (k tzv. „bučovické kauze odcizených barev“ cf. Černohorský 1941, 258; k návodům na přípravu barev, polev, apod. cf. Černohorský 1941, 259–272), tato neobvyklá kolek-

ce nálezů snad v budoucnu umožní vysledovat ve „středomoravské“ majolikové keramice též jeho vlastní hrnčářské výrobky. Již vlastním archeologickým objevem se však naplnila slova K. Černohorského (1935, 71) uzavírající souhrn historiografických údajů spojených s prostějovskými toufary: „Bohužel neznáme dodnes ani jediné fajansové práce, o které bychom mohli říci, i když ne s naprostou rozhodností, tedy aspoň s nějakou pravděpodobností, že je prostějovského původu. Doufejme však, že i v tomto směru prokáží tyto poznámky svou užitečnost a přispějí k jejich objevení.“

Pavel Fojtík

Literatura a prameny

Moravský zemský archiv v Brně, fond D9, Indikační skici, signatura MOR294118331, Prostějov, Brněnské předměstí, rok 1833.

Moravský zemský archiv v Brně, fond D9, Indikační skici, signatura MOR294118332 Prostějov, Olomoucké předměstí – Prossnitz, Olmützer Vorstadt, rok 1833.

Černohorský, K. 1935: Poznámky k fajansové výrobě v Prostějově. *Ročenka Národopisného a průmyslového musea města Prostějova a Hané* 12, 62–71.

Černohorský, K. 1941: *Moravská lidová keramika*. Praha: Otto.

Čižmář, M., Geislerová, K., Unger, J. (eds.) 2000: *Výzkumy – Ausgrabungen 1993–1998*. Brno: Ústav archeologické památkové péče Brno.

Čižmář, Z. 1996: *Nálezová zpráva „Prostějov – kabelovod 1996“*, č. akce 16/96. Rkp. nálezové zprávy č. j. 80/96. Uloženo: Ústav archeologické památkové péče Brno.

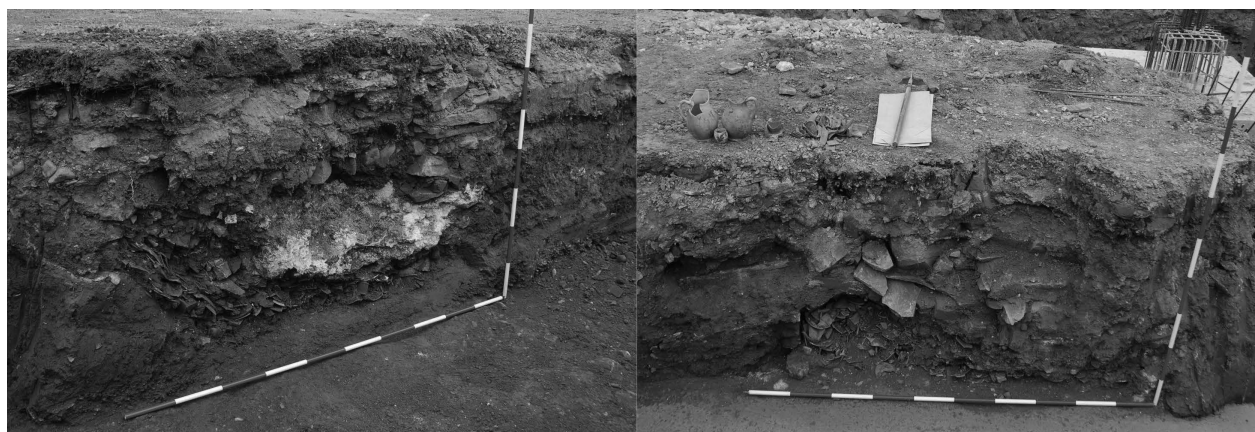
Čižmář, Z. 1999: Prostějov (okr. Prostějov). Centrum města. *Přehled výzkumů* 39 (1995–1996), 451–452.

Fojtík, P. 2016: *Nálezová zpráva Prostějov 2016*, „Bytový dům Kostelecká, parc. č. 367 a 366, k. ú. Prostějov“, č. akce 171/16. Rkp. nálezové zprávy č. j. 354/16. Uloženo: Archiv Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Resumé

Prostějov (Bez. Prostějov), Kostelecká Straže, Parz. Nr. 366, 367. Neuzeit. Keramische Produktion. Rettungsgrabung.

Prostějov (Bez. Prostějov), Vodní Straže („Wassergasse“), Parz. Nr. 1612/2. Neuzeit. Keramische Produktion. Rettungsgrabung.

Obr. 47. Prostějov, okr. Prostějov, ulice Vodní. Střepoviště zachycená archeologickým výzkumem v prostoru původního rodného domku Jana Skřivánka na Brněnském předměstí č. 44 – dříve Wassergasse, dnes ulice Vodní.

Abb. 47. Prostějov, Bez. Prostějov, Vodní Straße. Platz mit Scherben aus der archäologischen Forschung an Ort und Stelle des ehemaligen Geburtshauses von Jan Skřivánek, Brněnské předměstí Nr. 44, ehemalige Wassergasse, heute Vodní Straße.

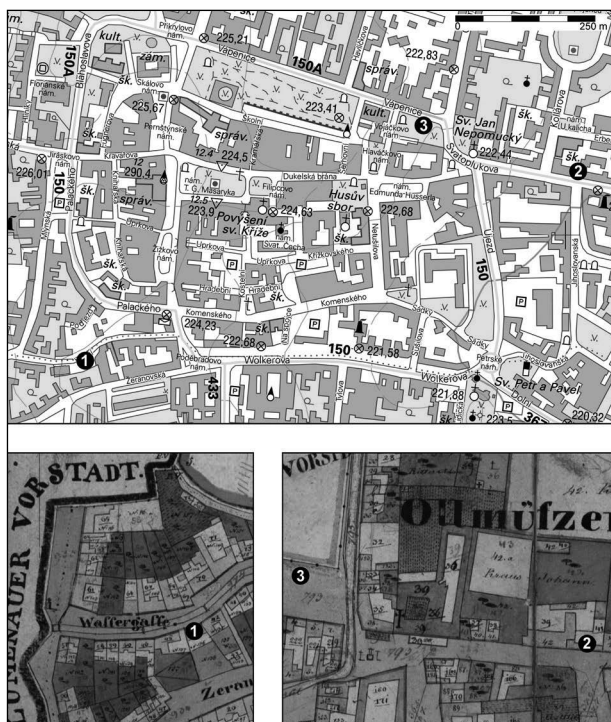
Obr. 48. Prostějov, okr. Prostějov, ulice Vodní. Nezbytná toufarská pomůcka, tzv. „krédli“, sloužící k oddělování nádob při výpalu.

Abb. 48. Prostějov, Bez. Prostějov, Vodní Straße. Eine notwendige Krügelmacherinstrument, sgn. „krédli“, welche zur Trennung des Gefäßes während des Brennprozesses diente.

Obr. 49. Prostějov, okr. Prostějov, ulice Vodní. Ukázka keramiky z produkce toufarského mistra Jana Skřivánka z Prostějova. Vlevo torzo mísy a vpravo fragment kroupenky, vyrobených kolem roku 1800.

Abb. 49. Prostějov, Bez. Prostějov, Vodní Straße. Keramikprobe aus der Produktion des Krügelmachermister Jan Skřivánek aus Prostějov. Ein Schüsselfragment links, ein Weihwasserbeckenfragment rechts, beide um 1800 gemacht.

Obr. 50. Prostějov, okr. Prostějov, ulice Vodní. Stopy toufarského mistra Jana Skřivánka z Prostějova v příslušných kartografických podkladech. 1 – poloha „otcovského“ domku Jana Skřivánka s archeologickými doklady výroby majolikové keramiky; 2 – Skřivánkův domek na Olomouckém předměstí čis. 43 s toufarskou pecí vybudovanou v roce 1818; 3 – místo nálezu „vyvezené hrnčířské dílny 18. až poloviny 19. století“ na dnešním Vojáckově náměstí.

Abb. 50. Prostějov, Bez. Prostějov, Vodní StraBe. Jan Skřivánek's Spuren in ehemaligen Karten. 1 – Geburtshaus mit archäologische Funde des Majolika; 2 – Jan Skřivánek's Haus auf der Stelle Olomoucké předměstí Nr. 43 mit Krügmacherofen aus dem Jahre 1818; 3 – Fundstelle den Scherben aus dem Keramikwerkstattes, 18. / 19. Jahrhundert, heutige Vojáckovo náměstí (Platz).

PROSTĚJOV (K. Ú. ČECHOVICE U PROSTĚJOVA, OKR. PROSTĚJOV)

„Díly u Hloučely“, parc. č. 369/8, 546/1. Novověk. Vozová cesta. Záchranný výzkum.

Dne 2. srpna 2016 byl realizován drobný záchranný archeologický výzkum vyvolaný stavbou „Komunikace a chodníku Čechovice, propojení Luční–Plumlovská“. Na odhumusené ploše, dosahující až úrovně šterkové říční terasy, byl zaznamenán ostrůvek původního půdního krytu s viditelnými archeologickými objekty (ZM ČR 1:10 000, list 24-24-07, okolí bodu 106:35). Vedle hrobu kultury se šňůrovou keramikou a relikty žárového pohřebiště mladší doby bronzové (cf. přísluš-

né oddíly publikace) byl sledován též liniový útvar protínající stavbou dotčenou plochu ve směru současné silnice vedoucí od Prostějova k Mostkovicím. Při jeho začistištění a následném odkryvu došlo k nálezů několika železných hřebů a především fragmentu bronzové opaskové přezky – tyto potvrdily předpoklad, že jde o pozůstatky novověké vozové cesty (obr. 51).

Pavel Fojtík

Resumé

Prostějov (Kat. Čechovice u Prostějova, Bez. Prostějov), „Díly u Hloučely“, Parz. Nr. 369/8, 546/1. Neuzeit. Wagenweg. Rettungsgrabung.

Obr. 51. Prostějov, k. ú. Čechovice u Prostějova, okr. Prostějov, „Díly u Hloučely“. Zbytky novověké vozové cesty.

Abb. 51. Prostějov, Kat. Čechovice u Prostějova, Bez. Prostějov, „Díly u Hloučely“. Neuzeitliche Fahrwegreste.

PŘEROV (K. Ú. LÝSKY, OKR. PŘEROV)

„Nad struhou“. Doba hradištní. Sídliště, pohřebiště. Záchranný výzkum.

Lokalizace: Začátek a konec úseku rýhy s archeologickými nálezy vytyčují souřadnice GPS: 49.4824650N, 17.4591944E a 49.4809733N, 17.4611900E.

Během archeologických výkopových prací na stavbě dálnice D1 0137 Přerov – Lipník nad Bečvou, byly archeologickým výzkumem zachyceny hrobové celky z pozdní doby bronzové a několik sídlištních objektů z různých období pravěku (viz oddíly Neolit a Doba bronzová v tomto čísle).

Objekty byly objeveny v odvodňovací rýze tělesa dálnice na východním okraji Přerova-Lýsek. V zásypu hlíníku ležícího nad umělým korytem potoka Strhanec bylo objeveno několik keramických zlomků ze střední doby hradištní. Střeby byly promíšené s materiálem kultury jordanovské (viz oddíl Eneolit v tomto čísle) a zřejmě se tedy jedná o vrstvy zeminy porušené během kopání koryta potoka.

Arkadiusz Tajer

Resumé

Přerov-Lýsky (Bez. Přerov), Nad struhou. Mittlere Burgwallzeit, Siedlung. Rettungsgrabung.

RATAJE (K. Ú. POPOVICE U KROMĚŘÍŽE, OKR. KROMĚŘÍŽ)

Intravilán, parc. č. 2054/1. Mladší doba hradištní. Sídliště. Záchranný výzkum.

Lokalizace parcely: ZM ČR 1:10 000, list 24-42-15, v ploše mezi body 461/169-463/169-467/158-466/158 mm od Z/J s. č.

Při záchranném archeologickém výzkumu, realizovaném ve dnech 22. 6. až 11. 7. 2016 na stavbě rodinného domu, byly na ploše stavby prozkoumány pouze dva archeologické objekty, které však výrazně obohacují naše poznání o hustotě a vývoji osídlení v intravilánu obce Popovice u Kroměříže. Zjištěné archeologické objekty mají sídlištní charakter – v obou případech se jedná o jámy kruhového půdorysu. V případě objektu K500, situovaného při západní hraně novostavby, se jednalo pravděpodobně o zásobní jámu (část však byla odtěžena při snižování terénu pro získání potřebné nivelety). Objekt K501, který se nacházel přibližně ve středu plochy, pak lze charakterizovat jako klasickou obilnici se stěnami, sbíhajícími k mírně zahrocenému dnu. Objekt K501 je datován

na základě nepočetného materiálu (reprezentovaném pouze dnem nádoby s příměsí tuhy a jednou výdutí se stopami dotáčení na hrnčářském kruhu) do závěru raného středověku – mladší doby hradištní. Objekt K500 je datován do téhož období pouze nepřímo a to na základě podobnosti struktury výplní obou objektů. Zajímavým zjištěním je poměrně velké množství keramické intruze v objektu K501 datované do starší doby bronzové (viz oddíl Doba bronzová v tomto čísle). Výzkumem bylo doplněno dosavadní poznání osídlení katastru obce v mladší době hradištní. Nejstarší nálezy tohoto období pochází z polohy „Díly za zahradami, kde bylo kolem poloviny minulého století stavbou krajinu rozrušeno sídliště (Spurný 1956, 91–92). Poslední nálezy byly získány během záchranného výzkumu v roce 2014 při stavbě rodinného domu na parcelách č. 29/1, 2295/1-3, 2384 a 2413 (Popelka 2015, 304).

Adam Fojtík, Miroslav Popelka

Literatura

Popelka, M. 2015: Rataje (k. ú. Popovice u Kroměříže, okr. Kroměříž). *Přehled výzkumů* 56(2), 304.

Spurný, V. 1956: Slovanské sídliště v Popovicích u Kroměříže. *Archeologické rozhledy* 8, 91–92.

Resumé

Rataje (Kat. Popovice u Kroměříže, Bez. Kroměříž), gebaute Teil der Gemeinde, Parz. Nr. 2054/1. Jüngere Burgwallzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

ROŠTÍN (OKR. KROMĚŘÍŽ)

Intravilán, parc. č. 2589/2. Raný středověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Lokalizace parcely: ZM ČR 1:10 000, list 24-44-05, v ploše mezi body 238/296-241/299-242/298-239/295 mm od Z/J s. č.

Při stavbě rodinného domu byla drobným výzkumem, provedeným ve dnech 1.–2. 9. 2016, zachycena část sídliště, reprezentovaného dvěma objekty (K500, K501), které byly zjištěny v ploše stavby po skrývce ornice, další objekt (K502) pak byl pouze zdokumentován a ověřován v nároží základových pasů. Nevýrazný a značně fragmentární materiál lze datovat rámcově do raného středověku (nejspíše střední až mladší doba hradištní). V zájmovém prostoru se jednalo o poslední archeologicky sledovatelnou parcelu. V okolí předmětné stavby totiž bylo v minulosti postaveno větší množství rodinných domů, při jejichž stavbě nebyly dodrženy podmínky o oznámení zemních

prací v místě s archeologickými nálezy. Můžeme se tedy oprávněně domnívat, že i v okolí parc. č. 2589/2 došlo při stavbě rodinných domů k narušení archeologických situací, souvisejících s nově objevenou sídelní jednotkou. Sídliště dle všech indicií (kumulace archeologického materiálu ve východní části a absence materiálu i zahloubených objektů v části západní) pokračovalo východním směrem po svahu do prostoru zahrad, kterých se však budoucí stavební aktivita pravděpodobně již nedotkne a naše představy o urbanistické podobě a jeho přesnějším datování tak zůstanou značně omezené. Výzkumem se podařilo rozšířit stav poznání roštínského katastru o dosud nepopsanou raně středověkou lokalitu. Další doklady osídlení (dvě otopná zařízení) z daného období byly objeveny během záchranného výzkumu vyvolaného rekonstrukcí hlavní silnice v roce 2011 (Čižmář 2012, 169).

Miroslav Popelka

Literatura

Čižmář, I. 2012: Roštín (okr. Kroměříž). *Přehled výzkumů* 53(2), 169.

Resumé

Roštín (Bez. Kroměříž), gebauter Teil der Gemeinde, Parz. Nr. 2589/2. Frühmittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

ROUSÍNOV (K. Ú. VÍTOVICE, OKR. VYŠKOV)

Padělky. Hrob. Mladohradištní. Záchranný výzkum.

Lokalizace: plocha výzkumu je na ZM ČR 1:10 000 list 24-41-23 vymezena bodem: 380 mm od Z s. č.; 270 mm od J s. č.

Během skrývky ornice pro stavbu rozlehlého rodinného domu pana Igora Schmidta došlo k porušení polykulturního sídliště a pohřebiště. Na svažující se jižní ploše jsme kromě již zmiňovaných pravěkých objektů prozkoumali i mladohradištní hrob 6–7 letého dítěte uloženého v přímé poloze na zádech s hlavou k západu. Kostra byla uložena v rakvi, jejíž půdorys se rýsoval na dně hrobu. Zlomky mladohradištní keramiky se objevovali jako intruze i v pravěkých sídlištních objektech.

Blanka Mikulková

Resumé

Vítovice (Bez. Vyškov). Grab. Jungburgwallzeit. Rettungsgrabung.

SKALKA (K. Ú. SKALKA U PROSTĚJOVA, OKR. PROSTĚJOV)

Prodloužení vodovodu v poloze „Za mlýnem“ (parc. č. 497). Mladší doba hradištní. Sídliště. Záchranný výzkum.

Ve dnech 6. až 9. prosince 2016 proběhl drobný záchranný archeologický výzkum vyvolaný prodloužením vodovodu v obci Skalka, k. ú. Skalka u Prostějova, okr. Prostějov. Liniový výkop určený pro pokládku vodovodního potrubí protnul v poloze s pomístním názvem „Za mlýnem“ zásypy tří archeologických objektů raně středověkého stáří (ZM ČR 1:10 000, list 24-24-18, okolí bodu 312:47). U nejvýraznějšího z nich bylo přistoupeno k plošnému odkryvu. Jednalo se o zemnici (obr. 52) s půdorysem obdélníka se zaoblenými rohy o rozměrech cca 3,40 × 2,90 m a hloubce 1 m pod úroveň současného terénu, orientovanou svými osami ve směru hlavních světových stran. V jejím JZ rohu bylo rovné dno se zjevně udusanou podlahou porušeno jámou pro ukotvení mohutnějšího dřevěného sloupu z nadzemní konstrukce a přibližně ve středu pak mělkou oválnou zahloubeninou související snad s otopným zařízením umístěným v polokruhové laloku vybíhající z západní stěny, z něhož se dochovalo nejen schodovité zterasování sprašového podloží, ale zejména kamenné štětování obdélné plochy o rozměrech 80 × 50 cm. Charakteristický kyprý až popelovitý zásyp šedohnědé barvy s množstvím často přepálených kamenů poskytl početnou kolekci keramiky datovatelné do pokročilé mladší doby hradištní – předběžně tento nálezový soubor klademe k polovině 12. století. Z nekeramických předmětů byly získány zvířecí kosti, kamenné brousky, železné hřeby a zlomky stavebních kování, část olovené hřivny, plochý olovený kotouček s otvorem a zejména dva kostěné artefakty označované jako tzv. „brusle“. Zjištěné terénní situace nepochybně souvisí s původní osadou Skalička, k níž se váže první zpráva z roku 1360, a to ve spojitosti s vladkou Bohudarem z Rakodav. Dnešní obec Skalka, původně Skalička, pak Streruvíce i Hvězdov, byla v 16. století zvláštním statkem, zpusťla za třicetileté války a byla obnovena parcelací pivínského dvora až v roce 1785 (např. Hosák, Šrámek 1980, 444). Výsledky realizovaného terénního odkryvu na dosud neregistrované lokalitě bezpečně prokazují skutečnost, že historie této středomoravské lázeňské obce nejméně o dvě století předchází nejstarší dochované písemné zmínce.

Pavel Fojtík

Literatura

Hosák, L., Šrámek, R. 1980: *Místní jména na Moravě a ve Slezsku II. M–Ž*. Praha: Academia.

Resumé

Skalka (Kat. Skalka u Prostějova, Bez. Prostějov), „Za mlýnem“, Parz. Nr. 497. Jüngere Burgwallzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

Obr. 52. Skalka, k. ú. Skalka u Prostějova, okr. Prostějov, „Za mlýnem“. Zemnice pokročilé mladší doby hradištní.

Abb. 52. Skalka, Kat. Skalka u Prostějova, Bez. Prostějov, „Za mlýnem“. Jungburgwallzeitliche Erdwohngrube.

SLAVKOV U BRNA (OKR. VYŠKOV)

U stadionu. Novověk (?). Město. Opevnění (?). Záchranný výzkum.

Zkoumaná plocha se nachází severně od slavkovského zámku, mimo městskou památkovou zónu. Původní plocha stadionu je zařazena do jižního svahu. Nejbližším vodním zdrojem je bezejmenná vodoteč protékající cca 300 m západně od zkoumané plochy. Nadmořská výška je 216 m.

Město Slavkov přistoupilo k zvětšení stávajícího stadionu. Plocha stadionu byla rozšiřována odtěhováním svahu západním směrem. V části mohutného profilu, jižně od původní tribuny, byly odkryty profily dvou objektů. Objekt 500 měl hrotitý tvar, vzhledem k výšce odtěženého profilu jej nebylo možné blíže prozkoumat. Zásyp objektu byl sypký a jevil se jako novověký. Jednalo se patrně o novověký příkop, jehož průběh se však nepodařilo ověřit. Druhý objekt (501) byl drobnější a nacházel se asi 250 cm jižně od objektu 500. Šlo zřejmě o novověkou jámu (dle sypkého zásypu). V obou případech jsme nezískali žádný keramický či jiný materiál, který by umožnil bližší datování obou objektů.

Plocha výzkumu je na ZM ČR 1:10 000 list 24-43-09 vymezena bodem: 63 mm od Z s. č.; 325 mm od J s. č.

Blanka Mikulková

Resumé

Slavkov u Brna (Bez. Vyškov). Neuezeit. Stadt. Rettungsgrabung.

STARÉ MĚSTO (K. Ú. STARÉ MĚSTO U UHERSKÉHO HRADIŠTĚ, OKR. UHERSKÉ HRADIŠTĚ)

Louky, parc. č. 6064/223, 6064/71, 6064/32, 6064/225, 6064/224. Středohradištní období (9. století). Sídliště (?). Záchranný výzkum. Uložení nálezů: Moravské zemské muzeum, Centrum slovanské archeologie.

Centrum slovanské archeologie Moravského zemského muzea provedlo v červnu a v červenci 2016 záchranný archeologický výzkum, který byl vyvolán stavbou obslužné komunikace pro nový průmyslový areál ve Starém Městě v trati „Louky“. V roce 2005 proběhl v souvislosti s výstavbou protipovodňové hráze a na ní položené komunikace v této oblasti v poloze „Na Zahrádkách“ záchranný archeologický výzkum. Z archeologického hlediska se tato poloha ze začátku jevila jako zničená především hlubokou orbou, ale v jednom úseku se podařilo zachytit plošně omezenou, nicméně neporušenou kulturní vrstvu s nálezy, které lze datovat jak do velkomoravského, tak mladohradištního období (Galuška 2009, 607, 634).

Výše uvedená skutečnost naznačovala, že by mohla obdobná situace nastat i v prostoru plánované obslužné komunikace v poloze na „Loukách“, která bezprostředně navazuje na polohu „Na Zahrádkách“.

Záchranný archeologický výzkum proběhl formou sond položených kolmo na linii budoucí komunikace, která měří téměř 650 m. Celkem bylo položeno 18 sond o rozměrech 5 × 12 m, v rámci kterých bylo zachyceno 5 objektů, které byly mělce zahlobeny do podloží. Vzhledem k tomu, že ve zkoumaném prostoru probíhala v uplynulých desetiletích intenzivní zemědělská činnost provázená hlubokou orbou, která zasáhla až do písčitého podloží, tak i tyto objekty, s výjimkou malé zásobnice (obj. 1, sonda 4), byly touto orbou silně narušeny.

Objekty obsahovaly především keramické fragmenty a jen pár zlomků zvířecích kostí. Jako nejzajímavější se jeví nálezy dna nádoby s dvěma otvory, na které zůstaly stopy po zpracování pryskyřice (?).

Lucie Valášková, Luděk Galuška,
Jakub Langr

Resumé

Staré Město u Uherského Hradiště, Louky (Bez. Uherské Hradiště). Linearkeramik, Mittelburgwall-

zeitliche Periode. Siedlung (?). Rettungsgrabung. Einlagerung die Funde: Mährisches Landesmuseum, Zentrum für slawische Archäologie.

Literatura

Galuška, L. 2009: K otázce osídlení Starého Města – Veligradu v době po zániku Velké Moravy. *Archaeologia historica* 34, 605–638.

STAŘECHOVICE (K. Ú. SLUŽÍN, OKR. PROSTĚJOV)

Výstavba RD paní Chytilové, extravilán obce, parc. č. 182. Střední doba hradištní. Sídliště (?). Záchranný výzkum.

Dne 15. května 2016 proběhl drobný záchranný archeologický výzkum při akci „Novostavba RD paní Chytilové na parc. č. 182, k. ú. Služín, obec Stařechovice, okr. Prostějov“ (ZM ČR 1:10 000, list 24-22-21, 334:64, 337:61, 340:63, 337:67). I přes fakt, že stavba byla realizována v těsné blízkosti pravého břehu Českého potoka, protnulý základové pasy podmáčenou kulturní vrstvou se sporadickým výskytem keramiky střední doby hradištní; tato mj. obsahovala kusy místního organogenního třetihorního řasového vápence – tzv. „mušlovce“, který později získal velkou oblibu při výstavbě církevní architektury v Olomouci raného středověku.

Pavel Fojtík

Resumé

Stařechovice (Kat. Služín, Bez. Prostějov), Extravilan der Gemeinde, Parz. Nr. 182. Mittelburgwallzeit. Siedlung (?). Rettungsgrabung.

STRÁŽNICE (K. Ú. STRÁŽNICE NA MORAVĚ, OKR. HODONÍN)

Ulice Újezd, Parc. č. 665 a 666/1. Novověk. Městečko. Záchranný výzkum.

V roce 2016 proběhl drobný záchranný archeologický výzkum při výstavbě novostavby v místech prázdných parcel na rohu ulic Újezd a Veselá ve Strážnici (Dejmal 2016). Plocha výzkumu představovala proluku po domech asanovaných v druhé polovině 20. století. Vzhledem k předchozí asanaci se podařilo zachytit pouze dva, do šterkového podloží zahloubené objekty (obr. 53).

Obj. 1 se nacházel v rámci parcely 666/1 a představuje pozůstatek zahloubeného suterénu. Na západní

straně se nacházela vstupní šíje do sklepa. Přičemž její severní stěnu tvořila kamenná na maltu zděná zeď. Ta patrně původně navazovala na západní stěnu vstupní šíje, která byla tvořena cihelnou na maltu loženou zeď. Tyto zdi jsou rozdílné konstrukce a patrně odrážejí původních několik stavebních fází sklepení. Vstupní šíje měla patrně rozměry 2,5 × 1,2 m. Na vstupní šíji v pravém úhlu navazovala spojovací chodba, která byla zaklenuta s kamenných ploten. Chodba měla rozměry 3 × 1,5 m a ústila do samotného sklepa. Ten měl rozměry přibližně 5,5 × 4 m. Ze stěn se podařilo zachytit pouze jižní a ta byla kamenná a ložená na maltu.

Severněji od objektu 1 se nacházel objekt 2. Jednalo se 4,5 × 3 m rozměrný obdélný výkop. V rámci realizovaných pasů se nepodařilo zachytit žádné konstrukce stěn. V případě obou objektů nebylo dosaženo dna. Objekt 1 můžeme interpretovat jako sklep, který přináležel domu ležící na dnešní parcele 666/1. Samotné základy domu byly zcela odstraněny v rámci asanace. Pod povrchem dochovaný sklep byl patrně, až do zboření domu funkční a při asanaci byl patrně zasypán. Alespoň se to jeví dle zásypu sklepu. Jelikož nebylo dosaženo podlahových úrovní sklepa, nelze ho blíže datovat. Na základě nalezených konstrukcí se lze domnívat, že byl až novověkého stáří a prošel složitějším stavebním vývojem.

Ještě hůře můžeme interpretovat obj. 2. Snad se také jednalo o menší sklepní prostor, která náležela domu ležícímu na dnešní parcele 665. K jeho podobě a dataci se vzhledem k omezenému rozsahu výzkumu nelze vyjádřit.

Zámek č. p. 672. Vrcholný středověk, novověk. Hrad, zámek. Záchranný výzkum.

V roce 2015 a 2016 probíhal záchranný archeologický výzkum při opravě strážnického zámku (obr. 54). Samotná oprava se zaměřila na opravu povrchů bezprostředně okolo zámku. Přičemž na jihozápadní straně zámku se jednalo pouze o liniový výkop podél fasády. Na severovýchodní, východní a jižní straně a na nádvoří měl pak výzkum charakter plošného odkryvu (Dejmal *et al.* 2016).

Ve výkopech pro drenáž podél jihozápadní strany se podařilo jako nejstarší identifikovat obložení zdíva čtverhranné věže pomocí opracovaných pískovcových ploten, na které navazovaly kamenné patky – odrazníky. Tyto úpravy můžeme pravděpodobně spojit s pozdně gotickou přestavbou, kdy okolo věže patrně vedla komunikace, od černé brány k branskému přístavku na severní straně zámku. Dalším zajímavým nálezem byl základ a částečně nadzemní zdívo patrně bašty, která se připojila k výše zmíněné věži a zesilovala tak toto nároží (obr. 55). Bašta, patrně renesančního stáří je doložena v již snad zcela zaniknuté, či nedokončené podobě na plánu z Norimberského

archivu pocházejícího z počátku 18. století. Krom těchto konstrukcí bylo zachyceno i více dalších prvků novověkého staří souvisejícího se zámeckou fází areálu. Jako je například základ průjezdu jihozápadním křídlem, který později zanikl a je doložen na výše zmíněném plánu.

Další zkoumaná plocha se nacházela v místech dnešního parkoviště před severní fasádou zámku. Zde byla jako nejstarší konstrukce odkrytá kamenná zeď vedoucí v ose přibližně SV-JZ, která původně vymezovala areál ze severu. Jedná se patrně o gotickou hradbu, která byla zbudována patrně ještě někdy v 15. století, aby vymezila předhradí, které patrně ze všech stran obklopovalo jádro hradu. Na sever od této zdi se pak již rozkládaly pouze fluvialní uložení řeky. Krom drobných zahloubených objektů v podobě kůlových jamek datovatelných do středověku, byl největším objektem podélný výkop stejné orientace jako hradba. Z tohoto objektu, který obsahoval částečně i organické zbytky se podařilo získat keramiku datovatelnou do 14. století. Další zachycené konstrukce, vrstvy a objekty na této ploše již náležely do období raného novověku. Přičemž nejpodstatnější bylo mohutné obezdění severovýchodního nároží východního křídla, které mělo patrně za účel ho zpevnit.

Výzkum se také soustředil do uličky mezi východním křídlem zámku a dnešní budovou Lesů ČR. Zde byly zachyceny, krom několika středověkých vrstev, opět četné novověké konstrukce, převážně cihelné jímky a kanály. Velice důležité informace přinesly výkopy podél fasády východního křídla. Zde bylo zjištěno, že původní zdivo, patrně obvodová hradba z nejstarší fáze se nachází velice nízko, pouze mírně vystupující nad úroveň fluvialních sedimentů. Mělo charakter do volného prostoru stavěné zdi, kdy koruna zdiva nesla známky odbourání. Na koruně zdiva se nacházela tenká vrstva hlíny, která dokládá delší čas, kdy bylo zdivo ponecháno volně v rozvalinách. Na tyto pozůstatky následně bylo založeno nové obvodové zdivo o stejném průběhu a patrně i rozměrech, které s ním bylo zcela zalícované na vnější straně. Přičemž jizva mezi oběma konstrukcemi byla dobře patrná. Zatímco u dolního zdiva jsme konstatovali, že bylo stavěno do otevřeného prostoru. Horního mladší zdivo již bylo lito do výkopu, až po úroveň patrného předzákladu. Starší vrstvy v uličce, do kterých bylo zdivo vlito, můžeme datovat do 15. století. Mladší fáze zdi tedy vznikla až po deponování těchto uloženin. Přibližně ve střední části uličky se podařilo odhalit závěr sklepa, který zabíhá pod východní křídlo.

Samotná plocha vnitřního nádvoří byla skryta až na úroveň historické dlažby, která i přes značné poškození zaujímá převážnou část nádvoří. Krom dlažby se podařilo podél západní fasády východního

křídla odhalit základové patky pro arkádu. Arkáda, z které jsou dodnes na fasádě zachovány bohatě zdobené konzoly, vznikla někdy v první polovině 16. století a ještě okolo roku 1800 existovala. Z této fáze pak asi pocházejí i dva zachycené portály, které jsou dnes zazděny a byly zachyceny při snížení recentního terénu na původní niveletu. Krom dalších novověkých konstrukcí, jako například historických kanalizací se podařilo v liniových výkopech nových sítí objevit části zděných konstrukcí, které můžeme bohužel pro omezený rozsah výzkumu datovat jen obecně do středověku. A představují původní zástavbu hradního jádra, která je stále ukrytá pod historickou dlažbou.

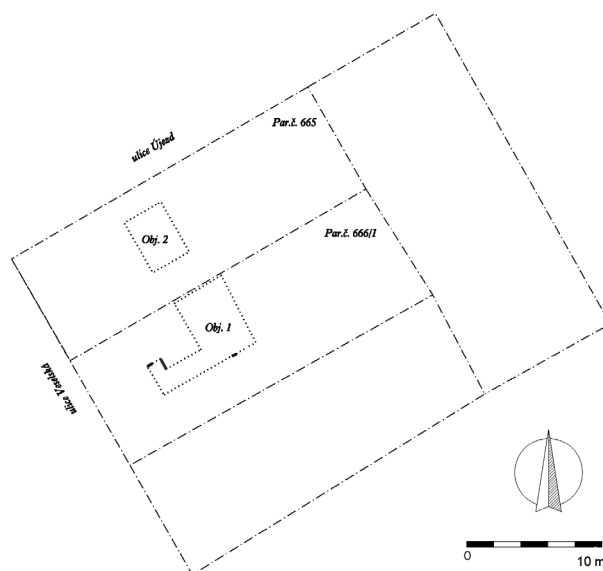
Jistě středověkého stáří je hradba, odhalená mezi východním a jihozápadním křídlem. Podle všeho se jedná o původní hradbu, patrně z konce 13. století, která vymezovala hradní jádro. Tato masivní zeď byla částečně poškozena mladšími výkopy, přičemž v západním zachyceném úseku se nacházel průchod. Není jisté, zda tento průchod vznikl již primárně, nebo byl proražen při stavbě branského stavení, které se k hradbě z vnější strany, patrně někdy v průběhu 14. století, připojilo. Brána měla složitější stavební vývoj, kdy krom směru k Černé bráně nějakou dobu existoval průchod i na jižní stranu, který byl později zazděn. V rámci stavby se podařilo zachytit úroveň minimálně dvou cihelných podlah. Přičemž brána byla využívána dlouho do novověku. Až tehdy došlo k zazdívce západního průchodu a z interiéru brány se stal zcela zapuštěný suterén přístupný pouze z nádvoří. Terén mimo původní hradní jádro byl totiž uměle zvýšen.

Branské stavení bylo patrně v 17. století pohlceno budovou, která se z jihu přiložila k původní hradbě a části východního křídla. Tato stavba prošla složitějším vývojem a byla založena na destrukcích, které obsahovaly mohutné kamenné bloky. Podobná budova vznikla i podél jižní fasády jihozápadního křídla, i když zde byl stavební vývoj ještě složitější. Zachycena byla starší budova zaniklá někdy po polovině 17. století, která byla nahrazena novým stavením vzniklým postupným srůstáním několika menších budov. Výsledný stav je patrný na plánu z Norimberského archivu.

Ještě byl pro středověký vývoj areálu důležitý objev části základu věže, která uzavírala areál předhradí na jihovýchodní straně. Na věž navazovala provázaně hradba, která dnes tvoří, alespoň z části, východní zeď budovy Lesů ČR. Patrně další úsek téže zdi byl zachycen ve výkopu pro vodovod jižně od zámku. Jedná se patrně o jižní hradbu vymezující předhradí, která snad byla zbouraná při výstavbě zemního opevnění v 17. století. Krom těchto konstrukcí odhalil výzkum jižně od zámku četné pozůstatky původního vybavení mladších zahrad jako je například budova skleníku či oranžerie.

Shrňme tedy na závěr. Jedinou zachycenou konstrukcí datovatelnou do 13. století je hlavní hradba jádra. Ze 14. století pak známe nejstarší archeologické nálezy a to v podstatě ze všech ploch. Vzniká také patrně branské stavení na jižní straně. Což s branou a přístavkem na severu, které již dříve zachytil stavebně-historický průzkum, znamená, že hrad byl průjezdný. V 15. století dochází k částečné destrukci hradu a to hlavně východního křídla. Destrukční vrstvy se pak nacházejí v uličce a na jižní straně zámku. Snad to můžeme spojit s rokem 1421, kdy vojska Zikmunda Lucemburského plenily statky Petra ze Strážnice. Po polovině 15. století vzniká patrně opevněný areál předhradí s námi zachycenou věží a hradbou navazující na možná starší Černou Bránu, snad jako dílo přestavby Jiřího ze Strážnice. V 16. století byla zbudována bašta při západním nároží jihozápadního křídla. Přičemž není vyloučeno, že hmota věže při jižním nádvoří tohoto křídla obsahuje podobnou stavbu. Tyto bašty pak jsou nejspíše produktem přestavby Jana III. z Žerotína, kdy jsou si velice podobny s baštami chránící městské brány. V 17. století vzniká postupně podél jižní fasády zámku nové křídlo spíše utilitárního charakteru. Přičemž do konce 18. století dochází postupně k destrukci části objektu a na počátku 19. století již získává zámek dnešní podobu.

Miroslav Dejmal, Jiří Grünseisen, Michala Příbylová

Obr. 53. Strážnice – bytový dům, lokalizace objektů na parcele.

Abb. 53. Strážnice – bytový dům, Lokalisierung der Grabungstelle.

Obr. 54. Strážnice – zámek, část výzkumem zachycených historických konstrukcí. Černě – středověké zdivo, šedě – novověké zdivo, zcela šedě – dlažba nádvoří.

Abb. 54. Strážnice – Schloss, Lokalisierung der Grabungstelle.

Literatura

Dejmal, M. 2016: *A009/2016 Strážnice – bytový dům Škodák, Nálezová zpráva o záchranném archeologickém výzkumu*. Rkp. nálezové zprávy. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archaia Brno, o. p. s.

Dejmal, M., Grünseisen, J., Příbylová, M. 2016: *A028/2015 Strážnice – zámek. Nálezová zpráva o záchranném archeologickém výzkumu*. Rkp. nálezové zprávy. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archaia Brno, o. p. s.

Resumé

Strážnice (Bez. Hodonín), Zámek Hs.-Nr. 672. Mittelalter, Neuzeit. Burg, Schloss. Rettungsgrabung.

Strážnice (Bez. Hodonín), Parz. Nr. 665 und 666/1. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Obr. 55. Strážnice, historická dlažba nádvoří navazující na hradbu z 13. století. Vpravo je pak patrná budova přizděné brány. Na kterou v novověku navázala budova vzniklá podél jižní fasády zámku.

Abb. 55. Strážnice, Ansicht der Grabungsfläche.

ŠELEŠOVICE (OKR. KROMĚŘÍŽ)

„Pod rozdílly“, parc. č. 467/9. Raný středověk (pražský typ). Sídliště. Záchranný výzkum.

Lokalizace parcely: ZM ČR 1:10 000, list 25-31-16, v ploše mezi body 220/294-221/297-223/295-221/293 mm od Z/J s. č.

Záchranným archeologickým výzkumem, plynule navazujícím na záchranné akce při budování základní technické vybavenosti, bylo ve dnech 1. až 14. června 2016 doloženo na ploše novostavby rodinného domu

celkem 5 raně středověkých archeologických objektů. Jednalo se o běžné jámy sídlištního charakteru jako relikty ohniště, zásobní jámu a další sídlištní jámy nejisté interpretace a účelu. K rozřešení otázky datace většiny archeologických objektů přispěl paradoxně ten nejmenší nález – plechový bronzový závěsek lichoběžníkovitého (trapezovitěho) tvaru se dvěma řadami vybíjených bodů. Uvedený typ artefaktu je na moravském území dosud ojedinělý a jedinou dostupnou analogií jsou tak pouze Z. Klanicou publikované tři exempláře z Mutěnic, z nichž dva se našly v objektu č. 21 současně s keramikou pražského typu (Klanica 2008, 207). Už D. Jelínková (1990, 277) uvádí, že tento specifický druh plechové ozdoby lze datovat nejspíše již do první poloviny 7. století. Shodně uvažuje i Z. Klanica, který plechovým závěskům lichoběžníkovitého tvaru věnoval poměrně obsáhlou stať ve své monografii o slovanském sídlišti v Mutěnicích, včetně jejich soupisu a vynesení do mapy v širších evropských souvislostech (Klanica 2008, 207–217). Dagmar Jelínková se k tomuto typu nálezu (i když jen okrajově) vrací v novější studii o problematice počátku kultury s keramikou pražského typu v souvislosti s výskytem drobných, chronologicky citlivých nálezů v hrobech s nádobami pražského typu (Jelínková 2012, 8). Výskyt těchto závěsků je doložen ojediněle i z českého prostředí (chata 1717 v Roztokách u Prahy), kde byl opět nalezen v kontextu s keramikou pražského typu (Profantová 2013, 155–162). Dle uvedených analogií je zřejmé, že se pohybujeme v nejstarším slovanském období, kdy je každý další sídlištní celek z přelomu 6. a 7. století velice cenným pro bližší specifikaci rozšíření prvních památek tohoto typu na moravském (v širším kontextu středoevropském) území. Bezpečnou oporu pro dataci do zmíněného období však představuje kromě výše zmíněného drobného kovu především také keramický inventář výplně objektů, který je svým archaickým charakterem typický pro časně slovanské období. Jedná se o povětšinou nezdobenou, v ruce robenou keramiku s nízkými a jen ojediněle lehce vyhnutými okraji beze stop obtáčení. Do tohoto horizontu můžeme přiřadit prozkoumané objekty. Osídlení lokality v období raného středověku bylo doloženo záchranným výzkumem již v předcházejících letech (Popelka 2016, 312, 313).

„Pod rozdílly“, parc. č. 477/8. Raný středověk (pražský typ), novověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Lokalizace parcely: ZM ČR 1:10 000, list 25-31-16, v ploše mezi body 222/298-221/299-223/301-224/300 mm od Z/J s. č.

V průběhu archeologického výzkumu (viz oddíl Neolit v tomto čísle) byl prozkoumán jeden raně středověký objekt. Jednalo se o zásobní jámu, jehož nálezy lze (s jistou opatrností) určit jako keramiku pražského typu. Během výzkumu byl z části prozkoumán také novověký objekt K516 („krecht“), který je možné rámcově datovat do 20. století.

„Pod rozdílly“, parc. č. 477/9. Raný středověk (pražský typ). Sídliště. Záchranný výzkum.

Lokalizace parcely: ZM ČR 1:10 000, list 25-31-16, v ploše mezi body 224/300-226/229-224/294-222/298 mm od Z/J s. č.

V průběhu pokračující zástavby rodinných domů byl uskutečněn záchranný archeologický výzkum, v jehož průběhu byly prozkoumány celkem 4 zahloubené objekty, z nichž tři byly datovány do časně slovanské fáze (K506, K507 a K509; obr. 56). V objektu K506 s nepravidelně oválným a špatně čitelným půdorysem byla zachycena destrukce otopného zařízení, u kterého však po vypreparování nebyla zjištěna žádná zjevná konstrukce. Je možné, že se jednalo o relikt mělce zahloubené sídlištní obytné struktury (avšak naprosto odlišného charakteru než klasické zemnice), stopy po nadzemní konstrukci nebyly zjištěny. Objekt obsahoval archaickou, v ruce vyráběnou keramiku, typickou pro časně slovanské období. Časově současný pak byl i sídlištní objekt K507 oválného tvaru a nevýrazného zahloubení, který neumožňuje bližší interpretaci. Nejzajímavějším objektem je beze sporu kompletně prozkoumaný půdorys časně slovanské zemnice téměř pravidelného čtvercového půdorysu se zaoblenými rohy s otopným zařízením, tvořeným kvadratickou kamennou pecí v severovýchodním rohu. Zajímavostí je druhotně použitý fragment žernovu v konstrukci otopného zařízení. Z vnitřní konstrukce objektu nebyly zachyceny žádné stopy po sloupových jámách, nicméně např. na sídlišti v Mutěnicích-Zbrodě byly konstrukční prvky zjištěny pouze u 6 z 16 prozkoumaných zemnic (Klanica 2008, 179).

Adam Fojtík, Miroslav Popelka

Literatura

Jelínková, D. 1990: K chronologii sídlištních nálezů s keramikou pražského typu. In: *Pravěké a slovanské osídlení Moravy: Sborník k 80. Narozeninám Josefa Poulíka*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 251–281.

Jelínková, D. 2012: K otázce datování počátků kultury s keramikou pražského typu na Moravě. Příspěvek pro 15. Mezinárodní sraz slavistů v Minsku. *Přehled výzkumů* 53(2), 7–21.

Klanica, Z. 2008: *Mutěnice-Zbrod. Zaniklé slovanské sídliště ze 7.–10. století*. Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 36. Brno: Archeologický ústav AV ČR Brno.

Popelka, M. 2016: Šelešovice (okr. Kroměříž). *Přehled výzkumů* 57(2), 312–313.

Profantová, N. 2013: Náhrdelníky byzantského (?) původu a bronzové kruhové ozdoby ve slovanském prostředí 6.–7. století. K interkulturním vztahům. *Památky archeologické* 104, 149–182.

Resumé

Šelešovice (Bez. Kroměříž), „Pod rozdílly“, Parz. Nr. 467/9. Frühmittelalter (Prager typus). Siedlung. Rettungsgrabung.

Šelešovice (Bez. Kroměříž), „Pod rozdílly“, Parz. Nr. 477/8. Frühmittelalter (Prager typus), Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

Šelešovice (Bez. Kroměříž), „Pod rozdílly“, Parz. Nr. 477/9. Frühmittelalter (Prager typus). Siedlung. Rettungsgrabung.

Obr. 56. Šelešovice – „Pod rozdílly“. Pohled na časně slovanskou chatu (pražský typ).

Abb. 56. Šelešovice – „Pod rozdílly“. Der Sicht auf der frühmittelalter Hütte (Prager typus).

ŠTĚPÁNOV (K. Ú. MORAVSKÁ HUZOVÁ, OKR. OLMOUC)

Středověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Lokalizace: S-JSTK (X:Y) – 1110428.69 : 546639.8; 1110341.68 : 546637.49.

Na podzim 2016 byly pracovníky Archeologického centra Olomouc na stavbě kanalizace zdokumentovány dva sídlištní objekty datované do 13. století. Objekt 1 (u č. p. 40) lze interpretovat jako pec a objekt č. 2 jako zahloubený suterén domu (u č. p. 43). Nálezové situace byly doprovázeny bohatou kolekcí keramiky.

Marek Kalábek

Resumé

Dětřichov (Bez. Olomouc). Mittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

UHERČICE (K. Ú. UHERČICE U ZNOJMA, OKR. ZNOJMO)

Zámek č. p. 1. Vrcholný středověk, novověk. Tvrz, zámek. Zjišťovací sondy, geofyzikální průzkum.

V areálu národní kulturní památky zámku Uherčice provedla společnost Archaia Brno, o. p. s. v roce 2016 zjišťovací sondy, které mají předcházet budoucí rekonstrukci zámku. Před samotnou sondáží proběhlo geofyzikální měření na arkádovém, hlavním a malém nádvoří za pomoci pozemního georadaru (Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity). Poté bylo realizováno celkem patnáct sond (obr. 57), které měly za cíl ověřit starší historické úpravy terénu, průběh historických kanalizací a existenci případných pozůstatků starší zástavby a jiných konstrukcí (Dejmal *et al.* 2016).

V prostoru hlavního nádvoří bylo zjištěno několik faktů. Původní plocha nádvoří kopírovala přirozený terén, který padal směrem k západu. Předpokládaný příkop okolo starší tvrze nádvořím neprobíhá. Minimálně ne v jeho severní straně. Zde dnes velice vysoko vystupává skalní podloží a musíme počítat, že zde došlo k odstranění i historických terénů. Dobře to dokumentuje portál vedoucí do nádvoří starší tvrze. Na něm je dobře patrná úroveň původního, dnes odsekaného prahu. Stejně tak odtěžení terénu dokládá zničená kanalizace v sondě S2, jejíž původní vrchol se musel nacházet výše než dnešní úroveň povrchu nádvoří. Skalní podloží vystupuje velice vysoko po celé severní straně nádvoří (viz sonda S7). Starší dlažba se podařila částečně zachytit pouze v sondách S7, S1 a S6. Všechny tyto dlažby můžeme patrně ztotožnit jako jednu současnou úroveň. Přičemž dlažba v sondě S6 se nacházela podstatně hlouběji a měla charakter žlábků odvodňujících jižní část nádvoří. Z geofyzikálních anomálií se podařilo potvrdit liniové útvary jako zbytky historických kanalizací v sondách S1, S7 a S2. Přičemž anomálie v sondě S2 nebyla pro nález hodnotné dlažby ověřena. Anomálie zachycená v sondě S4, pak patrně představuje dlažbu, která byla v sondě zachycena.

Starší konstrukce než samotný dnešní zámek se podařilo zachytit v sondě S1 v prostoru pod původní kolonádovou galerií, která uzavírá západní část hlavního nádvoří. Zde se nacházela budova zaniklá v souvislosti s výstavbou kolonádové galerie. Tato budova patrně náleží k původní tvrzi a snad se mohlo jednat o nějakou z pomocných staveb, které můžeme předpo-

kládat v prostoru západně od samotné tvrze. V místě nad touto sondou se podařilo zachytit i zbytky původní cihelné dlažby přízemí kolonádové galerie, která byla patrně později odstraněna.

V prostoru vyhlídky na severní straně zámku se podařilo zjistit, že schodiště do salaterreny nemá kvalitnější zděný základ. Také byla ověřena poslední úprava prostoru vyhlídky v podobě drobného šterku snad udusaného jako mlat.

V prostoru arkádového nádvoří se podařilo doplnit informace z předešlých výzkumů (Vitula a kol. 2016). Nejmladší objekt představuje recentní vápenná jáma v severovýchodním dílu nádvoří, kterou zachytil i geofyzikální průzkum. K historické dlažbě, která tvořila patrně hlavní úpravu povrchu nádvoří, můžeme vztáhnout nálezy v sondách S8, S9, S10, S11, S12, S13 a S14. Tato kvalitně provedená, různě dochovaná dlažba zaujímala většinu plochy nádvoří. Byla zachycena ve velkých partiích i dřívějším archeologickým výzkumem (Vitula a kol. 2016). Podél východní a severní a snad i západní arkády byla dlažba vyspádována do podoby žlábků odvádějícího vodu ze střechy arkád. K dlažbě přináležel i obdélný objekt částečně odkrytý v jihovýchodní části nádvoří při dřívějším archeologickém výzkumu. Jeho účel neznáme, ale druhotně byl využit jako vápenná jáma. Snad se mohlo jednat např. o nádrž na vodu. Celý rozměr objektu pomohlo doplnit geofyzikální měření. Pod touto dlážděnou úrovní se ještě nachází starší terény, které byly zachyceny např. v S8 a S14. Zde byla zachycena planýrka a možná starší dlažba. Není vyloučeno, že tyto úpravy mohou předcházet, či být vytvořeny při stavbě arkádového nádvoří.

V rámci samotných arkád pak byla ve všech zde lokalizovaných sondách zachycena cihelná dlažba v různém stupni dochování. Odlišná dlažba byla v severní arkádě a v její západní části byly zachyceny i dvě mladší na dlažbě zachycené patky patrně související s průrazy do sklepa. Ve východní arkádě pak byla zachycena i mladší úprava podlahy litou maltovou úrovní. V rámci arkád byla odkryta i základová zeď pod sloupy arkády. Je patrné, že u západní arkády je stavěna do navážek, které zde mají za cíl srovnat plochu nádvoří. V západní arkádě jsou také pozorovatelné úpravy patek pro sloupy, kde ve všech sondách bylo patrné dodatečné přezdění základů sloupů a koruny zdíva v celém průběhu. Poněkud odlišně je pak konstruována základová zeď pod patky sloupů v severní arkádě, která je patrně mladší než zbylé dvě.

Z dalších drobnějších historických konstrukcí se podařilo zachytit kanálek vedoucí podél východní části severní arkády a dřevěný vodovod v sondě S8. Tyto sítě již nicméně nejspíše porušovaly celou zadlážděnou plochu nádvoří. V rámci arkádového nádvoří musíme počítat s velkými změnami původního terénu.

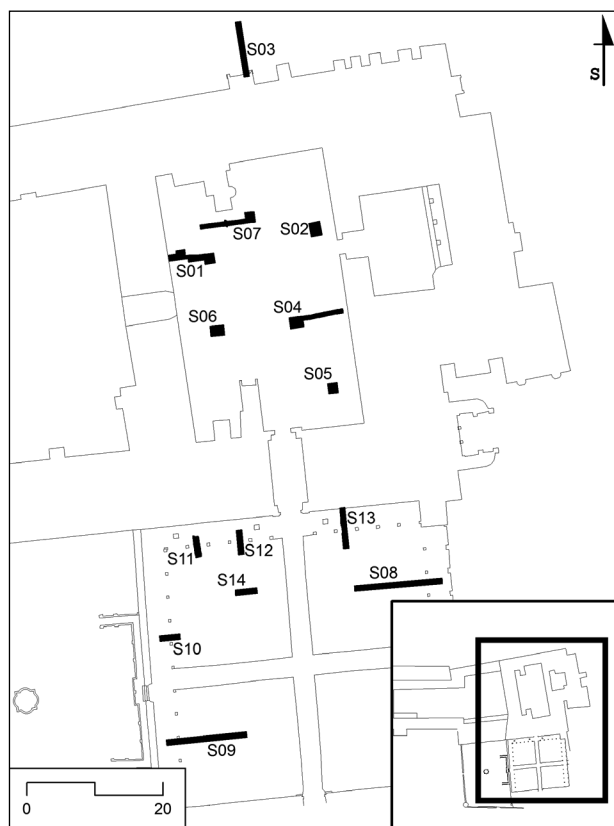
V sondě S15, tedy severovýchodním rohu nádvoří, již bylo zachyceno skalní podloží. Původní terén pak byl zachycen i v prostoru rozára západně nádvoří. Musíme tedy přepokládat, že původní svah, který padal k západu, byl na východě částečně odtěžen. Naopak na západní straně asi došlo k masivním navážkám. Což částečně dokumentují i sondy v rámci západní arkády. Další zjištění je nutno očekávat od budoucího záchranného archeologického výzkumu, který bude doprovázet plánovanou rekonstrukci areálu zámku.

Miroslav Dejmal, Lenka Sedláčková,
Michal Vágner

Literatura

Dejmal, M., Stránská, R., Vitula, P., Vágner, M. 2016: A063/2016 Uherčice – předstihové sondy. *Nálezová zpráva o záchranném archeologickém výzkumu*. Rkp. nálezové zprávy Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archaia Brno, o. p. s.

Vitula, P. a kol 2016: *Státní zámek Uherčice, Záchranné a zjišťovací archeologické výzkumy v letech 2005–2015*. Rkp. nálezové zprávy. Uloženo: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště Brno.

Obr. 57. Uherčice, lokalizace sond v rámci areálu zámku.
Abb. 57. Uherčice, Lokalisierung der Grabungstelle.

Resumé

Uherčice (Bez. Znojmo), Zámek č. p. 1. Mittelalter, Neuzeit. Schloss. Rettungsgrabung.

ÚNÍČOV (K. Ú. DĚTŘICHOV, OKR. OLOMOUC)

Středověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Lokalizace: S-JSTK (X:Y) – 1104762.232 : 554667.595

Na návsi byly ve výkopu pro základové pasy domu č. p. 23 zdokumentovány narušené středověké a novověké kulturní vrstvy a zahloubené objekty, dokládající kontinuitu osídlení na této parcele od 13. století po současnost. Lokalita leží na vyvýšenině na pravém břehu říčky Oskavy v nadmořské výšce 230 m.

Marek Kalábek

Resumé

Úničov (Kat. Nr. Dětrichov, Bez. Olomouc). Mittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

VALAŠSKÉ MEZIRÍČÍ (K. Ú. KRÁSNO NAD BEČVOU, OKR. VSETÍN)

Intravilán, Masarykova ulice. Novověk. Město. Náhodný nález. Uložení nálezů: Muzeum regionu Valašsko, p. o.

Při rekonstrukci vodovodního řádu byl u budovy bývalé radnice Krásna nad Bečvou získána miniaturní nádoba, s výškou 7 cm imitující raně novověký hrnec bez ucha. Pravděpodobně v minulosti, při původní pokládce, byli porušeny raně novověké vrstvy, protože aktuální výkop svou hloubkou zasáhl jen recentní vrstvy.

Ulice Zašovská. Novověk. Město. Záchranný výzkum. Uložení nálezů: Muzeum regionu Valašsko, p. o.

Záchranný archeologický výzkum v průběhu výkopu nízkého napětí na ulici Zašovská ve Valašském Meziříčí odhalil reliktu cihel bez značek a kamenů ze zděné stavební konstrukce, které tvořily kompaktní destrukci. Spojovacím materiálem byla malta. V haldách zeminy, vytěžených pomocí bagru, byly nalezeny dva keramické zlomky. Výzkum potvrdil městskou zástavbu v prostoru ulice Zašovská, která byla asanována kvůli stavbě panelového sídliště.

Samuel Španihel, Tereza Zbránková

Resumé

Valašské Meziříčí (Kat. Krásno nad Bečvou, Bez. Vsetín), Rathaus. Stadt. Keramik. Einzelfund.

Valašské Meziříčí (Kat. Krásno nad Bečvou, Bez. Vsetín). Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

VALAŠSKÉ MEZIŘÍČÍ (K. Ú. VALAŠSKÉ MEZIŘÍČÍ-MĚSTO, OKR. VSETÍN)

Ulice Nábřeží. Novověk. Město. Záchranný výzkum. Uložení nálezů: Muzeum regionu Valašsko, p. o.

Během probíhající stavby shybky kanalizace ve Valašském Meziříčí bylo na břehu Rožnovské Bečvy v rámci archeologického dohledu zachyceno torzo kamenné struktury „*in situ*“. Jednalo se o masivní lícovaný kamenný základ domu hluboko zasazený do podloží a na tomto základě postavený fragment zdíva spojovaného maltou. Kvůli pozdějším zásahům do terénu byl dům velmi poškozen, v původní poloze se zachoval jen pojednávající relikt ve tvaru trojbokého hranolu s rozměry stran základny 120, 100 a 100 cm a s výškou 120 cm. Kromě domovního torza byly odkryty též zbytky zděné kanalizace, nebo svodu místní drobné vodoteče z 19. století.

Co se týče identifikace a datace nalezené struktury, podle nejstarší indikační skici je známo, že na ulici Nábřeží stával v místech výkopu pouze jeden dům. Šlo o větší stavbu s vnitřním dvorem a připojenou zahradou, která byla situována vně městských hradeb. Majitelem domu byl v roce 1834 Ignatz Wallauschek. Vzhledem k nepatrnému množství movitých nálezů je přesnější datování problematické. Pomocí komparace starých map bylo určeno, že dům byl poprvé zobrazen na mapě z roku 1806, na mapě z 18. století ještě znázorněn není. Na základě svědectví potomků Ignáce Valouška bylo zjištěno, že se živil jako koželuh, což by odpovídalo umístění domu za hradbami.

Samuel Španihel, Tereza Zbránková

Resumé

Valašské Meziříčí (Kat. Valašské Meziříčí-Stadt, Bez. Vsetín). Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

VAVŘINEC (K. Ú. SUCHDOL V MORAVSKÉM KRASU, OKR. BLANSKO)

Zalesněný svah na katastru obce Suchdol. Středověk. Depot. Záchranný výzkum.

No konci února bylo Petrem Vildem při obchůzce geologických lokalit náhodně nalezeno na území Moravského krasu (katastr obce Suchdol) několik stříbrných mincí ze 13. století. Po zjištění jejich stáří a ohlášení proběhl dne 9. 3. 2016 záchranný archeologický výzkum Muzea regionu Boskovicka za použití detektoru kovů, dohledání se zúčastnili také zástupci Správy CHKO Moravský kras (L. Štefka a A. Tůma). Jako původní místo uložení byl identifikován plochý kámen o rozměrech 62 × 31 cm mající funkci orientačního bodu v prudkém svahovitém terénu. Zbylé mince byly dohledány pomocí detektoru kovů do max. vzdálenosti 10,5 m dolů po svahu. Celkem bylo nalezeno 66 mincí. Podle náleзовé situace by se mohlo jednat o majetek jednotlivce, snad ukrytý v čase nebezpečí v organickém obalu za vápencový balvan. Depot byl předán ke konzervaci a zpracování do numismatického oddělení Moravského zemského muzea, v budoucnu se počítá s vystavením v Muzeu Blanenska.

Podle předběžného určení D. Grossmannové se většinou jedná o moravské střední brakteáty a rakouské feniky, objevil se i střední brakteát český – panovníků Přemysla Otakara II. a Václava II.

Zuzana Jarišková

Resumé

Vavřinec (Kat. Nr. Suchdol, Bez. Blansko). 13. Jahrhundert. Depot. Rettungsgrabung.

VEVERSKÁ BÍTÝŠKA (OKR. BRNO-VEVKOV)

Nový Dvůr, parc. č. 2326, 2327/1 a 2353. Středověk, novověk. Navážky. Záchranný výzkum.

V lednu až březnu roku 2016 pokračovali pracovníci Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i., v odborném dohledu při zemních pracích souvisejících s realizací stavby Revitalizační opatření na vodním toku Veverka (cf. Přichystal 2016). Porušení archeologických situací bylo nově zaznamenáno na parcelách č. 2326, 2327/1 a 2353 při těžbě zátopy dvou sedimentačních nádrží na levé straně potoka Veverka, v sousedství školního zemědělského statku Nový Dvůr. Přesná poloha uvedených míst je na ZM ČR 1:10 000 list 24-32-17 určena body o souřadnicích 391:216, 394:222, 406:234 a 414:239 mm od Z:J s. č.

Jednalo se o navážky, které obsahovaly kromě stavebního materiálu také části keramických nádob a zvířecí kosti. Mezi střepy převažovaly zlomky pozdně středověké keramiky, ovšem jednotlivě byly zastoupeny jak vrcholně středověké, tak novověké kusy. Materiál s největší pravděpodobností pochází z hradu Veverčí

a v uvedených místech byl nejspíše uložen v souvislosti s úpravami koryta Veverky v průběhu 19. století.

Michal Přichystal

Literatura

Přichystal, M. 2016: Brno (k. ú. Bystrc, okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 57(2), 270.

Resumé

Veverská Bítýška (Bez. Brno-venkov), Nový Dvůr, Parz. Nr. 2326, 2327/1, 2353. Mittelalter, Neuzeit. Aufschüttungen. Rettungsgrabung.

VYSOKÉ POPOVICE (OKR. BRNO- -VENKOV)

Trať, intravilán obce“. Vrcholný středověk. Tvrz. Záchranný výzkum.

V souvislosti s rekonstrukcí a výstavbou nové sítě nízkého napětí byly zjištěny pozůstatky osídlení z 13. století a vrcholného středověku.

Záchranným archeologickým výzkumem pod záštitou Moravského zemského muzea se podařilo zachytit část objektu (č. 500), který byl především na základě nálezů keramiky datován do 13. století až vrcholného středověku. Zkoumaný objekt byl odkryt v liniovitém výkopu na pozemku domu č. p. 22. V průběhu výzkumu byly patrné stopy jeho narušení recentními zásahy. Celkový tvar objektu se nepodařilo zachytit, půdorys připomínal oválný tvar, dochována délka činila max. 0,8 m, šířka 0,6 m a max. mocnost 0,4 m. Z jámy byl získán keramický soubor včetně zlomků kachlů a zvířecích kostí.

Zdeněk Hájek, Jaroslav Dytrych, Alžběta Čerevková,
Hana Koubková

Literatura

Belcredi, L. 1989: Období středověku. In: L. Belcredi a kolektiv: *Archeologické lokality a nálezy okresu Brno-venkov*. Brno: Okresní muzeum Brno-venkov, 184–196.

Nekuda, V., Unger, J. 1981: Hrádky a tvrze na Moravě. Brno: Blok.

Resumé

Vysoké Popovice (Brno-venkov district). Urban village. Middle Ages. Settlement. Rescue excavation.

VYŠKOV (OKR. VYŠKOV)

Náměstí čs. armády. Novověk. Město. Záchranný výzkum.

Lokalizace: plocha výzkumu je na ZM ČR 1:10 000 list 24-42-11 vymezena bodem: 1 mm od Z s. č.; 135 mm od J s. č.

Rýha pro položení kabelů nízkého napětí, vykopaná před barokním traktem vyškovského zámku, porušila novověké souvrství, jehož součástí byla kamenná dlažba rámcově datovatelná do 18. století. Kvalitně položenou dlažbu tvořily ploché lomové kameny pokládané na výšku. Položení dlažby lze klást do doby po vzniku nového křídla zámku (postaveno ve druhé polovině 17. století).

Blanka Mikulková

Resumé

Vyškov (Bez. Vyškov). Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

VYŠKOV (OKR. VYŠKOV)

Ulice Hřbitovní a Cukrovarská. Novověk. Hřbitovní zeď, klášter, hospodářský dvůr. Záchranný výzkum.

V průběhu září až listopadu roku 2016 provedlo Muzeum Vyškova záchranný archeologický výzkum na stavbě, ulice Hřbitovní a Cukrovarská – stavební úpravy“. Zkoumaná plocha se nachází při jihozápadní hranici památkové zóny Vyškov, mezi městským hřbitovem, Sportovním areálem Štěpána Klapila, zámečkou zahradou a ZŠ Nádražní, v nadmořské výšce 254–258 m. Vytyčena je GPS souřadnicemi 49.2748506N, 16.9962986E, 49.2757117N, 16.9967492E, 49.2764186N, 16.9956333E, 49.2762575N, 16.9942708E, 49.2773286N, 16.9964164E (ZM ČR 1:10 000, list 24-41-15).

V průběhu výzkumu byly zjištěny tři reliktů zdiva. První z nich byl pokračováním původní hřbitovní zdi, druhý je patrně pozůstatkem areálu kláštera, na jehož pozemcích se dnešní hřbitov rozprostírá a třetí souvisel s hospodářským dvorem, který stával v sousedství hřbitova.

Klára Rybářová

Resumé

Vyškov (Bez. Vyškov), Hřbitovní und Cukrovarská Straßen. Neuzeit. Friedhofsmauer, Kloster, Gehöft. Rettungsgrabung.

ZAŠOVÁ (OKR. VSETÍN)

**Intravilán. Novověk. Klášter. Záchranný výzkum.
Uložení nálezů: Muzeum regionu Valašsko, p. o.**

V rámci připravované rekonstrukce Kláštera sv. Josefa v Zašové (1725–1783) proběhnul předstihový archeologický výzkum, který se soustředil na rajske dvůr. Kvadratura byla v padesátých letech 20. století předlážděna, pravá část prostoru byla zastavěna budovou skladu a studna přebudována na ruční pumpu, přičemž se na její úpravu použili betonové skruže. Po diskuzi s pracovníky památkové péče jsme položili na rajském dvoře tři sondy: S1 – u dveří na dvůr, S2 – u okna v nezastavěné části dvoru a S3 u studny (tato sonda nebyla dokopána z bezpečnostních důvodů).

Výzkum odhalil několik zajímavých faktů ze stavebního vývoje kláštera. Kromě dvou fází dláždění dvoru, u kterých byly kameny kladeny vertikálně, byly doloženy i relikty dalších horizontálně kladených dlažebních prvků, které se vázaly jenom na okolí objeveného schodiště. To mělo původně asi čtyři schody, které se s každým novým předlážděním ztrácely pod podlahou, přičemž v době recentní dlažby byl viditelný jenom nejvyšší schod plnící úlohu nízkého prahu.

Zajímavým objevem bylo také dobové potrubí a pravděpodobně odpadová jáma, která obsahovala velké množství stolní i kuchyňské keramiky, skla a kostí. Jáma pochází pravděpodobně ze zánikového období kláštera, nakolik porušuje i nejmladší dobovou dlažbu.

Pod nejspodnější vertikálně kladenou dlažbou byla vyrovnávací vrstva, která byla tvořena převážně přemístěným podloží smíchaným s hlínou. Pod touto vrstvou bylo již podloží.

Movité nálezy pocházejí v drtivé většině z výše zmíněné odpadové jámy. Keramiku můžeme rozdělit na kuchyňskou, stolovou a stavební. Kuchyňskou keramiku dále dělíme na místní fajáns a režnou keramiku, která byla příležitostně polévaná olovenou glazurou, nejčastěji se zeleným nebo hnědým odstínem. Typologicky převládají hrnce, misky a misky, talíře, trojnožky a džbány. Stavební keramiku zastupují střešní tašky a fragmenty potrubí.

Sklo je zastoupeno hlavně nádobkami stolního charakteru, několik fragmentů pravděpodobně představuje části oken. Kostí jsou převážně z hospodářských zvířat a snad i z ryb, které mohly pocházet z blízkého klášterního rybníka. Z kovových předmětů jde hlavně o hřebíky a úchyty eternitové střešní krytiny.

Výzkum dokázal, že stavba, minimálně rajskeho dvora kláštera, započala na „zelené louce“ a tedy starší objekty se v prostoru dnešního návrší s největší pravděpodobností nenacházely. Taktéž poukázal

na poměrně rušnou stavební aktivitu v relativně krátkém období existence stavebního komplexu, během kterého plnil svoji původní klášterní funkci.

Samuel Španihel, Tereza Zbránková

Resumé

Zašová (Kat. Zašová, Bez. Vsetín). Neuzeit. Klostert. Rettungsgrabung.

ZLÍN (OKR. ZLÍN)

**Sokolská ulice, parc. č. 678, 53/1. Novověk. Město.
Záchranný výzkum.**

Lokalizace stavby: ZM ČR 1:10 000, list 25-32-16, v ploše mezi body 48/18-50/18-50/17-51/14-48/14 mm od Z/J s. č.

Archeologický výzkum probíhající v ulici Sokolská odhalil přítomnost zahloubeného objektu, v jehož horní části byly situovány dva zvířecí skelety. Na základě ojedinělých artefaktů lze objekt datovat do novověku. Jelikož se kostry nenacházely na dně objektu lze předpokládat, že jáma primárně nesloužila k zakopání uhynulých zvířat, ale k tomuto účelu byla použita až po ztrátě své původní funkce.

Adam Fojtík, Miroslav Popelka

Resumé

Zlín (Bez. Zlín), Sokolská Straže, Parz. Nr. 678, 53/1. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

ZLÍN (K. Ú. MALENOVICE U ZLÍNA, OKR. ZLÍN)

„Zadní mezicestí“. Raný středověk, vrcholný středověk, novověk. Sídliště, aktivita. Záchranný výzkum.

Lokalizace stavby: ZM ČR 1:10 000, list 25-31-24, v ploše mezi body 242/100-247/102-254/79-257/79 mm od Z/J s. č.

V průběhu záchranného archeologického výzkumu (viz oddíl Neolit v tomto čísle) byly v kulturní vrstvě objeveny středověké a novověké artefakty. Zatímco raně středověké nálezy lze spojovat s přítomností sídliště na lokalitě, tak vrcholně středověké a novověké artefakty patrně souvisí se zemědělskou aktivitou v daném prostoru.

Adam Fojtík, Miroslav Popelka

Resumé

Zlín (Kat. Malenovice u Zlína, Bez. Zlín), „Zadní mezecestí“. Frühmittelalter, Spätmittelalter, Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

ŽEROTÍN (OKR. OLMOUC)

„Cepový rybník“. Středověk. Ojedinělý nález – opasková přezka. Povrchový průzkum.

Z prostoru lesíka při východním okraji katastru obce byla vyzvednuta pomocí detektoru kovů opasková přezka vyrobená ze slitin barevných kovů. Přibližnou polohu nálezů určují na ZM 1:10 000, mapový list 14-44-24, souřadnice 56 mm od Z s. č. a 60 mm od S s. č. Získaný artefakt má oválný tvar a je opatřen odsazenou rovnou trnovou zarážkou zdobenou příčným rýhováním. Na přezku navazuje částečně dochovaná týlní destička s dvěma nýty. Na lícní straně destičky se nachází jemná rytá výzdoba. Maximální rozměry artefaktu činí: výška 33 mm a šířka 35 mm, celková váha 9 g (obr. 58). Presentovaný exemplář můžeme zařadit do období vrcholného středověku, blíže pak do 13. až 14. století (cf. Richter 1982, 184, obr. 132: 21; Mazáčová 2012, 57–58, kat. č. 101–105).

Lukáš Hlubek

Literatura

Mazáčová, P. 2012: *Opasek jako symbol a součást středověkého oděvu. Příspěvek k hmotné kultuře českého středověku*. Praha: Unicornis.

Richter, M. 1982: *Hradištko u Davle. Městečko ostrovského kláštera*. Praha: Academia.

Resumé

Žerotín (Bez. Olomouc), „Cepový rybník“. Hochmittelalter. Oberflächensammlung. Einzelfund.

Obr. 58. Žerotín. Přezka.

Abb. 58. Žerotín (Bez. Olomouc). Die Schnalle.